

T.C.

ORDU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

**TOKAT İLİNDE GEÇ OSMANLI DÖNEMİ VE ERKEN
CUMHURİYET DÖNEMİ KAMU YAPILARI**

GÜLTEN YILMAZ

DANIŞMAN

PROF. DR. AHMET ALİ BAYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2020

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak savunduğum Tokat İlinde Geç Osmanlı Dönemi Ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapıları adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.... /.../ 2020

Gülten YILMAZ
17531300011

ÖNSÖZ

Batılılaşma döneminde, özellikle Tanzimat'ın ilanıyla birlikte Osmanlı topraklarında kamu yapıları hızla yaygınlaşmıştır. Kent merkezlerine yakınlıkları ve abidevi oluşları ile dikkat çeken bu yapıların önemi zamanla anlaşılmış ve bu konu hakkında yapılan çalışmalar da gün geçtikçe artmıştır.

Tokat'taki Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapılarının da önemi zamanla anlaşılmış ancak yapılar hakkında ayrıntılı olarak araştırmaya gidilmemiş olması, bizi bu konu üzerinde çalışmaya yönlendirmiştir. Yapılan bu tez çalışması ile bu alanda oluşan eksikliğin bir nebze olsun giderilmesi ve çalışmamızın bu dönem araştırmalarına katkı sağlaması temennimizdir.

Başta tez konusunun seçimi, tez metninin oluşturulması ve tezin sonuçlandırılmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN'a saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışma süresince arşiv fotoğraf ve belgelerinden yararlanmamı sağlayan Hasan ERDEM Bey'e, Niksar hakkında değerli bilgilerini bizimle paylaşan ve bize arşivini açan Danışmend Hüseyin ŞAHİN Bey'e ve Faruk ŞAHİN'e yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Plan ve çizimlerin yanı sıra birçok konuyu danıştığım Seda KAVUKÇUOĞLU YÜZER hanımefendiye çok teşekkür ederim. Ayrıca çalışmasını yaptığım kurumlarda bana her türlü konuda yardımcı olan başta kurumların müdürleri olmak üzere tüm çalışanlarına ayrıca teşekkür ederim.

Bu günlere gelmem de büyük emekleri olan sevgili anne ve babama ve çalışma boyunca bana verdiği manevi desteği, sabır ve anlayışından dolayı sevgili eşim Turgut YILMAZ'a teşekkür ederim.

Gülten YILMAZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR	vi
TABLolar VE ÇİZİMLER DİZİNİ.....	vii
GÖRSELLER DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Tanımı, Sınırları ve Önemi.....	1
1.2. Amaç ve Yöntem.....	1
1.3. Konu Hakkında Yapılmış Yayın ve Araştırmalar	3
1.4. Tokat'ın Tarihi ve Coğrafi Özellikleri	6
2. GEÇ OSMANLI DÖNEMİ VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİ GENEL ÖZELLİKLERİ.....	10
2.1. Geç Osmanlı Dönemi Mimarisi.....	10
2.2. Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi.....	15
3. TOKAT İLİNDE BULUNAN GEÇ OSMANLI DÖNEMİ VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KAMU YAPILARI	19
3.1. Tokat Belediye Binası	19
3.2. Tokat Valilik Binası	27
3.3. Tokat Saat Kulesi	29
3.4. Tokat Yüksek Kahve Binası.....	31
3.5. Niksar Hükümet Konağı.....	38
3.6. Niksar Taş Mektep	43
3.7. Pazar Eski Hükümet Konağı	45
3.8. Turhal Hükümet Binası	51
3.9. Turhal Tren İstasyon Binası	53
4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA	56
4.1. Plan Özellikleri.....	56
4.2. Malzeme ve Teknik	61
4.3. Cephe Özellikleri.....	63
4.4. Süsleme Özellikleri	66
SONUÇ	68
KAYNAKÇA.....	70

ÇİZİMLER.....	74
GÖRSELLER.....	102
EKLER.....	176
ÖZGEÇMİŞ	181

ÖZET

TOKAT İLİNDE GEÇ OSMANLI DÖNEMİ VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KAMU YAPILARI

Geç Osmanlı Dönemi olarak adlandırılan ve bu dönemde yaygın olarak görülmeye başlanan hükümet konakları, belediye daireleri, askeri binalar, okullar, hapisaneler, hastaneler, postaneler, kışlalar vb. bu yeni yapı türlerini oluşturmaktadır. Bu yapılar Osmanlı'nın son yıllarında görülmesinin ardından Cumhuriyet Döneminde de uygulanmaya devam etmiştir. Yeni idare sistemleri ile paralel, ihtiyaçlar doğrultusunda yeni yönetim binaları, tren istasyon binaları, saat kuleleri gibi kamu yapıları da Osmanlı eyaletlerinde yayılarak, birçok kentte hızla inşa edilmiştir. En önemli amaç ise merkezden uzak olan kentlerin yönetiminin kolay hale getirilmesinin yanı sıra anıtsal mimarileri ile de devletin gücünün hala yerinde olduğunu kanıtlama çabalarını göstermektir.

Tokat ilinde bulunan ve (1817-1960) yılları arasına tarihlenen kamu yapıları da bu amaç doğrultusunda inşa edilmiştir ve Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisinin taşradaki uygulamalarını yansıtmaktadır. Tez kapsamında ele alınan yapılar olan; Tokat Belediye Binası, Tokat Valilik Binası, Tokat Saat Kulesi, Yüksek Kahve, Niksar Hükümet Konağı, Niksar Taş Mektep, Pazar Eski Hükümet Konağı, Turhal Hükümet Binası, Turhal Tren İstasyon Binası, mimari yönden incelenerek, şehir içindeki konumları göz önünde bulundurularak şehrin gelişimine olan katkısı değerlendirilmiştir. İncelenen yapıların dışında, günümüze ulaşamayan kamu binaları ise yeterli doküman olmayışı sebebi ile inceleme dışında bırakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tokat, Kamu Yapıları, Geç Osmanlı Dönemi Mimarlığı, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı.

ABSTRACT

PUBLIC BUILDINGS OF LATE OTTOMAN PERIOD AND EARLY REPUBLICAN PERIOD IN TOKAT PROVINCE

Governor's offices, city halls, military buildings, schools, prisons, hospital, post offices, military quarters and etc., which starts to be seen commonly in this period called the Late Ottoman period, are some of these new types of structures. These structures continued to be built in the republican era after the final years of the Ottoman. New public structures such as administrative buildings, train stations, clock towers, which were in parallel with the new administration systems and needs, were rapidly built in various cities across the Ottoman states. The most important goals of this are both making the governance of these cities, which are far from the capital, easier and proving the state still had power with their monumental architecture.

Public buildings in Tokat province, which date back to (1817- 1960) were built with these aims, and they represent the reflections of the Late Ottoman Period and Early Republican Period Architecture on the rural areas. The structures studied within the scope of this paper are Tokat City Hall Building, Tokat Governor's Office Building, Tokat Clock Tower, Yüksek Kahve, Niksar Governor's Office Building, Niksar Taş Mektep, Pazar former Governor's Office Building, Turhal Governor's Office Building, Turhal Train Station, and these structures have been analyzed from an architectural perspective, by taking their locations within the city into consideration to evaluate their contribution to the development of the city. Due to a lack of documentation on the public buildings, which haven't reached the present, have been excluded from the analysis.

Key Words: Tokat, Public Structures, Late Ottoman Period Architecture, Early Republican Period Architecture.

KISALTMALAR VE SİMGELER

a.g.e : Adı geçen eser

a.g.m : Adı geçen makale

a.g.mad. : Adı geçen madde

a.g.t : Adı geçen tez

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

S. : Sayı

s. : Sayfa

vd. : ve diğeri

TABLolar VE ÇİZİMLER DİZİNİ

Tablo 1: Tokat'ta Bulunan Mevcut Kamu Yapılarının İnşa Tarihi ve Dönem Listesi.....	56
Çizim 1: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Planı.....	74
Çizim 2: Tokat Belediyesi Bodrum Kat Planı.....	74
Çizim 3: Tokat Belediyesi Ara Kat Planı.....	75
Çizim 4: Tokat Belediyesi Birinci Kat Planı.....	75
Çizim 5: Tokat Belediyesi Ön Cephe Rölöve Çizimi	76
Çizim 6: Tokat Belediyesi Arka (Batı) Cephe Rölöve Çizimi.....	76
Çizim 7: Tokat Belediyesi Kuzey Cephe Rölöve Çizimi.....	77
Çizim 8: Tokat Belediyesi Güney Cephe Rölöve Çizimi	77
Çizim 9: Tokat Valilik Binası Vaziyet Planı.....	78
Çizim 10: Yüksek Kahve Binası Zemin Kat Planı	79
Çizim 11: Yüksek Kahve Binası Bodrum Kat Planı.....	80
Çizim 12: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Planı.....	81
Çizim 13: Yüksek Kahve Binası Güney Cephe Rölöve Çizimi.....	82
Çizim 14: Yüksek Kahve Binası Güneybatı Cephe Rölöve Çizimi.....	83
Çizim 15: Yüksek Kahve Binası Doğu Cephe Rölöve Çizimi	84
Çizim 16: Yüksek Kahve Binası Batı Cephe Rölöve Çizimi.....	84
Çizim 17: Niksar Hükümet Konağı Vaziyet Planı.....	85
Çizim 18: Niksar Hükümet Konağı Vaziyet Planı.....	86
Çizim 19: Niksar Hükümet Konağı Zemin Kat Planı	87
Çizim 20: Niksar Hükümet Konağı Birinci Kat Planı	88
Çizim 21: Niksar Hükümet Konağı Bodrum Kat Planı	89
Çizim 22: Niksar Hükümet Konağı Ön Cephe Rölöve Çizimi	90
Çizim 23: Niksar Taş Mektep Binası Vaziyet Planı	91
Çizim 24: Niksar Taş Mektep Binası Plan.....	91
Çizim 25: Pazar Eski Hükümet Konağı Zemin Kat Planı.....	92
Çizim 26: Pazar Eski Hükümet Konağı Birinci Kat Planı	93
Çizim 27: Pazar Eski Hükümet Konağı Birinci Kat Tavan Rölöve Çizimi.....	94
Çizim 28: Pazar Eski Hükümet Konağı Ön Cephe Çizimi	95
Çizim 29: Pazar Eski Hükümet Konağı Sağ Cephe Çizimi	95
Çizim 30: Pazar Eski Hükümet Konağı Sol Cephe Çizimi.....	96
Çizim 31: Pazar Eski Hükümet Konağı Arka Cephe Çizimi	96
Çizim 32: Turhal Valilik Binası Vaziyet Planı	97
Çizim 33: Bergama Hükümet Konağı.....	97
Çizim 34: Malatya Askerlik Şube Binası Planı	98
Çizim 35: Kastamonu Cide Hükümet Dairesi Planı	98
Çizim 36: Kastamonu Daday Hükümet Dairesi Planı.....	99
Çizim 37: Amasya Hükümet Konağı Planı.....	100
Çizim 38: Tokat Latifoğlu Konağı Planı.....	101
Çizim 39: Samsun Havza Tren İstasyon Binası Planı.....	101

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1: Solda Tokat Belediye Binası/ Sağda Tokat Valilik Binası Görünümü	102
Görsel 2: Tokat Belediye Binası Temel İnşası (1918).....	102
Görsel 4: Tokat Belediye Binası 1920’li Yıllar.....	103
Görsel 5: Tokat Belediye Binası 1940’lı Yıllar.....	104
Görsel 6: Tokat Belediye Binası Bodrum Katın Orijinal Görünümü.....	104
Görsel 7: Tokat Belediye Binası.....	105
Görsel 8: Tokat Belediye Binası Ana Giriş Kapısı.....	105
Görsel 9: Tokat Belediye Binası Orta Sofa Kısmından Girişe Bakış.....	106
Görsel 10: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Kuzeydeki ilk Oda.....	106
Görsel 11: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Kuzeybatıda Yer Alan Oda.....	107
Görsel 12: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Güneydeki ilk Oda ve Volta Tavan Uygulaması.....	107
Görsel 13: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Güneydeki Ara Hol Mekânı.....	108
Görsel 14: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Güneybatıda Yer Alan Oda ve Volta Tavan Uygulaması.....	108
Görsel 15: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Taş Döşemesi.....	109
Görsel 16: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Girişin Karşısında yer alan Merdivenler.....	109
Görsel 17: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Muhdes Mekânlar.....	110
Görsel 18: Tokat Belediye Binası Zemin Katta Yer Alan Üst Kata Çıkışı Sağlayan Merdivenler.....	110
Görsel 19: Tokat Belediye Binası Bodrum Kata İnişi Sağlayan Merdiven.....	111
Görsel 20: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Orta Sofa Mekânı.....	111
Görsel 21: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Güneydeki Oda ve Volta Tavan Uygulaması.....	112
Görsel 22: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Güneydeki Oda ve Volta Tavan Uygulaması.....	112
Görsel 23: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Dışarı Yuvarlak Yansıtılan Mazgal Pencereleri.....	113
Görsel 24: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Güneydeki Mescit Mekânı.....	113
Görsel 25: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Güneydeki Mescit Mekânının Penceresinin Dışarı Yansıması.....	114
Görsel 26: Tokat Belediye Binası Birinci Kattan Ara Kat Mekânına Bakış.....	114
Görsel 27: Tokat Belediye Binası Ara Kat Mekânı.....	115
Görsel 28: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Orta Sofa Kısmı.....	115
Görsel 29: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Doğuda Yer Alan Muhdes Oda.....	116
Görsel 30: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Kuzeydeki Tek Birime Dönüştürülen Oda Kısmı.....	116
Görsel 31: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Kuzeydeki Oda.....	117

Görsel 32: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Güneydoğu Köşede Yer Alan Oda	117
Görsel 33: Tokat Belediye Binası Ara Kat Üzerindeki Pencere.....	118
Görsel 34: Tokat Belediye Binası Ön (doğu) Cephe Genel Görünümü	118
Görsel 35: Tokat Belediye Binası Arka (batı) Cephesi	119
Görsel 36: Tokat Belediye Binası Arka (batı) Cephesi	119
Görsel 37: Tokat Belediye Binası Kuzey Cephe Genel Görünümü	120
Görsel 38: Tokat Belediye Binası Güney Cephe Genel Görünümü	120
Görsel 39-40: Tokat Belediye Binası Doğu Giriş Üzerinde Yer Alan Süslemeler	121
Görsel 41: Tokat Belediye Binası Girişi Önünde Yer Alan Bayrak Direği Kaidesi	121
Görsel 42: Tokat Valilik Binası Ön Cephe Genel Görünümü.....	122
Görsel 43: Tokat Valilik Binası 1950'li Yıllar	122
Görsel 44: Tokat Valilik Binası 1960'lı Yıllar	123
Görsel 45: Tokat Valilik Binası Görünümü	123
Görsel 46: Tokat Saat Kulesi	124
Görsel 47: Tokat Saat Kulesi Mermer Kitabesi.....	124
Görsel 48: Tokat Saat Kulesi Açılış Töreni (1899)	125
Görsel 49: Tokat Saat Kulesi 1917 Senesi	126
Görsel 50: Tokat Saat Kulesi (1899-2018)	127
Görsel 51: Tokat Saat Kulesi	127
Görsel 52: Tokat Saat Kulesi Kaide Kısmında Yer Alan Muvakkithane Bölümü	128
Görsel 53: Yüksek Kahve Binası Görünümü	129
Görsel 54: Tokat Yüksek Kahve Binası	129
Görsel 55: Yüksek Kahve Binası Güney Cephede Yer Alan Yarım Daire Formundaki Süslemeli Alınlık Kısmı.....	130
Görsel 56: Yüksek Kahve Binası 1911	130
Görsel 57: Tokat Eski Belediye Binası.....	131
Görsel 58: Atatürk ve Temsil Heyeti Yüksek Kahve Önünde (1919).....	131
Görsel 59: Atatürk'ün Tokat'a Beşinci kez gelişi 19 Eylül 1928 Yüksek Kahve Önünde	132
Görsel 60: Yüksek Kahve Binası Önünde Mareşal Fevzi Çakmak Paşa	132
Görsel 61: Yüksek Kahve Binası Önünde Halkla Olan Celal BAYAR ve Adnan MENDERES	133
Görsel 62: Yüksek Kahve Binası'nda Celal BAYAR Halka Hitap Ederken	133
Görsel 63: Yüksek Kahve Binası'nın Otel Olarak Kullanıldığını Gösteren Ücret Levhası	134
Görsel 64: Yüksek Kahve Binası Restorasyon Öncesi.....	134
Görsel 65: Yüksek Kahve Binası 2016-2017 Yılı Restorasyonu Öncesi Zemin Kat	135
Görsel 66: Yüksek Kahve Binası 2016-2017 Yılı Restorasyonu Öncesi Zemin Kat	135

Görsel 67: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Bölümü Odaları Restorasyondan Önceki Hali.....	136
Görsel 68: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Bölümü Odaları Restorasyondan Önceki Hali.....	136
Görsel 69: Yüksek Kahve Binası Orijinal Pencere Düzeni	137
Görsel 70: Yüksek Kahve Binası Bodrum Kat Çini Atölyesi	137
Görsel 71: Yüksek Kahve Binası Zemin Kat Girişi	138
Görsel 72: Yüksek Kahve Binası Zemin Kat Girişi	138
Görsel 73: Yüksek Kahve Binası Zemin Kat Kırathane Bölümü.....	139
Görsel 74-75: Yüksek Kahve Binası Birinci Kata Çıkışı Sağlayan Merdivenler	139
Görsel 76: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Sofa Kısmında Yer Alan Arşiv Fotoğrafları.....	140
Görsel 77-78: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Batıda Yer Alan Odalara Bakış	140
Görsel 79: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Köşe Sofadan Doğuda Yer Alan Odalara Geçiş	141
Görsel 80: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Güneyde Yer Alan Odaya Bakış	141
Görsel 81: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Kuzeyde Yer Alan Odaya Bakış	142
Görsel 82-83: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Doğu Odası	142
Görsel 84: Yüksek Kahve Binası Ön Cephe Görünümü	143
Görsel 85: Yüksek Kahve Binası Güneybatı Cephe Görünümü	143
Görsel 86: Yüksek Kahve Binası Doğu Cephe Görünümü	144
Görsel 87: Yüksek Kahve Binası Batı Cephe Görünümü	144
Görsel 88: Niksar Hükümet Konağı'nın İnşaat Hali	145
Görsel 89: Niksar Hükümet Konağı	145
Görsel 90: Niksar Hükümet Konağı 1935 Senesi.....	146
Görsel 91: Niksar Hükümet Konağı 1942 Depreminden Sonraki Hali	146
Görsel 92: Niksar Hükümet Konağı 2005 Yılında Başlatılan Restorasyonundan Görüntü.....	147
Görsel 93: Niksar Hükümet Konağı 2005-2006 Yılları Arasındaki Restorasyon Sonrası	147
Görsel 94: Niksar Hükümet Konağı Önüne 1980'li Yıllarda Yapılan Teras Kısmı	148
Görsel 95: Niksar Hükümet	148
Görsel 96: Niksar Hükümet Konağı	149
Görsel 97: Niksar Hükümet Konağı Doğu Giriş Kapısı	149
Görsel 98: Niksar Hükümet Konağı Güney Cepheye Bakış	150
Görsel 99: Niksar Hükümet Konağı Kuzey (arka) Cephe	150
Görsel 100: Niksar Hükümet Konağı Güneyde Yer Alan Sütunlu Giriş.....	151
Görsel 101-102: Niksar Hükümet Konağı Granit Sütunları	151
Görsel 103: Niksar Hükümet Konağı Güney Cephe Girişin Üzerinde Yer Alan Üçgen Alınlık Kısmı ve II. Abdülhamit Tuğrası.....	152
Görsel 104: Niksar Taş Mektep Binası Ön Cephe	152
Görsel 105: Niksar Taş Mektep Binası Basık Kemerli Giriş Kapısı.....	153

Görsel 106: Niksar Taş Mektep Binası Doğudaki Mekân.....	153
Görsel 107: Niksar Taş Mektep Binası Batıdaki Mekândan Doğudaki Mekâna Geçiş Kapısı	154
Görsel 108: Niksar Taş Mektep Binası Örtü Sistemi	154
Görsel 109: Niksar Taş Mektep Binası Batı Cephe.....	155
Görsel 110: Niksar Taş Mektep Binası Doğu Cephe.....	155
Görsel 111: Niksar Taş Mektep Binası Giriş Kısmında Sağda Yer Alan Pencerele	156
Görsel 112: Niksar Taş Mektep Binası Giriş Kısmında Solda Yer Alan Pencerele	156
Görsel 113: Pazar Eski Hükümet Konağı Görüntüsü	157
Görsel 114: Pazar Eski Hükümet Konağı Giriş Kapısı Üzerindeki Mermer Kitabesi.....	157
Görsel 115: Pazar Eski Hükümet Konağı	158
Görsel 116: Pazar Eski Hükümet Konağı Zemin Kat Orta Sofa Bölümü	158
Görsel 117: Pazar Eski Hükümet Konağı Birinci Kat Orta Sofa Bölümü.....	159
Görsel 118: Pazar Eski Hükümet Konağı Giriş Kısmı	159
Görsel 119: Pazar Eski Hükümet Konağı Giriş Kapısı	160
Görsel 120: Pazar Eski Hükümet Konağı Çıkma Üzerinde Yer Alan Üçgen Alınlık Kısmı	160
Görsel 121: Pazar Eski Hükümet Konağı Çıkma Üzerinde Yer Alan Üçgen Alınlık.....	161
Görsel 122: Pazar Eski Hükümet Konağı Sağ Yan Cephe Görünümü.....	161
Görsel 123: Pazar Eski Hükümet Konağı Sol Yan Cephe Görünümü	162
Görsel 124: Pazar Eski Hükümet Konağı Arka Cephe Görünümü	162
Görsel 125: Turhal Hükümet Konağı 1949 Senesi	163
Görsel 126: Turhal Hükümet Konağı	163
Görsel 127: Turhal Hükümet Konağı Güney Giriş Cephesi.....	164
Görsel 128: Turhal Hükümet Konağı Batı Cephesi.....	164
Görsel 129: Turhal Hükümet Konağı Doğu Cephesi	165
Görsel 130: Turhal Hükümet Konağı Kuzey (arka) Cephesi	165
Görsel 131: Turhal Hükümet Konağı Batısında Yer Alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı Binası.....	165
Görsel 132: 22 Kasım sabahı Atatürk ve yanında Ruşen Eşref Ünaydın, Şükrü Kaya ve Salih Bozok'la birlikte Turhal Tren İstasyonu Önünde	166
Görsel 133: Atatürk Turhal Tren İstasyonu'ndan Amasya'ya Geçerken (1930)	166
Görsel 134: Turhal Tren İstasyon Binası 1930'lu Yıllar	167
Görsel 135: Turhal Tren İstasyon Binası Sonradan Eklenen Kısmı.....	167
Görsel 136: Turhal Tren İstasyon Binası Görünümü	168
Görsel 137: Turhal Tren İstasyon Binası genel görünümü.....	168
Görsel 138: Turhal Tren İstasyon Binası Ön Cephe Görünümü	169
Görsel 139: Turhal Tren İstasyon Binası Arka Cephe Görünümü	169
Görsel 140: Turhal Tren İstasyon Binası Sağda Yer Alan Bekleme Salonu.....	170

Görsel 141: İstanbul'un Beyoğlu ilçesindeki Galata ve Pera Altıncı Daire-i Belediye Binası.....	170
Görsel 142: Samsun Saat Kulesi.....	171
Görsel 143: Niğde Saat Kulesi	172
Görsel 144: Şanlıurfa Saat Kulesi.....	172
Görsel 145: Burdur Saat Kulesi.....	173
Görsel 146: İstanbul Beyoğlu Belediye Binası'nda Volta Döşeme Sistemi	173
Görsel 147: Kastamonu Hükümet Konağı Cephe Düzeni.....	174
Görsel 148: Çorum Mecitözü Hükümet Konağı.....	174
Görsel 149: Kayseri Saat Kulesi Üçgen Alınlıklı Muvakkithanesi.....	175
Görsel 150: Sivas Kalın Tren İstasyon Binası Ön Cephe.....	175

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı, Sınırları ve Önemi

Kamu yapıları devletin yönetim, eğitim, kültür, sağlık ve ulaşım gibi etmenlerin bulunduğu ve bu unsurların halka hizmet vermek amacı ile kurumsallaştırıldığı binalar olarak bilinmektedir. Özellikle Anadolu coğrafyasını incelediğimizde bu binaların Osmanlı döneminden önce Beylikler döneminde temellerinin atıldığı ve Anadolu Selçuklu devleti ile kurumsallaştığı dikkat çekmektedir. Osmanlı dönemi incelendiğinde ise özellikle yükselme devri ve sonraki dönemlerde devletin toprak sınırlarının sürekli olarak genişlemesi neticesinde kamu yönetim binaları ve bu başlık altındaki diğer fonksiyonel binaların ihtiyaca göre çeşitli vilayetlerde sürekli olarak inşa edildiği görülmektedir. Özellikle Osmanlı'nın 18. yüzyıldan sonra devletin taşra bölgelerine kolay ulaşımı konusunda bu yönetim binalarının çok büyük etkilere sahip olduğu ve halkın devlet tarafından yalnız bırakılmadığı gösterilmek amacı ile özellikle bu kamu binaları inşası taşra bölgelerinde önem arz etmiştir.

Yapılan bu tez çalışmasında Tokat il sınırları içerisinde yer alan, merkez ve ilçelerde bulunan günümüze kadar ulaşabilmiş Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi kamu binaları incelenmiştir. Ayrıca bu yapılarla ilgili arşiv belge ve bilgileri ışığında mimari özellikleri ve dönemi hakkında çeşitli bilgiler elde edilmeye çalışılmış ve bu yapıların önceki dönemde inşa edilmiş olan yapılardan ne şekilde etkilendikleri araştırılmıştır.

Ancak Niksar Belediye binası, Turhal Hükümet binası, Tokat Valilik binası günümüzde de aktif olarak kullanılan yapılar olması nedeni ile kurumlardan konu hakkında araştırma, fotoğraflama ve çeşitli belgeleme izni verilmediğinden yüzeysel olarak anlatılmıştır.

1.2. Amaç ve Yöntem

Tokat ilinde yer alan kamu yapılarının konu olarak seçilmesindeki amaç günümüze kadar gelebilmiş kamu yapılarının belirlenmesi ve yapılar hakkında ayrıntılı olarak araştırmaya gidilmemiş olması, bizi bu konu hakkında çalışmaya yönlendirmiş ve bu alanda oluşan eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada daha çok nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, öncelikle konu hakkında bilgisi olan ve çalışmanın yapılacağı çevreyi iyi tanıyan kişilerden gerekli bilgiler alınmasıyla çalışmaya başlanmıştır. Daha sonra arşiv belgeleri ve kayıt altına alınmış fotoğraf, yazılı doküman, çizimler toplanarak kaynak araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda tez kapsamına giren yapılar tespit edilmiştir. Daha sonraki aşamada ise bu yapı örneklerinin önceden kayıt altına alınmış görsel kayıtları incelenerek günümüzdeki durumları ile karşılaştırmalı incelenmiştir. Tez araştırması sırasında yapıların buldukları Tokat ili, ilçeleri ve kasabaları hakkında da tarihi bilgiler elde edilmiştir. Bu nedenle saha çalışması neticesinde yapı örneklerinin fotoğraf ve arşiv araştırması yapılarak kayıt altına alınmıştır.

Günümüze kadar gelebilmiş ve restorasyon görmüş olan yapı örneklerinin rölöve çizimleri ve bünyelerinde bulunan süsleme çizimleri yapılarak teknik çalışmalar yapılmıştır. Tez konusu kapsamında bulunan yapılar hakkında ilgili kuruluş ve makamlardan önceki dönem fotoğraflar, çizimler ve diğer arşiv bilgi ve belgeleri temin edilmiştir.

Daha sonra elde edilen bilgiler ve belgeler doğrultusunda tezin ana hat planı çerçevesinde düzenlenerek yazıya aktarılmıştır.

Tokat İlinde Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapıları konulu bu yüksek lisans tez çalışması beş ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde bulunan giriş kısmında konunun tanımı ve önemi, çalışmanın yöntemi, konu hakkında yapılan çalışmalar ve yayınlar ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise Geç Osmanlı Dönemi Mimarisi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi özellikleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise tez çalışmasının ana konusu olan Tokat ilinde bulunan geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi kamu yapıları anlatılarak önce Tokat merkezde ve ilçeleri şeklinde yapılar belli bir sıralamada anlatılmıştır. Bu bölümde yapıların inşa tarihi, kitabe bilgileri, geçirmiş olduğu restorasyonlar ve mimari özellikleri; plan, malzeme ve süslemeleri ile birlikte ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde ise değerlendirme ve karşılaştırma bölümü olup, ele alınan yapıların plan, malzeme ve teknik, cephe özellikleri, süsleme elemanları ve şehir içindeki dağılımı ile ilgili bilgiler verilerek, kendinden önce inşa edilmiş olan yapılardan ne şekilde etkilendiği hususuna değinilmiştir.

Beşinci bölümde ise tez çalışmasının sonuç kısmı yer almaktadır. Bu bölümde tez çalışması sonucunda edindiğimiz bilgiler ve yaptığımız gözlemlere değinilmiş ve bu yapıların incelendikleri dönem içerisindeki yeri belirtilmeye çalışılmıştır. En sonda ise tezin oluşturulmasında yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir.

1.3. Konu Hakkında Yapılmış Yayın ve Araştırmalar

Tokat İlinde Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapıları isimli tez çalışması hakkında günümüze kadar yapılmış olan çeşitli yayın ve çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalar incelendiğinde toplu olarak değil genellikle tek yapı hakkında ve belirli özellikleri hakkında inceleme yapıldığı anlaşılmıştır. Günümüze kadar incelenmiş ve çalışılmış olan kaynaklarda ise daha çok bu yapıların yüzeysel olarak anlatıldığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla tez araştırması kapsamında olan bu yapı örnekleri detaylı olarak incelenmediği görülmüştür. Önceki yayın ve araştırmalar incelendiğinde genellikle Tokat merkezde bulunan yapılar konu edinilmiştir.

Hamza GÜNDOĞDU, Ahmet Ali BAYHAN, Ali Murat AKTEMUR, İshak Umut KUKARACI, Adem ÇELİK, Burhanettin GÜNEŞ, ekip çalışması olarak hazırladıkları Tarihi Yaşatan İl Tokat isimli kitap çalışmasında Merkez ve İlçelerinde yer alan bütün mimari ve tarihi eserlerin plan, malzeme, genel özellikleri incelenmiş ve geniş çaplı bir envanter çalışması yapılarak bütün yapıların yukarıda bahsedilen alanlardaki değerlendirmesi yapılmıştır¹.

Emine SAKA AKIN, Tokat merkezinde yer alan anıtsal ve sivil mimari eserler hakkında yaptığı doktora çalışmasında bütün tarihi eserlerin mimari ve süsleme özelliklerini geniş bir şekilde açıklamış ve irdelemiştir. Bunun yanı sıra Tokat merkezde yer alan saat kulesi ve diğer kamu yapıları grubunda olan yapı

¹ Hamza GÜNDOĞDU, Ahmet Ali BAYHAN, Ali Murat AKTEMUR, İshak Umut KUKARACI, Adem ÇELİK, Burhanettin GÜNEŞ, *Tarihi Yaşatan İl Tokat*, PYS Vakıf Sistem Matbaası, Ankara, 2006.

örneklerini de tez çalışması kapsamına dâhil ederek dönem özellikleri açısından değerlendirme yapmıştır².

Nuri SEÇGİN, Tokat merkez ve ilçelerinde yer alan mimari eserler hakkında yaptığı doktora çalışmasında ise il merkezinde ve ilçelerde yer alan ve bütün dönem yapılarını inceleyerek yapıların dönemsel özellikleri ile süsleme, mimari ve malzeme özelliklerini incelemiştir. Bu çalışmada ayrıca birçok yapı örneğinin restorasyon öncesi durumlarının anlatıldığı bir çalışma olması nedeni ile günümüze kadar gelebilmiş olan yapıların genel durumu hakkında bilgi ve veri elde edilmesine yardımcı olmaktadır³

Hakkı ACUN, Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri isimli kitabında ise dönemin Osmanlı coğrafyasında Sultan II. Abdülhamit dönemi ve sonrasında inşa edilen saat kuleleri hakkında detaylı bir araştırma ve inceleme yapmıştır. Acun kitap çalışmasında sadece Osmanlı dönemi saat kulelerini incelememiş saatin ilk yapım evrelerini, tarihçesini ve günümüze kadar gelmiş olan teknolojik özelliklerini irdelemiştir. Bu sebeple çalışmasında saat kulelerinin o dönem coğrafyasında önemini ve mimari özelliklerini ortaya koyan bir çalışma olarak dikkat çekmektedir⁴.

Şeyda Beste ETİRLİ YÜKSEL, Mürefte Eski Hükümet Konağı Koruma Projesi isimli yüksek lisans tez çalışmasında Tekirdağ İli, Şarköy İlçesi, Mürefte Mahallesi'nde yer alan geç dönem hükümet konağı hakkında yüksek lisans tez çalışması yapmıştır. Çalışma kapsamında bölgenin coğrafi özellikleri ve tarihsel özelliklerinin yanı sıra Osmanlı dönemi hükümet konaklarının tarihsel gelişimi, mimari özellikleri ve hükümet konaklarının taşra yönetimindeki yeri ve önemini belirtmiştir. Tez çalışmasında yapının mimari, plan ve süsleme özellikleri ele

² Emine Saka Akın, *Tokat Kenti'nin Fiziksel Gelişimi, Anıtsat ve Sivil Mimari Örneklerinin Analizi ve Değerlendirmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2009.

³ Nuri Seçgin, *Tokat ve İlçeleri Mimari Eserleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997.

⁴ Hakkı Acun, *Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2011.

alınmış ve benzer özellikteki hükümet konakları ile karşılaştırmalı bir çalışma ortaya konmuştur⁵.

Yasemin AVCI, Hükümet Konakları isimli kitabında Tanzimat dönemi ve sonrasında Osmanlı coğrafyasında inşa edilmiş olan hükümet konaklarının tarihsel gelişimi mimari ve malzeme özellikleri hakkında detaylı bilgi ve belgeler ortaya koymuştur. Bu çalışmada hükümet konaklarının taşra yönetimindeki etkinliği ve devlet yönetimindeki önemi hakkında bilgiler vermektedir⁶.

Mehmet MERCAN, Mehmet Emin ULU, Tokat Kitabeleri isimli kitap çalışmasında han, hamam, tekke ve zaviye, türbe, kervansaray, çeşme, köprü gibi yapı örneklerinin inşa kitabelerinden oluşan bir çalışma ortaya koymuştur. Bu çalışma incelendiğinde Tokat merkez ve bütün ilçelerde yer alan kitabeli ve kitabesiz bütün eserlerin kayıt altına alındığı anlaşılmaktadır⁷

Halis Turgut CİNLİOĞLU, Osmanlılar Zamanında Tokat isimli çalışmasında Tokat'ın Osmanlı dönemindeki yeri ve öneminden bahsetmiştir. Bu çalışmasında Cinlioğlu ayrıca Tokat'ın Osmanlı dönemindeki kuruluş, yükselme, duraklama, gerileme ve dağılma sürecinde Tokat'ın genel durumu, ekonomik faaliyetleri, sosyo-kültürel ortamının nasıl şekillendiğini de geniş bir şekilde ele almıştır⁸.

Hasan Şehmuz HAŞTEMOĞLU, Demiryolu İstasyon Binalarına Yeni Fonksiyon Önerileri Geliştirilmesi isimli doktora tezinde, Türkiye de bulunan ilk demiryolu hattının yapımından günümüze kadar ulaşan süreç içerisinde inşa edilen demiryolu istasyon binaları hakkında sınıflandırma ve belgeleme çalışması yapmıştır. Türkiye de bulunan demiryolu istasyon binalarını Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde inşa edilenler diye ikiye ayırmıştır. Çalışmanın sonunda yeniden fonksiyon verilmeyi bekleyen istasyon binaları tespit edilmiştir. Hazırlanan projeler ve geliştirilen önerilerle istasyon binalarının yeniden kullanım

⁵ Şeyda B. Etirli Yüksel, *Mürefte Eski Hükümet Konağı Koruma Projesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Eylül 2016.

⁶ Yasemin Avcı, *Osmanlı Hükümet Konakları Tanzimat Döneminde Kent Mekanında Devletin Erki ve Temsili*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2017.

⁷ Mehmet Mercan, M. Emin Ulu, *Tokat Kitabeleri*, Türk Hava Kurumu Basım Evi, Ankara, 2003.

⁸ Halis Turgut Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, Tokat Belediyesi Kültür Yayınları, Tokat, 2019.

olanağı barındırdıklarının gösterilmesi açısından kapsamlı bir çalışma ortaya konmuştur⁹.

1.4. Tokat'ın Tarihi ve Coğrafi Özellikleri

Tokat ili Karadeniz bölgesinin iç kesiminde güneyinde Sivas, batısında Yozgat ve Amasya, kuzeyinde Samsun, doğusunda Ordu illerine komşudur (Harita: 1). İçerisinden doğu batı istikametinde Yeşilirmak, güney- kuzey istikametinde ise Behzad deresi geçmektedir. İl yerleşkesi ise bu iki akarsuyun yamacında yer almaktadır. Tokat ilinin kuzeyinde Karadeniz, güneyinde ise Karasal iklim etkisini göstermektedir¹⁰.

Tokat ilinin isim olarak kökeni incelendiğinde bu konu hakkında birçok görüşler karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen bilgiler ışığında Tokat'ın Turanî bir asıldan gelen **“Togayitler”** tarafından kurularak bu bölgenin merkez olması nedeni ile Tokat adının verildiği kaynaklarda yer almaktadır. Tarihi eski çağlara kadar uzanan Tokat ilinin tarihi kaynaklarda bölgesel yönetim olarak Pontus Galaktikos sonra Pontus Polemmomiakos ve Armenia Secanda olarak isimlendirildiği görülmektedir. Ancak bu bölgedeki daha eski bir yerleşim yerinin (Tokat'ın 9 km doğusunda) Comana Pontika (Gümenek) olduğu bilinmektedir. Hristiyanlığın Anadolu'da yayılmaya başladığı dönemlerde, putperestler ile çıkan kanlı çatışmalar sonucu Comana'da bulunan Hristiyanlar burayı terk ederek Tokat'ı kurmuştur¹¹.

Tokat tarih sahnesinde Komana'nın yanı sıra Evdoksia, Dokeia, Dokat, Kah-cun, Dar'ün- Nusret, Dar'ün- Nasr isimleri ile de anılmıştır¹². Ayrıca diğer bir ismi ise **“surlu şehir”** anlamına gelen **“Toh-kat”** (sursuz şehir: Yoz-kat gibi) veya besili at anlamına gelen **“Tok-at”** gibi benzetmelere dayanan fikirler de ileri sürülmüştür. Buradan hareketle Tokat adının kökeni üzerine bir araştırma yapan S. Erdem sonuç olarak, Dokeia'nın **“Çanak-memleket”** yani Tokat'ın da

⁹Hasan Şehmuz Haştemoğlu, *Demiryolu İstasyon Binalarına Yeni Fonksiyon Önerileri Geliştirilmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta, 2012.

¹⁰ M. Tayyib Gökbilgin, “Tokat”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 12/1, İstanbul, 1979, s.401-402.

¹¹ Gökbilgin, a.g.mad., 1979, s. 401.

¹² Saka Akın, a.g.t., 2009, s. 12.

etrafının tepelerle çevrili çukur yer anlamına geldiğini belirttiikten sonra Dokeia/Tokat eşitliğinden bahsetmiştir¹³.

Roma ve Selçuklu dönemlerinde kale-kent görünümünde olan Tokat bir sınır kenti olarak yol kavşağında bulunması ile burayı ticaret kenti olarak öne çıkarmış ve bu durum 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar da devam etmiştir¹⁴.

Bizans İmparatoru Heraklius zamanında Tokat'a İslam akınları yapılmaya başlanmıştır. Hicretin 712 senesinde Emir Mesleme Amasya ve Tokat'ı ele geçirmiş, bundan 20 yıl sonra Muaviye bin Hişam Kayseri'den sonra Darende ve Tokat'a kadar ilerlemiş, 740 yılında ise Emir Süleyman bin Hişam Tokat'ı tekrar ele geçirmiştir. Tokat zaman zaman diğer Emevi kumandanların eline geçse de bu sırada şehirde Bizans hâkimiyeti devam etmektedir. Emevilerden sonra Abbasi kumandanlarından Hasan bin Kahtaha ile Mli bin Abdullah da Tokat'a akınlar düzenlemiştir. Bizans kaynakları 860 yılında Dazimon civarında İmparatorun ordusunun İslam kumandanları tarafından ağır yenilgiye uğratıldığını yazmaktadır. Abbasilerin hizmetindeki Türklerin Anadolu'ya akınlarının başlaması ile Anadolu'nun Türk yurdu olması yolunda adımlar da atılmıştır¹⁵.

1071 Malazgirt Savaşı ile birlikte Anadolu'nun Türkleşme süreci başlamıştır. Bu nedenle Anadolu coğrafyası üzerinde gerçekleştirilen fetih hareketleri incelendiğinde fethedilen bölgenin fetheden kişiye kılıç hakkı olarak verilmesi bu politikayı daha da hızlandırmıştır. Malatya, Kayseri, Sivas, Tokat ve Niksar bölgesi ise 1073 yılında Danişmentlilerin egemenliği altına girerek burada güçlü bir devlet kurmayı başarmışlardır. Böylece 1073 yılında Tokat'ta Türk hâkimiyeti başlamıştır¹⁶.

Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan 1175 yılında Danişmentlileri ortadan kaldırarak, Sivas, Niksar, Tokat, Komana ve diğer Danişment illerini fethetmiştir. Böylece Danişmentlilerin hâkimiyeti 122 yıl devam ettikten sonra

¹³Sargon Erdem, "Tokat Kelimesi Üzerine Düşünceler", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)*, Ankara, 1987, s. 11-16.

¹⁴Murat Haniççe, "18. Yüzyılda Tokat Kaza Merkezi'nde Eğitim Öğretim Hizmetlerini Destekleyen Vakıflar", *GOP Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 11, Tokat, 2016, s. 179.

¹⁵ Ahmet Şimşirgil, *Osmanlı Taşra Teşkilatında Tokat (1455-1574)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1990, s. 12-13.

¹⁶ M. Y. Melikoğlu, "Melik Ahmet Danişment Gazi Tarihi'nde Tokat (Dukkiye)", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu*, Tokat, 1986, s. 23-24.

son bulmuştur. Sultan II. Kılıçarsalan, 1184 yılında ülkeyi on bir oğlu arasında paylaştırdı. Tokat büyük oğlu Rükneddin II. Süleyman Şah'a düşmüştür. 1205 yılında Selçuklu tahtına ikinci kez çıkan Gıyaseddin I. Keyhüsrev ortanca oğlu Alâeddin Keykubat'ı Tokat merkez olmak üzere Danişment iline melik olarak tayin etmiştir¹⁷.

1243 Köseadağ Savaşı sonrası ise Selçuklular çöküş sürecine girmiştir. Sürekli olarak devlet içerisinde iktidar kavgaları sonucu 1318 yılında tamamen yıkılmış ve Anadolu İlhanlı hâkimiyeti altına girmiştir¹⁸. Selçuklu Devleti'ne egemen olan İlhanlılar, Tokat Emirliği'ni Muinüddin Süleyman Pervane'ye vermiştir¹⁹. Tokat daha sonraki dönemde Eretna Beyliği hâkimiyeti altına girmiştir. 1381 yılında Şeyh Necib, Kadı Burhaneddin tarafından Tokat Emirliği'nde bırakılmıştır. 1398 yılında Kadı Burhaneddin, Akkoyunlu Karayülük Osman Bey tarafından öldürülmesi üzerine, emirler arasında çıkan çatışmalardan bıkan halkın da isteği üzerine harekete geçen Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid, Sivas ve Tokat'ı ele geçirmiştir²⁰.

1398 yılında Tokat Yıldırım Bayezid zamanında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Yıldırım Bayezid tarafından Tokat'a Darü'n- Nasr adı verilmiş ve Tokat ilk defa Toruntay-zade Kaya Paşa'ya verilmiştir. Evliya Çelebi'ye göre Yıldırım Bayezid Tokat'ta para bastırmış ve kaleye cami yaptırarak tahkim etmiştir. Tokat bu sırada idari bakımdan Amasya sancağına bağlı olup, Amasya'da Çelebi Mehmet bulunmaktaydı. Yıldırım'ın vefatı ile Çelebi Mehmet Tokat ve Amasya'yı kendisine merkez edinmiştir. 1418 yılında Tokat ve Amasya bölgelerinde Bursa'ya kadar uzanan şiddetli bir deprem vuku bulmuş ve Tokat halkı üç ay kadar çadırlarda yaşamak zorunda kalmıştır.

1413 yılında Anadolu ve Rumeli beylerbeyliğinin yanı sıra üçüncü bir idari birim olarak Tokat, Amasya ve Sivas'tan oluşan Rum beylerbeyliği kurulmuştur. Daha sonra II. Murat devrinde bu beylerbeyliğine Çorum ve Canik dâhil edilmiştir. Rum Eyaleti'nin merkez toprakları olan Tokat, Amasya ve Sivas yörelerine Eyalet-i Rumiyye-i Suğra adı verilmiştir. Rum Eyaleti'nin merkezi

¹⁷ Şimşirgil, *a.g.t.*, 1990, s. 17-18.

¹⁸ İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi, İstanbul*, Milli Eğitim Basımevi, 1972, s. 105-106.

¹⁹ Gökbilgin, *a.g.mad.*, 1979, s. 403.

²⁰ Şimşirgil, *a.g.t.*, 1990, s. 19.

1413-1520 yılları arasında bazen Amasya, bazen Tokat olmuştur, 1520 yılında ise merkez Sivas olarak değişmiştir. Bu son düzenleme ile de Tokat yöresi, Sivas sancağına bağlı kazaya dönüşmüştür. Tokat 1520 yılından 1600'lere kadar toplam dokuz nahiyeden meydana gelmekte olup bunlar; Merkez Nahiye, Cincife, Yıldız, Venk, Tozanlı, Komanat, Kazabad, Gelmuğat ve Kafirni'dir²¹.

Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyılda mali yapısındaki değişikliklere bağlı olarak 1620'lerde Tokat'ın nahiye sayısı dörde düşmüştür. Bunlar Merkez, Komanat, Cincife ve Kafirni'dir. Aynı dönemde padişah has toprakları valide sultan hassına dönüştürülerek, bu toprakların idaresi de voyvodaya verilmiştir. Rum Eyaleti'nin mali işleri ise Tokat Voyvodalığı kurulana kadar Rum Hazine Defterdarlığı aracılığıyla yürütülmektedir. 1620'lerde kaldırılan Rum Hazinesi Defterdarlığının yerine Tokat Voyvodalığı geçmiştir. Voyvodalar böylece buldukları sancakta küçük gelir bölgelerinin idarecisi ve vergi tahsildarları görünümündedirler. Ayrıca kentin güvenliğinden sorumlu, gerektiğinde asker toplanması gibi görevlere de sahiptirler. Tokat'ta bu görevleri ile Voyvoda hem idari hem de askeri birçok yükümlülüğü yerine getiren kişi konumundadır. Voyvodalıkla idare edilen Diyarbakır gibi bazı birimlerden farklı olarak Tokat Voyvodalığı idarisi sancak statüsünde olup, diğer voyvodalar sadece mali göreve sahip iken, Tokat'ta mili işlerin yanı sıra askeri ve siyasi konularda da yetkilidir²².

1840 yılında Tokat Voyvodalığı, Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra idari değişikliklerin sonucu olarak kaldırılmış ve Tokat Muhasıllığı kurulmuştur. 1842 yılında beklenen verimin alınamamasından dolayı muhasıllık kaldırılmış ve şehir bir müddet kaza müdürleri tarafından yönetilmiştir. 1864 yılında Vilayet Nizamnamesinden sonra Tokat bir kaymakamın idaresine bırakılmıştır. Tokat 12 Ocak 1880 yılında sancak statüsüne geçmiştir ve 1920 yılına kadar da bu statüsünü korumuştur. TBMM'nin aldığı bir karar ile 31 Mayıs 1920 yılında günümüzdeki il konumuna getirilmiştir²³.

²¹ Gökbilgin, a.g.mad., 1979, s. 403-412.

²² Hanılçe, a.g.m., 2016, s. 179.

²³ Hanılçe, a.g.m., 2016, s. 180.

2. GEÇ OSMANLI DÖNEMİ VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİ GENEL ÖZELLİKLERİ

Tez çalışmasının bu bölümünde Geç Osmanlı Dönemi mimarisi ve Erken Cumhuriyet Dönemi mimarisi genel özelliklerine değinilmiştir. Yapılan çalışma kapsamında incelenen yapıların, yapıldığı dönemdeki mimarisini incelemeden önce bu dönemlerin ortaya çıkmasında etkili olan Osmanlı Mimarisinden başlayarak 20. yüzyıl başlarına kadarki sürecin oluşmasında etkili olan mimari gelişmeler ele alınarak Geç Osmanlı Dönemi mimarisinin genel özellikleri ve Osmanlı mimarisinin hangi aşamalardan oluştuğu ve Cumhuriyet Dönemi mimarisine olan etkileri üzerinde durulmuştur. Erken Cumhuriyet Dönemi mimarisi özellikleri de ayrıca tez çalışması kapsamında olması nedeni ile Geç Osmanlı Dönemi mimarisinin bu döneme nasıl bir etki bıraktığı ve dönem özelliklerinin mimari yapılardaki etkisi incelenmiştir.

2.1. Geç Osmanlı Dönemi Mimarisi

Osmanlı dönemi mimarisi üslup yönünden dört döneme ayrılarak incelenmektedir. Birinci dönem Erken Osmanlı dönemi (1299-1447), kuruluş dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci dönem ise Mimar Sinan ile ulaşılan Osmanlı mimarisinin olgunlaşma çağı olarak görüldüğü Klasik Çağ olarak isimlendirilmiştir (1447- XVII. yüzyıl sonu). Yoğun imar faaliyetlerinin görüldüğü bu dönemde simetrik veya dağınık yerleşim düzenine sahip külliyeler döneme damga vurmuş önemli imar faaliyetlerindedir. Mimar Sinan sonrası Klasik Döneme gelindiğinde ise imar faaliyetlerinde bir yenilik söz konusu değildir. Büyük külliyelerin yerini daha çok medrese merkezli küçük külliyeler almıştır. Bu dönemin başlıca mimarları ise Dâvud Ağa, Sedefkar Mehmed Ağa, Dalgıç Ahmed Ağa, Kasım Ağa, Meremmetçi Mustafa Ağa ve Hüseyin Ağa'dır. Diğer bir dönem ise Yabancı Etkiler Dönemi (XVIII ve XIX. yüzyıllar) arasını kapsayan dönemdir²⁴. Batılılaşma dönemi diye adlandırılan bu dönemde Sinan'ın akıcı üslubuna karşın, III. Ahmet zamanında Lale Devri (1703-1730) ismiyle yeni

²⁴ Ahmet Vefa Çobanoğlu, "Osmanlılar" *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2007, C. 33. s.580.

bir üslup doğmuştur. Avrupa’da yaşanan yenilik ve değişimleri yakalamak amacı ile bu dönemde devletin yeniden yapılaşma sürecine girdiği belirgin olarak görülebilmektedir. Sosyal, kültürel, ekonomik, teknoloji, sanayi alanında çeşitli değişiklik ve yenilikler bu dönem içerisinde çok belirgin olarak ön plana çıkmıştır. Özellikle mimari alanda yapılan değişiklikler göz önüne alındığında dönem yapılarında Türk mimari üslubunda o güne değin kullanılmamış olan birçok yapı elemanı ve süsleme unsurları görülmeye başlamıştır²⁵. Bu devirde önemli meydan çeşmeleri ve sebiller yapılmıştır. Süslemede ise Osmanlı sanatının özelliklerinin içinde yoğrularak özümlenen, natüralist çiçeklerin yanında, vazodan çıkan çiçekler ve meyve dolu kâselerin özellikle çeşme ve sebillerde kabartma şeklinde işlendiği görülmektedir. Bu dönemin önemli mimarı Kayserili Mehmed Ağa’dır²⁶. Dönemin mimari üslubunu ise şu yapılar belirgin olarak göstermektedir. Bunlar; Üsküdar’da bulunan Gülnuş Emetullah Valide Sultan adına yaptırılan Büyük Cami (1708-1710), Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılan Nevşehir’deki Külliye (1726-1727), İstanbul Şehzade başında bulunan küçük külliye, yine İstanbul’da bulunan Çorlulu Ali Paşa Medresesi, Çorlulu Kütüphanesi, Saray-Hümayun’da Enderun Kütüphanesi, III. Ahmed Çeşmesi (1728-1729) gibi örnekler sayılabilmektedir²⁷.

Batılılaşma Hareketi ile devletin genel durumunu düzeltmek amaçlandığı için kültürel değişim olmaktan daha çok askeri ve ekonomik alanda ıslahatlar yapılması hedeflenmiştir. Ancak tek alanda değişim ön görülümüş olsa bile kültür ve sanat alanındaki değişimlerde bu zincir halkasına dâhil olmuştur. Sosyal ve diğer alanlarda yapılan bu değişimler yeni fikirler ortaya çıkarmıştır. 1720 yılında Paris’e elçi olarak giden 28 Mehmet Çelebi ve 1727 yılında matbaanın Osmanlıya gelişi bu yeni fikrin ilk adımlarıdır. İstanbul’a gelen yabancı elçi ve bürokratlar beraberlerinde getirdikleri bilim insanları, ressamlar ve çeşitli meslek grubuna ait kişilerde bu değişimi hızlandırmış ve XVIII. yüzyılı değişim dönemi olarak ön plana çıkartmışlardır²⁸. 1720 yılında Fransa’ya giden Çelebi Mehmet Efendi

²⁵ Semavi Eyice, XVIII. Yüzyılda Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Yıllığı, S.IX-X, İstanbul, 1981, s.164-165.

²⁶ Çobanoğlu, a.g.mad., 2007, s.580.

²⁷ Semavi Eyice, "Batı Sanat Akımlarının Değiştirdiği Osmanlı Dönemi Türk Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 15, Ankara, 2002, s. 340.

²⁸ Nurcan İnci, "18. Yüzyılda İstanbul Camilerine Batı Etkisiyle Gelen Yenilikler", *Vakıflar Dergisi*, S. 19, 1985, s. 223-237.

buradaki izlenimlerini saraya aktarmıştır. İstanbul'a gönderdiği mektuplarında özellikle kendisinde büyük etki bırakan saraylardan, bahçe ve peyzaj düzenlemelerinden bahsetmiş, Fransız sanatının ortaya koyduğu görkem ve zenginliğinden detaylı bir şekilde bahsetmiştir. Bu sebeple burada yapılan bu uygulamaların Osmanlı başkenti olan İstanbul'da da yapılmasını mektuplarında dile getirmiştir. Özellikle mimari, resim, el sanatları, müzik ve edebiyatta batılı akımlar ön plana çıkmaya başlamış, bu dışarıdan getirilen yenilikler Osmanlı kültür ve sanatı ile birleştirilerek yenilikçi denemeler ortaya çıkmıştır²⁹.

Avrupa'daki kronolojik sıranın tam tersi olarak Rokoko, Barok'tan önce Avrupa'dan İstanbul'a gelmiştir. Bunun en güzel mimari kanıtı ise I. Mahmut döneminde inşasına başlanmış ancak III. Osman döneminde tamamlanmış olan Nuruosmaniye Camisi'dir³⁰. Daha ince ve hafif desenlerin görüldüğü Rokoko üslubu, Barok üslubu ile kaynaşarak devam etmiştir. Barok ile birlikte kullanılmış olan ve genellikle süsleme öğelerinde genişçe yer verilen Rokoko üslubu I. Abdülhamit ve III. Selim'in yatak odası süslemelerinde, Hamidiye Sebili, Hüsameddin Ağa Çeşmesi ve Eyüp Şah Sultan Sebili gibi yapılarda genellikle kullanılan bir üsluptur³¹. Barok üslubu (1730-1810) ise özellikle süslemede kendini yoğun olarak göstermiş ve batıdan gelen yeni formlar kendini hissettirmeye başlamıştır³². Mimaride yuvarlak kemer, mukarnasların yerini iç bükey ve dış bükey dalgaların alması, oval formlar, "C" ve "S" kıvrımların kullanımı dönemin belirgin özelliklerini yansıtmaktadır. Yenilikçi bir kişiliğe sahip olan III. Selim dönemine baktığımızda genellikle büyük boyutlu askeri kışlalar ve çeşitli askeri yapılar inşa edilmiştir. Askeri yapıların yanı sıra özellikle Tanzimat'ın sosyal ve kültürel hayata getirmiş olduğu yenilikler neticesinde okul, hastane, postahane, banka, otel, hükümet konakları, gar binaları ve daha birçok yapı türleri bu dönemde ortaya çıkmış ve yoğun olarak inşa faaliyetlerine girişilmiştir³³.

²⁹ Günsel Renda, "Yenileşme Döneminde Kültür ve Sanat", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 15, Ankara, 2002, s. 265.

³⁰ Doğan Kuban, *Osmanlı Mimarisi*, Yem Yayınları, İstanbul, 2007, s.505.

³¹ Doğan Kuban, *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1954, s.24-25.

³² Nurcan İnci Fırat, *Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek: Etnografya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkez Binası*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s.1.

³³ Kuban, *a.g.e.*, 2007, s. 551-552.

Barok Sanatı sonrası II. Mahmut döneminde Osmanlı mimarisine Antik Yunan ve Roma Mimarisinden esinlenen Ampir üslubunun (1810-1860) girdiği görülmektedir. Ampir üslup, empire style kelimesinden Türkçeye geçmiş bir tanım olup kelime anlamı olarak "imparatorluk üslubu" olarak da adlandırılmaktadır. XIX. yüzyıl Avrupa mimarisinde sıklıkla kullanılan ampir üslubu, Napolyon yönetimi sırasında Fransa'da ortaya çıkmıştır. Genel özellikleri incelendiğinde yalın bezeme, üçgen alınlıklar, üçlü girişler, gırlant ve akroter benzerinde uygulamaların olduğu ayrıca dor, ion, korint sütun başlıklarının kullanıldığı dikkat çekici özellikleri arasında görülmektedir. Bu dönemin önemli mimarları Mehmed Emin Ağa, Ali Rıza Bey, Mehmed Rasim Ağa, Kırımlı Mahmud, Seyyid Abdülhalim Efendi'dir. XIX. yüzyıl sonlarına kadar kullanılan bu üslup özelliğinde Nusretiye, Dolmabahçe, Ortaköy ve Mecidiye Camileri en başarılı örneklerdir³⁴.

Geç Osmanlı Dönemi Mimarisi incelendiğinde dönem içerisinde II. Abdülhamit dönemi hiç şüphesiz ayrı bir öneme sahiptir. Bu dönemde genellikle eklektik tip denilen mimari üslup görülmektedir³⁵. Farklı üslupların bir araya getirildiği Batı'dan, Mağrip veya klasik dönem izleri taşıyan Oryantalist yaklaşımla ele alınan yapıların görüldüğü, Eklektik üslup dönemi (1860-1900) hem Avrupa mimarisinde deneme süreci olmuş hem de Osmanlı Mimarisi'ne yansımış bir akım olduğu görülmüştür. Genel özellikleri ise kullanılan sütun başlıkları, başlıklar üzerinde bulunan özel parçalar, sağır kemer dizisi ve süsleme unsurlarında görülen uygulamayı kullanan yabancı mimarların ortaya çıktığı bir dönemdir³⁶. Pertevniyal Valide Sultan Camii, Yıldız Hamidiye Camii, Bahriye Nezareti, Beylerbeyi Sarayı gibi yapılar bu üslubun kullanıldığı en belirgin örneklerdendir³⁷. XIX. yüzyıl başlarında yapıların genelde gayrimüslim mimarlara yaptırıldığı görülmektedir. XIX. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Balyanlar olarak da bilinen aileden yetişen Nikogos, Kirkor, Karabet ve Serkis Balyan gibi mimarlar bu döneme damgasını vuran isimler olmuşlardır. Bu mimarlar dışında aynı yüzyıl içerisinde Samavoğlu Nişan, İbrahim Kami, Kamyonos ve Yorgi gibi

³⁴ Ayla Ödekan, "Ampir Üslubu", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, 1994, s.247-249.

³⁵ Abdullah Kuran, "Türk Mimarisinde Çeşitli Üsluplar Üzerine Görüşler", *Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri 11-12 Haziran 1984*, İstanbul 1984, s.99.

³⁶ Çobanoğlu, a.g.mad. 2007, s.581.

³⁷ Turgut Saner, *19. Yüzyıl Mimarlığında Oryantalizm*, Pera Turizm Yayınları, İstanbul, 1998, s. 1.

mimarlar da ön plana çıkmışlardır³⁸. XIX. yüzyıl sonlarına doğru Sanayi-i Nefise Mektebi-i Alisi'nin açılması ile birlikte usta çırak ilişkisi şeklinde yeni nesil mimarlar yetiştirilmiştir³⁹.

XIX. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Yeni Sanat (art-nouveau) Üslubu bugün yıkılmış olan Karaköy Mescidi, Beşiktaş Serencebey'deki Şeyh Zafir Külliyesi, Beyoğlu'ndaki Botter Apartmanı ile kendini göstermiştir. Daha çok süsleme alanında sınırlı kalan bu üslubun İstanbul'daki örneklerinde Batı'daki örneklerde rastlanan insan tasvirlerine yer verilmediği görülmüştür. II. Abdülhamit döneminde gerek başkent İstanbul'da gerekse Osmanlı coğrafyasının hemen her yerinde büyük bir iskân faaliyeti başlamıştır. Bu faaliyetler sadece yerli mimarlar tarafından değil yabancı mimarlar tarafından da büyük önem arz etmiştir. Bu nedenle yapılan birçok eserde bu yabancı mimarların imzasını görebilmek mümkündür. Bu mimarlardan başlıcaları ise şunlardır; Alexandre Vallaury, Rimondo D'oronco, Jachmund, Guilio Mongeri, Philippe Bello, Helmunt Cuno ve Otto Ritter bunlardan birkaç örnektir. Bu ünlü mimarlardan D'aronco Sanayi Nefise Mektebi'nde, Jacmund ise Hendese-i Mülkiye Mektebinde ayrıca hocalık da yapmışlardır. Bu mimarlar ortaya koydukları ve inşa ettikleri eserlerde simgesel gelenekçilik denilen üslupsal özellikten vazgeçmemişler ve tasarladıkları veya inşa ettikleri binalarda bu üsluplarını yansıtmışlardır⁴⁰.

Geç Osmanlı Dönemi mimarisinde özellikle 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl içerisinde büyük bir değişim ve gelişim görülmüştür. Klasik mimari üslubunun yanı sıra özellikle Lale Devri sonrası görülen değişikliklerin mimari alandaki yansımaları büyük oranda üslupsal alanda olmuştur. Genel mimari eserler incelendiğinde malzeme ve teknikte çok büyük değişikliklerin yaşanmadığı sadece ana malzemenin uygulama alanında özellikle geç dönem içerisinde farklı uygulamalar neticesinde Avrupa mimarisinden de çeşitli değişim ve gelişmeler sonucunda belirli bir sistem içerisinde değişiklikler görülmüştür. Bu uygulamalar gerek Avrupa'nın yenilikçi kimliğini anlayabilmek gerekse Osmanlı Devleti'nin geri kalmışlık bilincini kırabilmek amaçlı olduğu dikkat çekmiştir. Bu nedenle

³⁸Semavi Eyice, "Batılılaşma", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1992, C.5. s.171-181.

³⁹Metin Sözen, Mete Tapan, *50 Yılın Türk Mimarisi*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1973, s. 99.

⁴⁰Sözen, *a.g.e.*, 1973, s.6.

Klasik Mimari üslubu ile Avrupa mimari üslubunun sentezlenerek yeni bir mimari düzen geliştirilmesi Osmanlı coğrafyasının tamamında bu fikrin rahat bir şekilde dağılmasına sebep olmuş ve geç dönemde inşa edilmiş bütün kamu karakterli ve sivil karakterli binaların üsluplarının bu kalıp içerisinde oluşturulduğu görülmüştür.

Yeni klasik dönem diye adlandırılan Osmanlı'nın son döneminde Avrupa'nın neo-klasik üslubunun karşısında 1890 sonrasında ortaya çıkan milli mimari arayışları başlamıştır. Mimar Kemaleddin, Mimar Vedat Tek ve Mimar Muzaffer'in çabaları ile önemli projelere imza atılmıştır. Yeni milli mimarlık üsluplarının ortaya çıktığı bu dönemde Selçuklu ve Osmanlı mimarisinin bazı öğelerinin seçilerek kullanıldığı görülmektedir. Bu geleneksel üslupların kullanıldığı dönemde yapılarda plandan çok cephe tasarımları ile şehre katkılarının öne çıkmasını sağlamıştır⁴¹.

2.2. Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi

Cumhuriyet mimari anlayışı ilk etapta Geç Osmanlı Dönemi mimarisinin bir devamı olarak düşünülebilir. Ancak 18. yüzyılda Osmanlı ve Avrupa'da yaşanan hadiseler incelendiğinde bütün dünya devletlerini etkilemiş ve her alanda yeniden yapılanma sürecine giriş yapmalarını sağlamıştır. Özellikle 1789 Fransız İhtilali ve Sanayi devrimi Avrupa'da hızla yaygınlaşan milliyetçilik hareketleri etkisini Osmanlı topraklarında da hissettirmiştir. Bu nedenle başta Balkan ulusları olmak üzere bütün Müslüman ve Gayrimüslim milletler bu yaşanan olaylar sonrası bağımsızlıklarını kazanmışlar ve hızla imparatorluğu çöküş sürecine sokmuştur. Bu sebeple ilk dönem Osmanlı Ulusçuluğu ile devletin parçalanmasının önüne geçilmeye çalışılsa bile bu fikir daha sonra Türkçülük anlayışına dönüşmüştür. bu anlayış sanatta, özellikle mimarlıkta kendini daha yoğun olarak gösterdiği bir dönemdir⁴². 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile "I. Ulusal Mimarlık Dönemi" olarak nitelendirilen ve düşünsel kaynağını Batı'dan almış olan bu dönem, mimaride batıya bir tepki olarak mimarinin yabancı etkilerden arındırılması çabalarının gösterildiği dönemdir⁴³. Bu dönem incelendiğinde Selçuklu ve Osmanlı devri mimarisini taklit ettiği görülmektedir.

⁴¹ Çobanoğlu, a.g.mad., 2007, s.581.

⁴² Zeynep Çelik, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1986, s. 280.

⁴³ Fırat, a.g.e, 1998, s.2.

Bu sebeple bu taklit edilen mimari üslup ise bahsedilen dönemlerin mimari özelliklerinin ve etkilerinin sonucu büyük oranda rağbet görmüştür⁴⁴. 1908-1930 yılları arasındaki süreci kapsayan bu dönemde Mimar Kemalettin ve Mimar Vedat Beyler gibi ünlü isimlerin çalışma ve gayretleri sonucunda Milli Mimari alanında çok sayıda eser ortaya çıkmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise bu iki ismi Arif Hikmet Koyunoğlu, Tahsin Sermet, Falih Ülkü, Ahmet Kemal gibi ünlü mimarlar takip etmiştir⁴⁵.

Mimar Kemalettin; İstanbul Sirkeci'deki IV. Vakıf Hanı (1916-1926), Laleli Apartmanları (1922), Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü (1927-1930) ve Mimar Vedat Bey tarafından inşa edilen İstanbul Sirkeci Büyük Postahane Binası (1909), Ankara II. Meclis Binası (1923-1924) ise bu mimari üslubun en belirgin örnekleri arasındadır. Ayrıca yirminci yüzyıl başlarından itibaren yirmi yıllık bir süreci kapsayan Milli Mimarlık akımını incelediğimizde sadece İstanbul'da değil yurdun çeşitli illerinde de binalar inşa etmişlerdir. 1923 ile 1928 yılları arasında Mimar Kemalettin Bey Gazi Terbiye Enstitüsü, Devlet Demir Yolları Merkez Binası gibi önemli yapı örnekleri inşa etmiş, mimar Vedat Bey ise Meclis binası ve Ankara Palas Oteli, Arif Hikmet Bey'in Halkevi, Etnografya Müzesi ve Dışişleri Bakanlık binalarını inşa ederek döneme damgasını vuran isimler olmuşlardır⁴⁶. Bu mimarlar inşa ettikleri bu yapılar ile Rönesans cephecilik anlayışının hâkim olduğu, simetrik düzenin uygulandığı, ön cephede anıtsal girişlerin olduğu, orta ve köşe çıkmaları ile dönemin kütle anlayışını yansıtmıştır⁴⁷. Özellikle yapılarda giriş cephe aksı vurgulanmış, kimi zaman tüm cepheyi kapsayan giriş düzenlemeleri ile mermer sütunlar, Kütahya atölyelerine ait çini panolar ve cephe sistemlerine ek olarak kubbeli köşe kuleleri ile yapılara anıtsallık kazandırılmıştır. Ayrıca bu dönem yapılarında yığma ya da betonarme karkas olarak yapılan yapıların çoğunda alt katların duvarları moloz taşla, üst katlar ise tuğla ile örülmüştür. Rönesans mimarlığında çokça kullanılan kesme taş yanı sıra mermer de cephe kaplamalarında tercih edilirken, kemerler, silmeler ve çıkmaları oluşturan dikey sınırlarda da kesme taş malzeme kullanılmıştır⁴⁸. Daha sonra Balkan Savaşı

⁴⁴ Çelik, *a.g.e.*, 1986, s. 281.

⁴⁵ Metin Sözen, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi (1923-1983)*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1996, s.16-30.

⁴⁶ Çelik, *a.g.e.*, 1986, s. 282-283.

⁴⁷ Fırat, *a.g.e.*, 1988, s.3.

⁴⁸ Sözen, *a.g.e.*, 1996, s.16.

(1912) ve I. Dünya Savaşı'nın çıkması ile bu mimarlık hareketleri yavaşlamış ise de Cumhuriyet'in ilanı ile daha da hız kazanarak 1930'lara kadar devam etmiştir. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kurulan yeni Türkiye'nin başkenti Ankara olmuş ve Cumhuriyet'in ilanından sonra toplumsal yapıda daha önce de var olan millileşme düşüncesi de yeni bir anlayışla ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin gelişmesinde milliyetçilik anlayışının etkisi de büyük olmuştur. Osmanlı'nın son yıllarında başlayıp, Cumhuriyet'in ilk on yılında etkisini gösteren bu dönem aynı zamanda altı yüz yıllık bir imparatorluğun çöküşünü ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşuna da tanıklık etmektedir⁴⁹.

1940'lı yıllardan sonra ise II. Ulusal Mimarlık dönemi başlamıştır. Bu dönemde ise birinci dönem özellikleri etkisini inşa edilen binalardan kaldırmaya başladığı görülmektedir. Bu dönem mimari etkisi ile yapılan ilk bina ise İstanbul Adalet Sarayı olmuştur. Adalet Sarayı inşası için açılan proje yarışmasında Emin Onat ve Sedat Hakkı Eldem projeleri kabul görmüştür. Bu proje özelliği incelendiğinde genel olarak uluslararası bir mimari etkinin ön plana çıktığı görülmüştür. Ayrıca bu mimari özelliğin inşa edilen binalardaki yansımaları ise önceki dönem mimari eserlerinde görülen bezeme ve çeşitli unsurların herhangi bir ihtiyacı karşılamaması nedeni ile bu dönem içerisinde inşa edilen yapılarda bu unsurlara yer verilmemiştir⁵⁰.

Diğer bir deyişle inşa edilen binaların iç fonksiyonları daha işlevsel hale getirilmiş ve 1950'li yılların sonuna kadar bu özellik üzerinde üslup yoğunluğu yaşanmıştır. Bu özellik Brütalist Eğilim olarak isimlendirilmiş ve binaların görünüşündeki işlevsellik iç tasarımına da yansıtılmıştır. Rasyonalist- Pürist anlayışın tam zıttı bir özelliğe sahip bir mimari gelişme göstermiştir. 1949-1958 yılları arasındaki dönemi kapsayan Rasyonalist- Pürist dönem eserleri incelendiğinde daha çok geometrik biçimlerin ön planda olduğu göze çarpmaktadır. Ancak Brütalist üslupta ise bu özellikten vazgeçilmiş tam tersi yukarıda da bahsedildiği gibi inşa edilen binanın fonksiyonel özelliklerine yoğunlaşma olmuştur⁵¹. Bu iki anlayışında genel özellikleri ve detay özellikleri incelendiğinde aslında Avrupa'da modern mimari anlayış tarzının Türkiye'de

⁴⁹ İlhan Tekeli, *Tasarım, Mimarlık ve Mimarlar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ankara, 2011, s.121-122.

⁵⁰ Sözen, *a.g.e.*, 1984, s. 273.

⁵¹ Sözen, *a.g.e.*, 1984, s. 277.

uygulama sahası bulduğu dikkat çekmiştir. Ayrıca mimari şekil açısından yatay mimari düzenin daha çok benimsendiği ve hareketli bir cephe sisteminin benimsendiği görölmüştür.

3. TOKAT İLİNDE BULUNAN GEÇ OSMANLI DÖNEMİ VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KAMU YAPILARI

3.1. Tokat Belediye Binası

Yapının Banisi: Bilinmiyor

Yapım Tarihi: 1918

Çizim No: 1-8

Görsel No: 1-41

İnceleme Tarihi: 27 Mart 2019

Kadastral Durum

Pafta: 6

Ada: 118

Parsel: 6

Koordinat Bilgileri: 40° 31' 36" K / 36° 55' 5" D

Tarihçesi

Günümüzde aktif belediye yönetim binası olarak kullanılan yapı Tokat merkezde Valilik Binasının karşısında, Dudayev Parkı bitişiğinde, Gazi Paşa Caddesi'nin kuzey yönünde, Ali Paşa Camii'nin güneyinde yer almaktadır (*Görsel 1*). Tokat merkez ve ilçelerindeki taşınmaz kültür varlıkları envanterin de yer alan bilgiye göre yapı 19. yüzyıla tarihlendirilmiştir⁵². Ancak elimizde bulunan arşiv fotoğraflarından Ali Paşa Camii yanında temeli atılmış vaziyette görülen belediye binası yer almaktadır⁵³. Bu fotoğraf (1918) yılında I. Dünya Savaşının sonlarında, Tokat'ta bulunan Alman askeri fotoğrafçısı tarafından çekilmiştir⁵⁴. Bu

⁵²Abdurrahman Akyüz, *Tokat Merkez ve İlçeleri Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri*, Tokat, 2010, s. 116.

⁵³Ahmet Yılmaz, "Tokat Kale Eteğinde Yerleşim Dokusu ve Dönüşüm Önerisi", *Uluslararası Geçmişten Günümüze Tokat'ta İlmî ve Kültürel Hayat Sempozyumu*, C. 2, Tokat, 2018, s.190.

⁵⁴Cemal İncesoyluer ve Hüseyin Alpay, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat Belediyesi Kültür Yayınları, Tokat, 2018, s. 4.

bilgilerden yola çıkarak yapının inşasına (1918) yılında başlanmıştır (*Görsel 2*). Yapının inşasının bitiş tarihi hakkında elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Dönemin gazetesi olan *Ek.1*'de yer alan Hakimiyeti Milliye Gazetesi'nden Mustafa Kemal Atatürk'ün 21 Kasım 1930 yılında Tokat'ı ziyareti sırasında Tokat Belediye Dairesini ziyaret ettiğini öğrenmekteyiz.

Yapıya ait ilk çekilmiş olan fotoğraf ise 1920'li yıllara aittir. Arşiv fotoğrafı incelendiğinde sadece yapının genel görünüş olarak fotoğraflandığı görülmektedir (*Görsel 3-4*). 1920'li yıllara ait bu fotoğrafta günümüzdeki genel mimari düzeninden farklı bir görünüme sahip olduğu dikkat çekmektedir. İlk olarak yapının dış görünüşü incelendiğinde ön cephe bölümü olan doğu cephesinde günümüze kadar ulaşmış olan çıkma bölümünün elde edilen arşiv fotoğrafında yan bölümlerinin taşıyıcı direkler ve bina duvarı arasında sivri kemerler ile bağlantı yapıldığı görülmektedir. Çıkma bölümünün üst kat kısmı ise yine yanlarda alt kısımda olduğu gibi kemer sistemleri yer almış aynı zamanda ön cephe sistemi de büyük bir sivri kemer ile hareketlendirildiği görülmektedir. Yapının üst kattaki pencereleri sivri kemer şeklinde alt katta yer alan pencereleri ise yuvarlak formda tasarlanmıştır. Yine yapının ön cephe bölümünde yer alan pencere aralarında silmeler ile cephe hareketlendirilmiştir. Aynı zamanda günümüze kadar ulaşamamış olan üst örtü sisteminde ise yine çatı sistemini takip eden bir silme kuşağı yer almaktadır. Üst örtü sistemi ise o dönemde ahşap çatı ve alaturka kiremit kaplıdır.

1940'li yıllara ait olan arşiv fotoğrafı incelendiğinde ise yapının genel bir bakım ve onarım geçirdiği dikkat çekmektedir (*Görsel 5*). Bu fotoğraftan da anlaşılacağı üzere 1920'li yıllarda çekilmiş olan fotoğraftaki üst kat kemer bölümü ve aynı zamanda üst kat pencere bölümlerinin kemer kısımları kapatılmış ve günümüzdeki gibi dikdörtgen forma dönüştürülmüştür. Alt kat pencere bölümleri özgün hali ile bırakılmıştır. Aynı zamanda üst kat bölümünde yer alan alınlık kısmı kapatılarak yapının bu bölümü oda haline getirilerek muhdes bir duvar sistemi ile kapatıldığı görülmektedir. Aynı zamanda çatı bölümünün saçağında yer alan silme kısmı kapatılarak yapının çatı sistemi düz bir profil şeklinde tasarlanmıştır. Bu fotoğraftan da anlaşılacağı üzere yapı günümüzdeki görünümüne yakın bir genel görünüme sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca yapının dış cephe bölümü sıvanarak yapı büyük oranda değişime uğramıştır.

Yapının güney cephesinde bodrum kata girişi sağlayan orijinalde kapı olan kısımda günümüzde dolan yol kotundan dolayı pencereye dönüştürülmüştür (*Görsel 6*). Günümüzde belediye yönetim binası olarak hizmet veren yapı son olarak 2015 yılında restore edilmiş ve bakımı yapılmıştır.

Mimari Özellikleri

310 m² alanı kaplayan yapı, üç katlı olup bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Türk evi plan tipolojisine göre orta sofalı plan grubuna giren yapının ana girişi doğu cephesinden taş basamaklarla sağlanmaktadır (*Görsel 7*). Ön (doğu) cephenin orta bölümünde tüm katlar boyunca inen bir çıkma ile giriş vurgulanmıştır. Sağ ve sol yan cepheler çıkmasız ve simetrik bir düzene sahiptir (*Çizim 1*). Arka cephede de ön cephede olduğu gibi orta kısımda bir çıkma ve çıkmanın yanlarında simetrik pencere düzeni görülmüştür. Binanın yan cephe uzunluğu 12,41 m, ön cephe uzunluğu ise 18 m olup binanın yerden yüksekliği ise 9,83 m'dir.

Yapının doğu cephesinde yer alan ana giriş kapısından zemin kat bölümüne taş basamaklarla ulaşım sağlanmaktadır. Basamaklarla ulaşılan kısım cephenin ortasında yer alan çıkma olup, mevcut durumda pvc malzeme ile çevrelenerek rüzgârlık olarak kullanılmıştır. Basamakların her iki yanında yükselen kâğır taşıyıcılar arası muhdes sürgülü bir kapı ile örtülü giriş kısmı, sağ ve sol yanlarda ise sivri kemerli açıklıklar pvc pencereler ile kapatılmıştır (*Görsel 8*). Ana mekâna girişi sağlayan bu alandan sonra ikinci bir kapı ile zemin kat orta sofa kısmına ulaşılmaktadır. İkinci kapının da taş basamakla çıkılan rüzgârlık kısmında olduğu gibi pvc malzemedan üretilmiş, özgün yapısı değiştirilmiştir (*Görsel 9*). Zemin katta orta sofaya açılan kuzey ve güney yönlerde karşılıklı odalar yer almaktadır. Burada kuzeyde iki oda bulunurken, güneyde bu odalar ortada bir ara hol ile bölünerek oda sayısı üçe çıkarılmıştır. Kuzeyde yer alan girişe yakın ilk odanın kapısı değiştirilmiş olup tek kanatlı ahşap doğramalıdır. Bu odanın doğu duvarında iki, kuzey duvarında üç adet ahşap doğramalı pencerelere yer verilmiştir. Ahşap pencere doğramaları özgün değıldir. Batı duvarında sonradan açılmış olan ikinci kapı, bitişiğinde yer alan diğler odaya geçişi sağlamaktadır. Duvarları sonradan ahşap kaplamalarla örtülmüştür (*Görsel 10*). Kuzeydeki ikinci oda da benzer nitelikte müdahaleler geçirmiştir (*Görsel 11*). Zemin katın güney tarafındaki ilk odaya (*Görsel 12*) giriş, ahşap bir bölücü ile bölünerek

oluşturulmuş bir ara holden sağlanmaktadır (*Görsel 13*). Bu odaya geçiş kapısı, eskiden basık kemerli ve özgün bir yapı sergilerken daha sonra ahşap doğramalı bir kapı ile değiştirilmiştir⁵⁵. Bu ara holde bir adet pencere açıklığı bulunmakta olup, zeminde özgün volta döşeme⁵⁶ görülmektedir. Güneydeki ilk odada doğu duvarında ve güney duvarında ikişer pencere açıklığına yer verilmiş ve volta tavan döşemesi görülmektedir. Güneydeki ikinci odaya giriş sofaya doğrudan açılan kuzey yöndeki kapıdan sağlanırken daha sonra bu kapı kapatılarak ara hol mekânındaki kapı açıklığından girişin sağlandığı görülür (*Görsel 14*). Kuzey tarafta sonradan kapatılan giriş ise dolap nişi olarak kullanılmaktadır. Bu odanın özgün tavan döşemesi olarak volta tavanı korunarak günümüze gelmiştir. Zemin döşemesi laminant parke kaplı, duvarlarında sıva üzeri boyama yapıldığı anlaşılmaktadır.

Zemin kat döşemesi özgün doğal taş kaplama (*Görsel 15*) olarak inşasından günümüze kadar ulaşabilmiş fakat tavan örtüsünde özgün tavan yerine alçıpan malzeme ile asma tavan uygulanmıştır. Zemin kat duvarlarında da alçı sıva üzeri boya uygulaması tespit edilmiştir. Zemin kat girişin hemen karşısında, batı yönde birinci kata çıkışı sağlayan çift yönlü merdivenler (*Görsel 16*) ile arka cephede yer alan muhdes odalara geçiş kapısı bulunmaktadır. Batıda yer alan bu merdivenler özgün olmayıp sonradan değiştirilmiştir. Merdiven altındaki muhdes kapının devamında ise tuvaletler, çay ocağı ve hol mekânları olarak düzenlenen sonradan eklenmiş odalar bulunmaktadır (*Görsel 17*).

Zemin katta yer alan çift yönlü merdivenlerin altında (*Görsel 18*), güney duvarında yer alan ahşap kapı ile bodrum kata inilmektedir (*Görsel 19*). Bodrum kat simetrik plana sahip olup, orta sofa bölümünü U şeklinde odalar çevrelemektedir (*Çizim 2*). Bu odalar günümüzde mescit ve depo alanları olarak kullanılmaktadır. Bodrum kat duvarları moloz taş örgü sisteminde inşa edilmiştir. Orta sofa zemini seramik kaplama olup bütün odaların tavanı özgün volta tavan üzeri sıva ile boyanmış vaziyettedir (*Görsel 20-21-22*). Sofanın doğusunda yer alan oda, sofanın bölünmesiyle sonradan oluşturulmuştur. Doğu köşelerde yer alan odalarda üçer tane, batı köşelerde yer alan odalarda ise ikişer tane özgün

⁵⁵ Kişisel görüşme, Yüksek Mimar Seda Kavukçuoğlu Yüzer (34), 27.03.2020.

⁵⁶**Volta döşeme:** Çelik kirişler arasına normal tuğlaların tonozcuk şeklinde örülmesiyle elde edilen eski bir çeşit döşemedir. bkz. Doğan Kuban, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul, Yem Yayınları, 2012, s. 149.

mazgal pencere açıklığına yer verilmiştir. Bu mazgal pencereler dışarıya yuvarlak formda yansıtılmıştır (*Görsel 23*). Kuzeyde ve güneyde yer alan köşe odalarının ortalarına denk gelecek şekilde dikdörtgen planlı ara hol mekânlarına yer verilmiştir. Bu ara hollerden güneydeki holün orta kısmında orijinal kapı açıklığının, pvc kaplama ile kapatıldığı görülmektedir (*Görsel 24-25*).

Yapının zemin katında yer alan çift yönlü merdivenlerin devamında birinci kata çıkmadan batı cepheye denk gelecek şekilde bir ara kat mekânına yer verilmiştir (*Çizim 3*). Bu ara kat mekânı muhdes kısmın bir parçasını oluşturmakta olup, çift kanatlı ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır (*Görsel 26*). Ara kat mekânının döşemesi laminant parke kaplı ve tavanı ise sıvalıdır. Oda duvarlarının her bir köşesine denk gelecek şekilde toplamda üç adet pencere açıklığına yer verilmiştir (*Görsel 27*).

Ara kat mekânından sonra ahşap bir merdiven ile birinci kata ulaşılmaktadır (*Çizim 4*). Birinci katta yine orta sofaya açılan odalar görülmektedir. Orta sofa kısmı doğu yönünde muhdes bir duvar ile bölünerek bütünlüğünü kaybetmiştir (*Görsel 28*). Doğuda yer alan bu oda ön cephenin orta kısmında yer alan çıkmayı oluşturmaktadır. Çıkma üzerinde ön cepheye denk gelecek şekilde iki adet muhdes pencerelere yer verilmiş ve bazı duvar eklentileri ile orijinallliğini kaybetmiştir (*Görsel 29*). Mevcut durumda bu alan makam odasına giriş öncesi bekleme ve sekreteryaya alanı olarak kullanılmaktadır. Sofanın kuzeyinde yer alan oda belediye başkanının makam odası olarak kullanılmakta olup, günümüzde birçok müdahaleye uğramıştır (*Görsel 30*). Zemin katta olduğu gibi bu bölümde iki ayrı oda olması beklenirken özgün duvarının yıkılarak, odanın tek başına büyük bir oda olması sağlanmıştır (*Görsel 31*). Bu odanın doğu yönünde iki, kuzey yönünde dört adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler özgünlüğünü koruyamamış günümüzde değiştirilmiştir. Ayrıca odanın batı yönünde sonradan tuvalet birimleri eklenmiştir. Kuzeyde yer alan bu odanın hem sofaya hem de sofa önünde yer alan bekleme odasına açılan birer kapısı bulunmaktadır. Güneyde yer alan odalarda ise zemin katta olduğu gibi ortadaki bir ara hol ile odalar birbirinden ayrılmaktadır. Köşe odaları doğrudan sofaya açılırken, ara hol mekânı güneybatı köşe odasına açılmaktadır. Güneydoğu köşede yer alan oda ise (*Görsel 32*) hem sofa mekânına hem de sonradan oluşturulan bekleme salonuna açılan ikinci bir kapısı bulunmaktadır. Ara hol mekânı güney yönde bir adet pencere

aydınlatmaktadır (*Görsel 33*). Köşe odaları ise ikişer pencereden toplamda dörder pencereye sahiptirler. Bu pencerelerde diğer odalarda olduğu gibi özgünlüğünü kaybetmiştir.

Yapının cephe sistemleri incelendiğinde ana giriş cephesi olan doğu cephesi simetrik bir düzene sahiptir (*Çizim 5*). Cephe ortasında yer alan çıkma bodrum, zemin ve birinci kat boyunca devam ederek cephenin ortasında bina girişini vurgulayan bir düzene sahiptir. Yol kotundan kesme taş malzemedeki yapılan merdiven sahanlığı kâgir ayaklarla taşınmaktadır. Merdivenin sağ ve sol kısmında yer alan kâgir dikmeler ana mekâna geçmeden önce karşılaşılan yarı açık bir giriş mekânı oluşturmuştur. Merdiven sahanlığının bina ile birleştiği kısımlarda kâgir ayaklar sağ ve sol kısmında sivri kemerli yarı açık bir formda, ön cephede ise dikdörtgen formlu bir açıklığa sahiptir. Merdiven yanındaki kâgir dikmelerin birinci kat döşeme hizasında simetrik düzende iki adet taş bezeme süslemesi ile orta kısımda yine taş bezeme işçiliğiyle yapılmış bir başka süsleme görülmüştür (*Görsel 34*) Özgün kapı boşluğu korunarak günümüze ulaşmış olup basık kemerli, taş sövelidir. Zemin kat hizasında girişin sağ ve sol kısımlarında ikişer adet pencere görülür. Bu pencerelerin konum ve pencere boşluk ölçüleri özgün, doğramaları ise değiştirilmiş vaziyettedir. Basık kemerli pencerelerin çevresinde ön cephe boyunca aralarında baklava dilimli bir kuşak yapıyı dolanmaktadır. Cephenin bodrum kat zemin kat birleşim noktasında kesme taş malzemedeki yapılmış özgün kat silmesi bulunmaktadır. Kat silmesi altında kalan bodrum kat yüzeyi moloz ve kesme taş malzeme ile örülmüştür. Sağ ve sol kısmında ikişer adet daire formlu özgün mazgal penceresi yer alır. Birinci katta da benzer şekilde zemin kat- birinci kat birleşim noktasında özgün olmayan bir kat silmesi olduğu fark edilmiştir. Birinci katta iki adet çıkma üzerinde, ikişer adet çıkmanın sağ ve sol kısmında olmak üzere toplam altı adet pencere açıklığına sahiptir. Bu pencereler konum ve form olarak tamamen değiştirilmiş, özgünlüğünü kaybetmişlerdir. Çıkma üzerindeki pencerelerin yapıya sonradan eklendiği bilinmektedir.

Binanın batı cephe bölümü (*Çizim 6*) ön cephede olduğu gibi orta kısımda bina boyunca çıkma yapmaktadır. Burada farklı olarak çıkma önünde muhdes yapı bulunmaktadır (*Görsel 35*). Sonradan eklenen bu kısım ara kat ve zemin kat hizasında niteliksiz malzemelerle inşa edilmiş, kırma çatı ile örtülüdür. Muhdes

yapının sağ ve sol kısmında simetrik düzende pencereler yer almaktadır. Zemin kat hizasında özgün basık kemerli taş denizlikli pencereler sağ ve sol kısımda ikişer adet olmak üzere toplam dört adettir (*Görsel 36*). Birinci katta da sağ ve sol kısımda iki adet, orta kısımda bir adet olmak üzere toplam beş adet özgün olmayan pencere düzeni görülmektedir. Bodrum kat duvarları ön cephede olduğu gibi kesme ve moloz taş malzeme ile yapılmış kâgir görünümlüdür. Kat bitimi hizasında özgün taş silme yapının tüm cepheleri boyunca devam etmektedir. Çıkmanın sağ ve sol yanında birer adet daire kesitli özgün mazgal pencere görülmüştür.

Yapının kuzey cephesi çıkmasız, simetrik ve sade bir görünüme sahiptir (*Çizim 7*). Ön cephede yer alan özgün giriş ve arka cephede görülen çıkma ile muhdes alan kuzey ve güney cephelerden görülebilmektedir (*Görsel 37-38*). Zemin kat hizasında beş adet basık kemerli, taş denizlik ve taş söveli özgün pencere düzeni görülmektedir. Bu pencerelerin iç doğramaları özgün olmayıp değiştirilmiştir. Birinci katta da değiştirilmiş beş adet dikdörtgen formlu ahşap doğramalı pencere görülmüştür. Bodrum kat hizasında üç adet özgün daire formlu, mazgal pencere bulunmaktadır. Bunların batı yönünde olanı demir mazgal ile kapatılmıştır.

Yapının güney cephesi de çıkmasız, simetrik ve sade bir görünüm hâkimdir (*Çizim 8*). Zemin kat hizasında beş adet basık kemerli, taş denizlik ve taş söveli özgün pencereleri bulunmaktadır (*Görsel 38*). Bu pencerelerin iç doğramaları özgün olmayıp değiştirilmiştir. Birinci katta da değiştirilmiş beş adet dikdörtgen formlu ahşap doğramalı pencere görülmüştür. Bodrum kat hizasında iki adet özgün daire formlu mazgal pencere bulunmaktadır. Ayrıca bodrum kat duvarının orta kısmında daha önceden kapı olarak kullanıldığı bilinen, sonradan pencereye dönüştürülmüş özgün açıklık görülmektedir. Özgün taş sövelerin bir kısmı günümüze ulaşmış, bir kısmı dolan zemin kotu seviyesiyle görünmez durumdadır.

Yapı üzerindeki tek süsleme elemanı ön cephedeki payelerin köşelerine denk gelecek şekilde tasarlanmış içi boş rozetlerdir (*Görsel 39*). Rozetlerin ortası boş olup etrafında “S” ve “C” kıvrımlardan oluşan uçlardan kurdele şeklinde bağlanmış bitkisel motiflerin yer aldığı rozetler bursa kemeri formunda çerçeve ile

sınırlandırılmıştır. Ayrıca ön cephede girişin üstüne denk gelecek şekilde “C” kıvrımlardan oluşan kurdele motifi altında küçük bir palmete yer verilirken, bu süsleme ögesi dikey çizgilerin oluşturduğu bir konsol üzerine yerleştirilmiştir (*Görsel 40*). Bunun dışında bina üzerinde herhangi bir süsleme ögesine rastlanmamıştır. Merdivenin sağ kuzey yönünde yer alan bayrak direği kaidesi devşirme olup, taş malzemedendir yapılmıştır (*Görsel 41*).

Yapının bodrum ve zemin katı kâgir yapım tekniği ile birinci katı ise bağdadi tekniği ile inşa edilmiştir. Yapının çatı örtüsü birçok müdahale geçirmiş olup özgün formunu kaybetmiştir. Kırama çatı formunda olan üst örtüsü plastik esaslı bir malzeme ile kaplanmış, bacaların konum ve malzeme olarak değiştirildiği fark edilmiştir.

3.2. Tokat Valilik Binası

Yapının Banisi: Bilinmiyor

Yapım Tarihi: 1950-1960

Çizim No: 9

Görsel No: 42-45

İnceleme Tarihi: 28 Mart 2019

Kadastral Durum

Pafta: 4

Ada: 385

Parsel: 107

Koordinat Bilgileri: 40° 18' 50" K / 36° 33' 8" D

Tarihçesi

Yapı Tokat Merkez, Cumhuriyet Meydanı, Belediye binası karşısında yer almaktadır (*Görsel 42*). Yapının inşa tarihi envanter kaydında Cumhuriyet dönemi olarak nitelendirilmiştir⁵⁷. Elde edilen arşiv fotoğraflarından yapının inşa tarihinin 1950-1960 yılları arasında olduğu tespit edilmiştir (*Görsel 43-44*).

Yapının resmi karakterli kamu binası ve valilik yönetim binası olması nedeni ile çok detaylı bir bilgi elde edilememiş, plan ve ölçüm çalışması yapılamamıştır. İnşa edildiği dönemden günümüze kadar yapının çeşitli bölümleri ve cephe sisteminde onarımların yapıldığı görülmektedir. Ancak yakın dönemde hizmet binası ihtiyaca cevap verememesi nedeni ile ana binanın hemen bitişik doğu cephe kısmına “U” formunda bir ek hizmet binası inşa edilmiştir (*Görsel 45*).

Mimari Özellikleri

⁵⁷ Akyüz, a.g.e., 2010, s. 117.

Ana bina 1276 m² alanı kaplamakta olup kuzey- güney doğrultusunda uzanan, bodrum üzeri üç katlı bir yapıdır. Yapıya giriş batı cephede yer alan, payelerle oluşturulan çıkmanın ortasındaki merdivenlerden sağlanmaktadır. (Çizim: 9). Girişin devamında ‘‘T’’ şeklinde bir koridorun sağında ve solunda yer alan farklı büyüklükteki otuz üç odadan oluşan bodrum kat; arşiv, kalorifer dairesi ve kömürlük olarak kullanılmaktadır. Zemin katta girişin hemen karşısında üst katlara çıkan iki kollu merdiven, ortada ise iki tarafta idari birim olarak faaliyet gösteren odaların sıralandığı koridor bulunmaktadır. Koridorun kuzey-güney uçlarında merdivenle çıkılan birer girişi daha bulunan yapının bu bölümleri, üst katlarda balkon gibi kullanılmaktadır. Bir ve ikinci katların plan şeması zemin kat ile aynıdır, ancak odalar kullanım amacına uygun olarak farklılık göstermektedir. Giriş kapısı iki yanında ve tüm cephede olmak üzere eşit aralıklarla sıralanan çok sayıda pencereyle simetrik bir cephe düzenlemesine sahiptir. Anıtsal özelliklere sahip olan yapıda süsleme ögesine rastlanılmamakla birlikte, yapının ön batı cephesinde yer alan çıkma yapıya hareketlilik katan tek unsur olmuştur. Üst örtüsü marsilya kiremit ile örtülmüştür.

3.3. Tokat Saat Kulesi

Yapının Banisi: Mutasarrıf Bekir Paşa ve Belediye Reisi Mütevellioğlu Enver Bey

Yapım Tarihi: 1899-1900

Görsel No: 46-52

İnceleme Tarihi: 10 Nisan 2019

Kadastral Durum

Pafta: 9

Ada: 68

Parsel: 1

Koordinat Bilgileri: 40° 18' 38.73" K / 36° 33' 12.81" D

Yapının İnşa Tarihi ve Geçirmiş Olduğu Restorasyonlar

Saat kulesi Behzat Caddesi üzerinde, Behzat Camisi'nin güneyinde yer almaktadır (*Görsel 46*). Yapının giriş kapısı güney cephesindedir. Sultan II. Abdülhamit'in saltanatının 25. sene-i devriyesinde halk tarafından toplanan yardımlarla Mutasarrıf Bekir Paşa ve Belediye Reisi Mütevellioğlu Enver Bey tarafından inşa edilmiştir. İnşa tarihi giriş kapısı üzerinde yer alan kitabe ve arşiv kayıtlarına göre H.1317 / M. 1899-1900 yılında tarihlenmektedir (*Görsel 47*)⁵⁸. Yapılan araştırmalarda elde edilen arşiv fotoğraflarında saat kulesinin 1899 yılı açılış töreni kayıt altına alınmıştır (*Görsel 48*). Bu arşiv fotoğrafında ilk dikkati çeken detay ise saat kulesinin kaidesi ile birlikte dört katlı olarak inşa edilmiş olmasıdır. Ancak ulaşılan bilgiler incelendiğinde önceden de bahsedildiği üzere 1917 yılında yapılan kısmi bakım ve onarım çalışması sonrası beşinci bir kat ilave edilmiştir (*Görsel 49*). Bu yükseltilmedeki amaç ise saat kulesinin şehrin her tarafından görünebilmesi ve saat başı çalan çan sesinin daha iyi duyulmasıdır. Dönem içerisinde inşa edildiği tarihten günümüze kadar çeşitli dönemlerde kısmi

⁵⁸ Hakkı Acun, *Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2011, s. 86. vd.; Seda Kavukcuoğlu, *Tokat Yüksek Kahve Koruma Projesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2016, s. 32.

bakım ve onarım gördüğü söylenebilmektedir. Ancak saat kulesinin genel mimari ve strüktür düzenine herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Yapılan onarım çalışmaları sadece saat kulesinin kadran bölümünde yapıldığı anlaşılmaktadır (*Görsel 50*). 100 yılı aşkın bir süredir saat kulesi eksiksiz ve hatasız bir şekilde hizmet vermektedir.

Mimari Özellikleri

1917 yılında alafrangaya dönüştürülen saat bölümü, dört yönde büyük kadranlarla ve her yarım saat başlarında iki dakika ara ile tam çalar durumdadır (*Görsel 51*). Saatin sesi kentin her semtinden günümüzde bile rahatlıkla duyulabilmektedir. Yapının kitabe bölümü ise kazınmış olup yalnızca H.1317 tarihi bırakılmış olduğu görülmektedir (*Görsel 47*). Kitabelik kısmı ise stilize bitki dallarından oluşan bir bordür ile çevrelenmiştir. Üst kısmında ise stilize oyma çiçek motifleriyle dekore edilmiş ve orta bölümünde ay-yıldız motifi yer almaktadır.

Kesme Taş malzemedен inşa edilen saat kulesinin yüksekliği 33 metre olup, kulenin altında ise muvakkithane bölümü yer almaktadır (*Görsel 52*). Giriş kapısı batı cephesinde yer alan kare kaide üzerine sekizgen bir gövdeye sahip olan saat kulesi tepe noktasına ulaştıkça gövde çapı giderek daraltılmıştır. Kare kaidenin batı cephesi ise üçgen alınlıklı bir açıklık biçiminde tasarlanmıştır. Güney cephenin ortasında ise kuleye çıkış kapısı yer almaktadır. Kaide bölümünün üst köşe boşluk kısımlarında birer adet küre yerleştirilmiştir. Saat kulesinin sekizgen gövdesinde yer alan yatay silmeler ile yapı cephelerine hareketlilik kazandırılmıştır. Son kat bölümünde ise bu silmeler geniş tutulmuş ve demir korkuluklu bir balkon oluşturulmuştur. En üstte ise fener şeklinde bir taş külâh kısmı yer almaktadır. Yapının bütünü düzgün kesme taş malzemedен inşa edilmiştir.

3.4.Tokat Yüksek Kahve Binası

Yapının Banisi: Bilinmiyor

Yapım Tarihi: 1817-1818

Çizim No: 10-16

Görsel No: 53-87

İnceleme Tarihi: 15 Nisan 2019

Kadastral Durum

Pafta: 10

Ada: 67

Parsel: 1

Koordinat Bilgileri: 40° 18' 42.14" K / 36° 33' 12.33" D

Tarihçesi

Tokat ili, Merkez ilçesi, Soğukpınar Mahallesi'nde bulunan Yüksek Kahve, 10 pafta, 67 ada, 1 parselde konumlanmaktadır. Yüksek Kahve'nin, doğusunda Behzat Bulvarı ve Behzat Deresi, batısında Behzat Çarşısı, güneyinde Behzat Camisi ve Saat Kulesinin de yer aldığı Behzat Meydanı, kuzeyinde ise bitişik nizamda konut ve ticarethaneler yer alır (*Görsel 53*). Yapının özgün girişi, Behzat Camisi ve Saat Kulesi'ne bakan güney cephesinden sağlanmaktadır (*Görsel 54*).

Yüksek Kahve'nin, konumlandığı parsel, köşe parsel niteliğinde olduğundan yapının konumlanması parsele göre olmuştur. Yamuk geometrili parsel konumlanması sebebiyle doğu, güney, güneybatı yönlerine bakı vermektedir. Kuzey yönüne bakı veren arka cephe, betonarme bir apartmanla kapanmıştır. Kuzey batı yönünde ise iki katlı bir ticarethane yer alır. Bu kısımda Yüksek Kahve'nin bodrum ve zemin katının bitişikte yer alan bina ile kapandığı, birinci katın ise yapı yüksekliği sebebiyle açıkta olduğu görülmektedir (*Görsel 54*).

Yüksek Kahve'nin güney cephesinde yer alan yuvarlak kemerli alınlık kısmındaki ahşap bezeme üzerinde Osmanlı Türkçesi H.1233 (Miladi 1817-1818) tarihi okunmaktadır (*Görsel 55*). Bezeme üzerinde yer alan bu tarih, aynı zamanda yapının inşa tarihi olup, Yüksek Kahve'nin de birçok geleneksel Tokat yapısı gibi 19. yüzyılda yapıldığını göstermektedir. Daha önceden de bahsedildiği gibi, 19. yüzyılda Behzat semti, Tokat'ın siyasi ve idari kurumlarının yer aldığı bir merkez konumundaydı. Behzat Deresi yanında yer alan saat kulesi, Yüksek Kahve'nin güneybatısında konumlu eski Belediye Binası, Bey Sokağı girişinde Behzat Deresi yanında bulunan Eski Hükümet Konağı, Jandarma Komutanlığı, Adliye, Memleket Hastanesi gibi kamusal alanlar Behzat Sementi'nin 19. yy. sonları ve 20. yy. başlarında Tokat kentinin siyasi ve idari merkezi olduğunu ispatlamaktadır. Yörede doğup büyümüş halktan alınan bilgilere ve ulaşılan eski fotoğraflara göre Yüksek Kahve, Behzat Sementi'nin siyasi ve idari yapılaşmasının bir parçası olmuştur. Halis Cinlioğlu Arşivi'nde yer alan bir fotoğrafta Yüksek Kahve'nin balkon ve pencerelerinde kalabalık bir insan topluluğunun bulunduğu, ön cephesinin Osmanlı Türkçesi "Padişahım Çok Yaşa" ibaresi olan bir pankart ve bayraklarla süslü olduğu görülmüştür (*Görsel 56*). Fotoğrafa 10 Temmuz 1326 (1911) "İttihat ve Terakki Partisi (Yüksek Kahve) 2. Meşrutiyet Bayramı" bilgisi notu düşülmüştür⁵⁹.

Mustafa Kemal Atatürk, Anadolu'da birçok ziyarette bulunmuş, halk ve kentin idarecileriyle görüşmüştür. Tokat'a da ilk kez 26 Haziran 1919 tarihinde gelmiştir. 27 Haziran 1919 tarihinde, Behzat semtinde ve Yüksek Kahve'nin güneybatısında Behzat Camisi'nin çaprazında yer alan eski Belediye Binası'nda kentin ileri gelenleri ile toplantı yapmış, aynı gün Tokat'tan Sivas'a hareket etmiştir (*Görsel 57*). 16 Ekim 1919 tarihinde, Heyet-i Temsiliye üyeleri Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey, Bekir Sami Paşa, Ruşen Eşref, yaverler, M. Vasfi Bey Sivas'tan hareketle Tokat'a gelmiştir. Atatürk'ün Tokat'a ikinci gelişinin gerçekleştiği bu tarihte görüşmeler yine Behzat Sementi'nde yapılmıştır. Halis Cinlioğlu Arşivinden ulaşılan fotoğrafta, Behzat Çarşısı, Yüksek Kahve'nin önünde Temsil Heyeti ile görülmektedir⁶⁰ (*Görsel 58*).

⁵⁹ Kavukcuoğlu, *a.g.t.*, 2016, s. 37.

⁶⁰ Kavukcuoğlu, *a.g.t.*, 2016, s. 39.

19 Eylül 1928 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk, Tokat'a beşinci kez gelmiştir. Halis Cinlioğlu Arşivi'nde bulunan ve bu gelişi belgeleyen fotoğraf yine Yüksek Kahve'nin önünde çekilmiştir (*Görsel 59*).

Ayrıca Fevzi Çakmak, İsmet İnönü, Celal Bayar, Adnan Menderes gibi devlet adamları Yüksek Kahve'nin balkonundan halka seslenmişlerdir (*Görsel 60-61-62*). Elde edilen eski fotoğraflar ve bilgilerden de anlaşılacağı üzere, Yüksek Kahve Tokat kentinin siyasi tarihinin günümüze ulaşan önemli bir tanığıdır. Yapı bir dönem otel olarak kullanılmıştır. Yapının üst katı otel odaları, mevcut durumda kahvehane olarak işletilen zemin katı ise otelin lobisi olarak kullanılmıştır. Otel olarak kullanıldığı dönemde kullanılan ücret levhası günümüzde de yapının müze olması nedeni ile vitrinde sergilenmektedir (*Görsel 63*).

Yapılan araştırmalarda elde edilen bilgiler sonucunda yapıya birçok ekleme ve değişiklik yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. İlk olarak önceki dönem arşiv fotoğrafları incelendiğinde yapının kuzeyinde yer alan betonarme bölümün 1890'lı yıllarda ilave olarak yapıldığı ve 2016-2017 yıllarında başlatılan restorasyon çalışmalarında bu binanın kahvehane olarak kullanıldığı görülmektedir (*Görsel 64*). Aynı zamanda alt kat bölümlerinin ise çeşitli fonksiyonlara sahip küçük boyutlu depo, bakkal ve berber olarak hizmet vermiş olduğu önceki dönem çekilmiş ve kayıt altına alınmış fotoğraflardan anlaşılmaktadır (*Görsel 65-66*). Yapının birinci kat bölümü ise boş bırakılmıştır (*Görsel 67-68*).

2016-2017 yıllarında yapıda genel bir bakım ve onarım çalışması başlatılmıştır. İlk olarak yapının doğusunda yer alan betonarme ekleme bölümü yıkılarak yapının sadece ana bina bölümü ortaya çıkarılmıştır. Daha sonraki çalışmalarda ise duvar yüzeylerinde bulunan boya ve badana katmanları sökülerek yapının asıl inşaa malzemesi incelenmiş ve restorasyon çalışmasında bu inşaa malzemesi aslına uygun bir durumda yapıya uygulanmıştır. Aynı zamanda cephe ve iç mekânlarda bulunan yağlı boya katmanı da kazınmıştır. Yapının dış cephede yer alan pencere sistemleri ve ahşap destek sistemleri yenilenmiş olup, aynı zamanda katlar arasında bulunan ahşap hatıllar yenilenmiştir. Orijinalde

dikdörtgen formlu pencerelere sahip olan yapı da günümüzde giyotin pencereler eklendiği görülmektedir (*Görsel 69*).

Güney cephede çatı bölümünde yer alan yuvarlak kemerli ahşap alınlık süslemesi bakımı yapılarak beyaz renk ile boyanarak süsleme vurgulanmıştır (*Görsel 55*). Bu süsleme unsurunda yapının inşa tarihi yazması nedeni ile restorasyon çalışmaları sırasında büyük özen gösterildiği yine proje çalışanları tarafından belirtilmiştir. Ayrıca üst örtü sistemlerinde görülen pervaz ve çatı silme süslemeleri aslına uygun olarak yenilenmiştir.

Yapının zemin kat ve üst kat bölümlerine ulaşımı sağlayan merdiven sistemleri önceki dönemde beton olarak inşa edilmiş ancak sonraki restorasyon çalışmasında ahşap malzeme ile inşa edildiği görülmektedir (*Görsel 54-64*).

Mimari Özellikleri

Günümüzde Demokrasi Müzesi olarak hizmet veren Tokat Yüksek Kahve binası Behzat Çarşısı ile Behzat Bulvarı'nın kesişme noktası üzerinde yer alan bir köşe yapısıdır. Bodrum+Zemin+Bir kat şeklinde tasarlanmış olan yapı temelde inşa malzemesi kabayonu taş malzeme üst kat duvarları ise ahşap karkas arası kerpiç dolgu tekniği ile inşa edilmiştir. Yapının genel mimari ve plansal özellikleri incelendiğinde, binanın köşe sofalı bir plan tipine sahip olduğu görülmektedir (*Çizim 10*), (*Görsel54*).

Yapının bodrum kat bölümü günümüzde çeşitli amaçlarla kullanılan dükkân ve depo olarak hizmet vermektedir (*Çizim: 11*). Ayrıca içerisinde çini üretim atölyesi, müzenin güvenlik birim odası yer almaktadır (*Görsel 70*).

Zemin kat olarak nitelendirilen bölüme giriş ise güney cephede yer alan çift kollu ahşap bir merdiven ile yapının balkon bölümüne ulaşım sağlanmaktadır (*Çizim 10*). Bu kat bölümünde ise müzenin ismi verilerek açılmış olan Yüksek Kahve kiraathanesi ve müzenin asıl giriş kapı bölümü yer almaktadır (*Görsel 71-72*). Kiraathane olarak kullanılan bölümde Tokat'ın geçmiş dönemine ait arşiv fotoğrafları ve çeşitli etnografik eserlerin bulunduğu bir bölüm olarak hizmet vermektedir (*Görsel 73*). Bu kiraathane bölümüne giriş ise çift kanatlı ahşap bir kapıdan sağlanmaktadır. Aynı zamanda müzenin giriş kapısına güney cephede yer alan balkon bölümünün batısında yer alan merdiven yardımı ile müze giriş kapısı

önünde yer alan balkon bölümüne ulaşım sağlanarak müzeye giriş yapılmaktadır. Zemin kat batı köşede yer alan sofa kısmındaki ahşap bir merdiven yardımıyla yapının birinci kat bölümüne ulaşım sağlanmaktadır (*Görsel 74-75*). Birinci kat bölümü (*Çizim 12*) köşe sofa bölümünde ise Tokat'ın önceki dönemine ait olan çeşitli arşiv fotoğrafları ve önceki dönem siyasi olayların gösteriminin yer aldığı çeşitli bilgi panoları ve arşiv fotoğrafları yer almaktadır (*Görsel 76*). Köşe sofanın önünde batı ve güneybatıda yer alan ilk oda bölümlerinde de Tokat'ta 15 Temmuz darbe girişiminde neler yaşandığını anlatan görsel pano yerleştirilmiş ve Tokat'ın bütün ülke genelinde olduğu gibi demokrasi müdafaasında nasıl hareket ettiğini göstermiştir. Aynı zamanda odanın ortasında 15 Temmuz şehitler köprüsü maketi yerleştirilerek Demokrasi Bayramı'nın temasına uygun bir ortam hazırlanmıştır (*Görsel 77-78*).

Birinci katın ortasında güney yönde yer alan sofa görünümlü mekân dikdörtgen planlı olup çift kanatlı ahşap kapıdan geçilmektedir. Bu oda bölümü içerisinde Tokat'ta yetişmiş olan dönemin kıymetli bürokratları ve devlet adamlarının arşiv fotoğrafları sergilenmektedir (*Görsel 79-80*). Bu odanın karşısında yer alan kuzeydeki odada ise Tokat'ta yetişmiş olan siyasiler ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanları, Meclis Başkanları ve Cumhurbaşkanlarının resimlerinin bulunduğu paneller yer almaktadır. Ayrıca Tokat'lı dönemin siyasilerinin fotoğrafları ve biyografilerinin de bulunduğu bu bölüm de önceki dönemlere ait olan siyasi partilerin reklam afişleri de bulunmaktadır (*Görsel 81*).

Ortada yer alan bu mekânların devamında ise batıda yer alan odalara geçiş sağlanmaktadır. Bu odalarda ise Osmanlı Devleti'nin Sened-i İttifak, Tanzimat ve Islahat fermanları gibi yakın çağ tarihine ait tarihi ve siyasi olayların anlatıldığı görseller bulunmaktadır (*Görsel 82-83*). Doğu yönde yer alan odaların pencerelerinden yapıya sonradan eklenen kiremit çatı ile örtülü betonarme kısmı bulunmaktadır.

Yüksek Kahvenin konumlandığı parsel, yapının plan şeması ve dolayısıyla cephe düzeninin oluşmasında etkili olmuştur. Bir köşe yapısı niteliğinde olan Yüksek Kahve'nin cephesi parsel formu ile uyumludur.

Yapının ön cephesi (*Çizim 12*), güney ve güneybatı yönlerine bakacak şekilde üç yüzlü bir düzene sahiptir. Yapının yan cepheleri açık, arka cephesi ise

bitişik nizamda yapılmış komşu bina ile kapanmıştır. Yapının bodrum katında dükkân ve depo cepheleri yer alır. Zemin kat kısmında yer alan ahşap dikme ve kemerlerle içeri alınmış duvar cephe karakterini belirlemiştir (*Görsel 84*). Üst kat, zemin kat üzerinde cephe boyunca çıkma yapmaktadır. Yapının güneyinde üçerli pencereler halinde üç grup pencere düzeni yer almaktadır. Cephede egemen unsur dairesel alınlık olup, cephenin ortasında yer alır. Güney cephesinin orta kısmında Yüksek Kahve'ye giriş merdivenleri bulunmaktadır. Zemin kat ve birinci kat bölümlerinin giriş kapıları ve pencereleri bu cephe bölümünde belirgin olarak görülmektedir. Kat arasında ve mekânlar arasında yatay ve dikey yönlü silmeler yer almaktadır.

Yüksek Kahve'nin güneybatı cephesi (*Çizim 13*) Behzat Sokağına bakmaktadır (*Görsel 85*). Yapının bu cephe bölümünde bodrum kat bölümünde yer alan çini ve Tokat kültürüne ait hediyelik eşya dükkânının pencere bölümleri görülmektedir. Bu cephe bölümünde ise dükkânlar geniş çerçeveli pencere ve geniş çerçeveli camlı kapılar bulunmaktadır. Kapı ve pencere üzerlerinde ise dikdörtgen boyutlu aydınlık pencereleri yer almaktadır. Zemin kat üzerinde çıkma yapan birinci kat bölümünü destekleyen eliböğründeler görülmektedir. Yapının güney cephesinde görülen ahşap kat silmeleri ve saçak süslemeleri güneybatı cephesinde de devam etmektedir.

Yapının doğu cephesi Behzat Deresi'ne bakmaktadır (*Çizim 14*). Doğru cephe bölümünde restorasyon öncesi betonarme bir ekleme olması nedeni ile çok sade bir yapı görünümü yansıtmaktadır. Ancak restorasyon sonrası bu eklemenin yıkılması nedeni ile zemin kat bölümünde üç, birinci kat bölümünde sağ köşesinde üç adet sol köşe bölümünde ise üç adet olmak üzere toplam dokuz adet pencere yer almaktadır (*Görsel 86*). Doğru cephesinde ayrıca yatay ahşap silmeler belirgin olarak görülmektedir. Çatı bölümünde yer alan saçaklık altında ahşap oymalı bir silme kuşağı daha yerleştirilmiştir. Yapının bodrum kat bölümü üzerinde çıkma yapan zemin kat kısmını destekleyen eli böğründeler bu cepheye restorasyon sonrası yerleştirildiği görülmektedir.

Yüksek Kahve'nin batı cephesi (*Çizim 15*) bodrum ve zemin katında bitişik nizamda yer alan iki katlı ticarethane sebebiyle kapalıdır. Yapının ulaşılan eski fotoğraflarında, bitişik nizamda yer alan bu yapının o dönemlerde de var olduğu

görülmüştür (*Görsel 87*). Mevcut durumda cephesi tamamen değiştirilmiş bu yapının çatı mahyası, Yüksek Kahvenin birinci kat döşemesinden yaklaşık 100 cm kadar yüksekte yer almaktadır. Batı cephesinden, Yüksek Kahve'nin birinci katı görülmektedir. Yapının diğer cephelerinde görülen saçak süsleme unsuru bu cephede de belirgin olarak görülmektedir.

Yapının kuzey cephesi, doğu cephesinden de görülen bitişik nizam betonarme bina ile kapatılmıştır. Bu sebeple yapının kuzey cephesinde önceki dönemde pencere olup olmadığı veya binanın kuzey cephe bölümünün ne şekilde olduğu hakkında herhangi bir bilgi sahibi olunmamakla birlikte gerek restorasyon öncesi gerek restorasyon sonrası bu cephe bölümünde herhangi bir müdahale görülmemiştir.

3.5.Niksar Hükümet Konağı

Yapının Banisi: Hacı Abdurrahman Efendi

Yapım Tarihi: 1905/ 1906

Çizim No: 17-22

Görsel No: 88-103

İnceleme Tarihi: 16 Nisan 2019

Kadastral Durumu

Pafta: 30.30. V.B

Ada: 216

Parsel: 6

Koordinat Bilgileri: 40° 35' 24.99" K / 36° 57' 24.63" D

Tarihçesi

Tokat İli, Niksar ilçesi, Cumhuriyet caddesinde yer alan Niksar Hükümet konağının (*Çizim 17*) ne zaman yapıldığı –binanın yapılışı ile ilgili bir kitabeye rastlanmadığı için- kesin olarak bilinmemekle beraber, inşasına dair elimizde olan arşiv belgeleri ışığında binanın inşa tarihi ve geçirmiş olduğu onarımlardan söz edeceğiz.

Öncelikle konağın inşa edilmesini sağlayan 1855 Niksar doğumlu Hacı Abdurrahman Efendi'den bahsedeceğiz. Niksar'ın ileri gelenlerinden olan Hacı Abdurrahman Efendi'nin Osmanlı-Rus (1877-78) savaşında geri hizmette askerlerin iaşelerinin temini için görevlendirildiği, Yunanlıların İzmir'i işgal etmeleri üzerine Reddi İlhak Cemiyeti'nin başkanı Hacı Mahir Bey ile birlikte 20 Haziran 1919'da Niksar Mitingini düzenleyen komitenin içinde bulunmuştur. Mustafa Kemal'in İstiklal Mücadelesini başlattığı 19 Mayıs 1919'da Samsun yolunda iken Tokat ilinin bile daha sonra yapabildiği, Yunanlıların İzmir'i işgali telin mitingi bu Hükümet Konağı önünde yapılmış ve Niksar Reddi İlhak

Cemiyeti başkanı Hacı Mehmet Mahir Bey imzasıyla dönemin ABD başkanı Wilson'a bir telgraf gönderilmiştir. Bu telgrafta;

“Niksarlılar hukukun hamisi olduğunu iddia eden Wilson'a ve diğer devletlere müracaat ediyoruz. Artık bizim feryadımıza kulak tıkamayınız, bizim tamamiyeti mülkiyemize, mevcudiyeti milliyemize tecavüze devamı kastediyorsanız en kısa yol bizi öldürmektir. Geliniz, öldürünüz. Biz Türk olarak en küçük vatan parçasının Türk kalmasını istiyoruz, siz de buna söz vermişsiniz. Şimdi ise sözünüzde durmadığınızı görüyoruz. Anadolu'ya uzatılacak bir tecavüz bizi öldürmek için uzatılan bir adımdır.” yazmaktadır⁶¹.

Arşiv fotoğraflarına baktığımızda miting için imza toplayanlar ve telgrafın altına imza atanlar Niksar Hükümet Konağı önünde poz verirken görülmektedir (Görsel 88).

Sayın Hasan Akar'ın Niksar Üstüne⁶² adlı kitabında bahsettiği üzere, Hacı Abdurrahman Efendi'nin torunu Gül Hanım ile yaptığı sohbette, Hükümet Konağı hakkında şu bilgileri bize aktarmaktadır;

“Dedem Niksar eşrafından değerli bir isim. Vatanını, milletini seven, devletinden dolayı da padişaha bağlı birisidir. Sülaleleri şehirde Hacı Müezzinzadeler olarak tanınmış, maddi varlığı yerinde, belediye meclisinde görev almış, sözü geçen biri olarak uzun yıllar Niksar'a lazım olan önemli araç gereçleri o getirtmiştir. 1900'lü yıllarda şimdiki hükümet binasının yerinde ahşap eski bir ev, yanında kilise bahçesi ve papazın lojmanı varmış. Bu ahşap evde iki kadın ana-kız otururlarmış. Babaları Yemen harbine gitmiş ve bir daha dönmeyince, sahihsiz kalan ana-kız çok korkmuşlar –tabi o dönem ülkenin sıkıntılı savaş yılları, Ermeni olaylarının, çete hareketlerinin olduğu bir dönem- ve dedeme ‘Paşam ne olur samanlığınızda olsun bize bir yer ver’ diye yalvarmış. Dedem de onları yanına almış, zamanla ana-kız bizim evin birer ferdi olmuşlar. O yıllarda hükümet binası bugünkü belediyenin yerinde imiş. Eşkıyaların arttığı yıllarda bir gece burayı bütün evraklarıyla birlikte eşkıyalar yakınca şehir hükümet binasız kalmış. Bunun üzerine dedem ana-kızı razı ederek onların evinin yerine hükümet konağı yapılmasını uygun görmüş. İstanbul'a saraya mektup yazarak: ‘Niksar'da

⁶¹ Ali Akdamar, *Uygurluklar Merkezi Niksar*, Niksar Belediyesi Yayınları, Tokat, 2008, s. 38-40.

⁶² Hasan Akar, *Niksar Üstüne*, Niksar Belediyesi Kültür Yayınları, Tokat, 2017, s. 101-102.

aşğılık, yukarılık meselesi yüzünden sık sık yangın çıkartılıyor, hükümet binası yakılıyor. Müsaade ederseniz ben yerini ayarladım, sizden para da istemiyorum. Plan ve iki baş usta gönderirseniz bu binayı yaptıracağım'' diyor. Bu isteğe olumlu cevapla birlikte İstanbul'dan iki Macar usta gelmiş ve bu ustalar bizim evde konaklamışlar. Ustalar Türkçe biliyorlarmış. Hükümet konağı (1905-1906) yıllarında 14 ayda tamamlanmıştır. Dedem konağın yapıldığını padişaha bildirince, Sultan Reşat'tan berat, sırmalı elbise, tabanca ve paşalık payesi verilmiştir. Konak yapıldığında törenle açılmıştır⁶³.'' diye sözünü bitiriyor. Elimizdeki (1905-1906) tarihli arşiv fotoğrafından binanın inşasının (1905-1906) yılları arasına tarihlendiğini söyleyebiliriz (Görsel 89).

Niksar Belediyesi proje müdürü, Danişmend Hüseyin Şahin Bey'le yaptığımız sohbet sırasında konak hakkında bize şu bilgileri aktarmaktadır⁶⁴;

“Yapının (Görsel 90) (1939) Erzincan depremi ve (1942) Niksar-Erbaa depreminde ciddi hasar gördüğünden bahsederek, (1942) depreminde birinci katının tamamen boşaltılıp, çatı kiremitlerinin toplandığından bahsetmektedir. Birinci kat taşları sökülürken, taşları numaralandırılarak indirildiğini ve yapının bu halinin kötü görünümünden dolayı tekrar numaralı taşların yerine koyulduğunu aktarıırken, yapı ön cephesinde yer alan üçgen alıklık üzerindeki Sultan II. Abdülhamit Han tuğrasının olduğu kısım kesilerek yapının tekrar kullanıma açıldığını söylemektedir (Görsel 91). Kesilerek alınan bu tuğranın o dönemde ne olduğunu bilmedikleri için alındığını söyleyen Şahin, daha sonra (2005) yılında Milli Saraylar Dairesi Başkanlığındaki desinatörlerin yardımıyla eski resimler üzerinde çalışılarak bu tuğranın Sultan II. Abdülhamit Han'a ait olduğunu, buradaki fotoğraflar ve tarihi ile örtüştüğünü bu nedenle tuğrayı, restorasyon sonrası da eski yerine geri koyduklarını söylemektedir (Görsel 92). Ahşap ve kâgir yapıda olan binanın depremde zarar görmesi üzerine, zemin kat holüne betonarme iskelet yapılması suretiyle sağlamlaştırılmıştır. Bununla beraber yapının alt ve üst kısımlarına vidalı sistemler eklenmiştir. Yapıyı teraziye alabilmek için böyle bir uygulama yapılmıştır.”

⁶³ Akar, a.g.e., 2017, s. 101-102.

⁶⁴ Niksar Belediyesi Proje Müdürü, Sayın Danişmend Hüseyin ŞAHİN Bey'e verdiği bilgilerden dolayı teşekkür ederiz.

Arşiv fotoğraflarına baktığımızda (2005-2006) yılları arasında yapılan restorasyon çalışmaları (*Görsel 93*) sonucu yapının güneyde yer alan ana girişi üzerindeki çıkmanın düzeltilerek balkon şeklinde orijinalindeki gibi düzeltildiğini ve üçgen alınlığın da yerine koyulduğunu görmekteyiz. Yapının saçakları ve olukları da tamamen yenilenmiştir. Binanın bahçe olarak kullanılan kısmı ilçe belediyesince 1980’li yıllarda yıkılarak dükkânlar, mermer merdiven ve bir çeşme eklenerek çevre düzenlemesi yapılmıştır (*Görsel 94*).

Danişment Hüseyin Şahin Bey’in aktardığına göre: “Yapı gerek Osmanlı döneminde gerek Cumhuriyet döneminde idari alanda kullanılmaya devam etmiştir. 1990’lı yılların başında terk edilen yapı daha sonra halk kütüphanesi olarak kullanıldığından bahsederek, ‘çocukluğumdan hatırladığım kadarıyla ilkokula, ortaokula giderken buraya gelir ve buradaki kitaplardan faydalanırdık’ diye bahsediyor. Yapı sürekli tadilat ihtiyacı hissettiği için kütüphane burada uzun süre kalamadı farklı bir noktaya taşındı. 2000’li yılların başında ise belediyeye devri başladı ve (2003) yılında protokolle belediyeye restorasyon karşılığında devredildi. 2004-2005 yılları arasında restorasyon projeleri anıtlar kurulu tarafından onaylandıktan sonra restorasyonu (2005-2006) yılları arasında başlamıştır ve yaklaşık beş, altı yıl sürmüştür. Günümüzdeki kullanım şeklini (2011) (*Görsel 95*) yılında dönemin belediye başkanı karar vererek belediye hizmet birimlerinin buraya taşınmasını sağladığını söylüyor.” Yapı günümüzde belediye hizmet binası olarak kullanılmakta ve zemin katın doğu kısmının tamamı halk kütüphanesi olarak kullanılmaktadır.

Mimari Özellikleri

Tapu kayıtlarına göre bina, bahçesiyle birlikte kapladığı alan 1770,36 m² olup, binanın oturma alanı ise 1220 m²’dir (*Çizim 18*). Doğu-batı doğrultusunda, enlemesine dikdörtgen plan şemasına sahip bina simetrik yapıdadır. Bodrum, zemin ve birinci kattan oluşan yapının toplamda 28 odası ve 2 adet büyük salonu bulunmaktadır. Yapıya girişi sağlayan iki kapısı bulunmaktadır. Bir kapısı güney cephede diğer kapısı doğu cephede yer almaktadır (*Görsel 96*). Yapılan restorasyon projesinde binanın doğu girişi ana giriş kapısı olarak tanımlanmış (*Görsel 97*), güney cephedeki binanın girişi ise protokol girişi olarak tanımlanmış (*Görsel 98*) ve işlevlendirilmiştir. Güney cephede yer alan sütunlu, anıtsal portal

şeklinde düzenlenen giriş kısmına, çift yönlü merdivenlerden ulaşılmaktadır. Yapı kuzey yönde de hafif dışa taşıntı yaparak simetrik bir plan yansıtmaktadır (*Görsel 99*).

Anıtsal portalden, çift kanatlı bir kapıyla girilen zemin katta (*Çizim 19*) girişin hemen karşısında üst kata çıkışı sağlayan üç kollu merdiven, ortada ise iki tarafta odaların sıralandığı geniş koridor bulunmaktadır. Koridorun her iki yanında iki küçük ve birer büyük köşe odaları sıralanmıştır. Koridor uçları kapatılarak, köşe odaları arasına denk gelecek şekilde birer odaya daha yer verilmiştir. Zemin katta yer alan bu odalardan doğudakine ikinci giriş kapısı açılmıştır. Bodrum kata ise yine doğu cephenin köşesinde yer alan dar bir kapıdan giriş sağlanmaktadır (*Çizim 20*).

Zemin kat planının birinci katta (*Çizim 21*) da aynen tekrar edildiği binanın bu katında, zemin kattan farklı olarak giriş kapısı üzerinde yer alan bölüme bir balkon yerleştirilmiş ve doğuda yer alan kapı üzerine de yine, ikinci bir balkon ilave edilmiştir.

Kat ayrımının bir silmeyle vurgulandığı yapıda her iki katta simetrik pencere düzeni görülmektedir. Dikdörtgen formlu pencerelerden alt kattakiler basık kemerliken, üst kattakiler üçgen alınlığa sahiptir (*Görsel 98*).

Yapının orijinal olarak günümüze gelen kısmı, girişteki granit malzeme kullanılan ana giriş kapısının bulunduğu güney cephesidir (*Çizim 22*) (*Görsel 100*) Güneyde yer alan bu girişin, çift kanatlı ahşap kapısının iki yanında kare kaideler üzerinde karşılıklı yerleştirilmiş, silindir formda granit sütunlara yer verilmiştir (*Görsel 101-102*). Bu sütunlar yapının deprem statüğünü ölçmesi açısından önemli olup yapıya estetik görünüm kazandırmıştır. Osmanlı döneminde de kullanıldığını bildiğimiz bu sütunlardan üçünün günümüzde hala döner vaziyette olup bir tanesinin geçirmiş olduğu depremlerden dolayı dönmediği tespit edilmiştir. Güneyde cephede yer alan bu girişin üst kat balkonuna açılan pencereler üzerinde dilimli kemer formları kullanıldığı görülmektedir (*Görsel 103*). Balkonun üzerinde yer alan üçgen alınlık içinde ise ortada Sultan II. Abdülhamit Han tuğrası ve etrafında zeytin dallarının işlendiği görülmektedir. Bina kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olup, üzeri Marsilya kiremitle kaplı kırma çatıyla örtülüdür.

3.6. Niksar Taş Mektep

Yapının Banisi: Bilinmiyor

Yapım Tarihi: 19. yüzyıl'ın ilk çeyreği

Çizim No: 23-24

Görsel No: 104-112

İnceleme Tarihi: 16 Nisan 2019

Kadastral Durum

Pafta: 30.30. V.B

Ada: 216

Parsel: 7

Koordinat Bilgileri: 40° 35' 26. 40.48" K / 36° 57' 14. 45.04" D

Tarihçesi

Taş Mektep Mahallesi, Taş Mektep Sokağında, Niksar Hükümet Konağı yanında (*Çizim 23*) yer alan yapının inşa kitabesi bulunmadığı için, duvar dokusu ve mimari özelliklerinden dolayı yapı 19. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir⁶⁵.

Yapıya, Kültür Bakanlığı tescil fişinde 1960 yılında ikinci bir kat eklendiği bilgisine ulaşmaktayız (*Çizim 24*). Bu bilginin doğruluğunu Niksar Belediyesi proje müdürü, Sayın Danışman Hüseyin Şahin Bey'e soruyoruz ve bize mektep hakkında şu bilgileri aktarıyor: “(1960) yılında Taş Mektebin üzerine ahşap ikinci bir kat çıkıldığını ve bu ahşap katın Niksar İlçe Müftülüğü binası olarak tahsis edildiğini, alt katın ise kuran kursu olarak kullanıldığından söz ediyor. Daha sonra 2000’li yılların başında yapının üzerindeki bu ahşap kısmı belediye tarafından kaldırılarak orijinal olan alt kat onarımları bizzat belediye tarafından yapılarak günümüzdeki son halini almıştır.” Yapı daha sonra bu tarihten 2009 yılına kadar Niksar Belediyesi ve ÇEKÜL Vakfı tarafından ortaklaşa bir proje ile kültür evi ne

⁶⁵ Hamza Gündoğdu vd., *a.g.e.*, 2006, s. 482.

dönüştürülerek, yapıya ‘‘Prof. Dr. Metin Sözen Evi’’ ismi verilmiştir. 2014 yılından günümüze kadar ise bina Kültür ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır.

Mimari Özellikleri

Niksar Hükümet Konağının yanında, eğimli bir arazi üzerine kurulmuş olan yapı 8.75x9.95 m boyutlarında enlemesine dikdörtgen planda inşa edilmiştir (*Çizim 24*). Yapının eğimi, güneybatı ve güneydoğu köşeleri arasında 1.10 m’lik kot farkından görülebilmektedir⁶⁶. Yan yana kare planlı iki mekândan oluşan mektebe giriş, önünde dört adet devşirme sütuna oturan sivri kemerli revak şeklinde tasarlanmış girişten sağlanmaktadır (*Görsel 104*). Güney cephede yer alan revakların önünde 0,95 cm yüksekliğinde taş korkuluklar bulunmaktadır. Revaklı giriş mekânının devamında basık kemerli (*Görsel 105*) ahşap bir kapıdan batıdaki mekâna ulaşılmaktadır, oradan da yine basık kemerli ahşap bir kapıdan doğudaki mekâna geçiş sağlanmaktadır (*Görsel 106-107*). Yan yana bulunan kare mekânların ve revakların üzeri çapraz tonozla örtülmüştür (*Görsel 108*). Yapının batı cephesinde ikisi altta ikisi üstte olmak üzere toplam dört adet pencere açıklığına yer verilerek, bunlardan üstteki pencereleri sivri kemerli, alttaki pencereler ise düzgün kesme taş söveli olup sivri kemerli alınlıklara sahiptirler (*Görsel 109*). Bugün bir kısmı toprağa gömülü olan doğu cephede üç adet pencere açıklığına yer verilmiştir (*Görsel 110*). Bu pencerelerden bir tanesi giriş kısmındaki revaka bakmaktadır. Yapının revak kısmında da basık kemerli giriş kapısının iki yanında ikişer tane olacak şekilde pencere açıklıklarına yer verilmiş ve pencerelerde kesme taş söveli ve sivri kemerli alınlıklara sahiptirler (*Görsel 111-112*). Yapının beden duvarlarında moloz taş malzeme kullanılırken revakta ve pencere sövelerinde kesme taş malzeme kullanılmış olup, revak sütun ve sütun başlıklarında devşirme malzeme kullanılmıştır.

⁶⁶ Hamza Gündoğdu vd., *a.g.e.*, 2006, s. 482.

3.7. Pazar Eski Hükümet Konağı

Yapının Banisi: Bilinmiyor

Yapım Tarihi: 1915

Çizim No: 25-31

Görsel No: 113-124

İnceleme Tarihi: 17 Temmuz 2019

Kadastral Durumu

Pafta: H36-b-21-b4-c

Ada: 364

Parsel: 2909

Koordinat Bilgileri: 40° 16' 36. 2" K / 36° 17' 02. 9" D

Tarihçesi

Tokat'ın Pazar ilçesinde Merkez Mahallesi'nde yer alan yapının, giriş kapısı üzerinde inşa kitabesi yer almaktadır (*Görsel 113-114*). Yapının inşa kitabesinin eni 84x70 cm, boyu 34 cm ölçülerinde olup kitabe Rika hat ile yazılmıştır.

Osmanlı Türkçesi;

زمان عدل اولانده غازی سلطان رشاد خان ده

ایلدی اشبو جارمه بنیاد دلنشین انشا

بوگا باعث او(ا)میر محتشم والی معمردر

نیچه گاشانه وار گیم سایه سنده اولدی لر احیا

اولنده حاجی جودت بگنده همتی چوقدر

بونى تزیین و تفریسه خیلی ایلدی حقا

بیگ اوچبوز هم اوتوزبررومیده اکمال ایله مشدر

ید اسلامده حمدل و داد ایلدک ابنیه انشا

Okunuşu;

*Zaman-ı adl olanda Gazi Sultan Reşad Han da
Eyledi iş bu cârime-i bünyâd-ı dil-nişin inşâ*

*Buna bâis evâmir-i muhteşem vali muammerdir
Nice kâşâne var kim sayesinde oldular ihyâ*

*Evvelinde Hacı Cevdet Beğın de himmeti çokdur
Bunu tezeyyün ve tefrişe hayli eyledi hakka*

*Binüçyüz hem otuzbir Rumi 'de ikmâl eylemişdir
Yed-i İslam 'da hamdele vedâd eyledik ebniye inşâ
Sene 1332*

Günümüz Türkçesi;

*Adaletli Gazi Sultan Reşat Han zamanında
Gönüllere hoş gelen bu suçlular binası oldu inşâ*

*Buna sebep Vali Muammer'in muhteşem Emirleri
Onun zamanında nice binalar ihya oldu*

*Hacı Cevat Beyin de yardımları çoktur
Bu binanın süsleme ve döşemesine yardım etti Hakta*

*Rumi bin üç yüz otuz bir tarihinde bitmiştir
Elhamdülillah Müslümanların eliyle yapılar inşâ eyledi
Sene: 1915*

Kitabesinden anlaşıldığı üzere yapı (1915) yılında Sultan V. Mehmed Reşad zamanında inşa edilmiştir. 1916 yılında ilk defa suçlular evi olarak kullanılmış, daha sonra belediye, kaymakamlık, milli eğitim ve posta teşkilatı olarak günümüze kadar çeşitli devlet kurumlarına hizmet etmiştir⁶⁷.

Zamanla kullanıcı müdahaleleriyle yapının plan şeması ve cephe düzeninde değişiklikler olmuştur. Yapının, iç kısımda verilen işlevlere göre niteliksiz ekler ve malzemelerle onarımlar yapılmıştır. Zemin katta giriş kısmında bölücü duvarlarla yapının plan şeması değiştirilmiştir. Çatı katında gerçekleşen yangını söndürmek için çatıya su geçişinden dolayı, çürümeler meydana gelmiştir. Zemin katta kapatılan pencerelerden dolayı cephe düzeni değişikliğe uğramıştır. İç ve dış kısımda duvarlarda sıva dökülmeleri, ahşap silmelerde parça kopması, rutubetlenme şeklinde bozulmalar göze çarpmaktadır⁶⁸. Günümüzde kullanılmayan harap durumdaki yapı Tokat Valisi Dr. Ozan Balcı'nın verdiği bilgiye göre gerekli restorasyonların yapılarak yapının çocuk kütüphanesi ve halk kütüphanesi olarak hizmet verebileceğini söylemiştir⁶⁹.

Mimari Özellikleri

Türk evi plan tipolojisine göre orta sofalı plan grubuna girmekte ve iki katlı olarak inşa edilmiş olan yapının önünde iki adet ahşap sütunla desteklenmiş, üçgen alınlığa sahip çıkma yer almaktadır (*Görsel 115*). Zemin kat ve birinci kattan oluşan yapının iki girişi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi kuzey cephede yer alan çıkmanın bulunduğu ana giriş, ikincisi güney arka cephede yer alan tali giriştir.

Ana girişin devamında zemin katta (*Çizim 25*) (*Görsel 116*) orta sofa mekânından, sağ ve sol kanatta yer alan karşılıklı odalara ulaşım sağlanmaktadır. Sofa zemini seramik malzeme ile kaplı, duvarları plastik boyalıdır. Ahşap tavan kaplaması özgündür. Yapının zemin katı ile birinci katı arasında ahşap malzeme ile yapılmış, özgün kat silmesi yer alır. Giriş kapısının tam karşısında yer alan duvar, muhdes olup alçıpan malzemenen yapılmıştır. Yapının arka cephesinde yer

⁶⁷ Mehmet Emin Ulu, *Erkilet Var Pazar Var*, Pazar Belediyesi Kültür Yayınları, Tokat, 2011, s. 144-145.

⁶⁸ Kavukçuoğlu, S. "Tokat İli Pazar İlçesi Eski Hükümet Konağı (2909 Parsel) Rölöve Raporu", SEKA Mimarlık ve Restorasyon Hizmetleri, Tokat, 2018, s. 13.

⁶⁹ [http://www.tokat.gov.tr/eski-hukümet-konagi-cocuk-kutuphanesi-olacak\(17.07.2019\)](http://www.tokat.gov.tr/eski-hukümet-konagi-cocuk-kutuphanesi-olacak(17.07.2019))

alan ikinci giriş kapısı ile üst kata ulaşımın sağlandığı çift kollu merdivenlerin görünümü muhdes bir duvarla engellenmiştir. Girişin sağ ve sol kısmında üçerli grup şeklinde altı adet oda bulunur. Odalarda iç mekânların birçoğu şap döşeme veya seramik kaplıdır. Simetrik plandaki yapının, güneybatı köşe odasının penceresi tamamen kapatılmıştır. Güneydoğu köşe odasının ise bir adet penceresi kapatılmış ve giriş kapısının karşısında bir adet ocak izine rastlanmıştır. Ocak izinden de anlaşılacağı gibi bu mekânın yapının çay ocağı kısmı olacağı öngörülmüştür. Doğuda ortadaki odanın giriş kısmının karşısında tuğla bir hacim oluşturulmuştur. Demir kapı ile girilen bu kısmın yapının karakol olarak kullanıldığı dönemlerde nezarethane mekânı olarak kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır⁷⁰. Ayrıca girişin sağ kısmında muhdes bir mutfak tezgâhı yer almaktadır.

Yapının birinci katına ulaşım, arka cepheden geçişle sağlanan çift kollu bir merdivenle sağlanmaktadır (*Çizim 26*). Merdiven basamakları ahşaptır. Arka kapıdan girişte sağ ve sol kanatta merdiven altı depo şeklinde değerlendirilmiştir. Her iki koldan gelen merdiven tek bir kolda birleşerek birinci kata ulaşım sağlanmaktadır (*Görsel 117*). Merdivenle ulaşılan ilk mekân orta sofa kısmıdır. Sofanın her iki yanında karşılıklı üçerli gruplar şeklinde altı adet oda yer almaktadır. Merdivenin tam karşısında ise çift kanatlı bir kapı ile ulaşılan, ön cephe üzerinde çıkma yapan odaya ulaşılmaktadır. Merdivenin her iki yanında tuğla malzeme ile tuvalet birimi ve ahşap bir bölme oluşturulmuştur. Muhdes olan bu hacimler özgün oda duvarlarına bitişik olarak konumlandırılmıştır. Girişin karşısındaki çıkmayı oluşturan oda yapının başodası niteliğindedir. Hem zemin kat üzerinde çıkma yapması hem de ahşap süslemeli tavan göbeğine sahip olması, çift kanatlı kapı ile geçiş yapılması bu savı kanıtlamaktadır (*Çizim 27*). Mekânın tavanı sekizgen formlu, ahşap çıtalıdır. Yapının iç mekânında görülen sıva dökülmelerinden çimento esaslı malzeme ile sıvandığı saptanmıştır. Çatıdan belli noktalarda yağmur ve kar suyu geçişi zemin döşemesi üzerinde hasara sebep olmuştur. Alınan bilgiye göre yapının çatısı tadilat görmüştür. Daha sonrasında geçirdiği bir yangın sonucu itfaiye müdahalesiyle neme maruz kalmış ve çürümeler oluşmuştur. Binanın ikinci katındaki yoğun hasar ve çökme tehlikesinden dolayı yapı içerisinden detaylı fotoğraf alınamamıştır.

⁷⁰ Kişisel görüşme, Yüksek Mimar Seda Kavukçuoğlu Yüzer (34), 17.07.2019.

Ana giriş kapısı önüne muhdes demir doğramalı bir kapı yapılarak rüzgârlık alanı oluşturulmuştur. Çıkma iki adet taş kaideli olup, bursa kemeriyle birbirine bağlanan ahşap sütunlarla taşınmaktadır (*Görsel 118*). Sütun kaideleri zamanla oluşan yol eğiminden dolayı birbirinden farklı yükseltiyeye sahiptir. Ahşap sütunlar üzerlerinde beyaz kireç boya uygulandığı görülmüştür. Zemin kat dış duvarları kâgir sistemde inşa edilmiş, birinci kat ise tamamen ahşap karkas arası kerpiç dolgu tekniği ile inşa edilmiştir. Giriş kapısının her iki yanında üçer adet pencere yer almaktadır. Zemin katta yer alan pencerelerin söveleri mermer, doğramaları ise ahşaptır. Yapının genelinde, pencere kanatlarının özgünlüğünü kaybettiği görülmüştür. Pencere kasa ve söveleri birinci katta özgün ahşap halini korumuştur. Ana giriş kapısı söveleri özgün siyah ve beyaz mermer kullanılarak yapılmış yuvarlak kemer formundadır (*Görsel 119*). Kemer üzerinde Osmanlıca inşa kitabesi yer almaktadır. Zemin katta yer alan pencereler de siyah ve beyaz mermer ile geçilmiş yuvarlak kemer formundadır. Pencerelerin üst noktasında belli bir seviyeye kadar cephenin mermer kaplı olduğu görülmüştür (*Çizim 28*). Mermer kaplı yüzey, zemin kat seviyesinin bitimine kadar devam etmektedir. Yapının zemin katı ile birinci katı arasında ahşap malzeme ile yapılmış, özgün kat silmesi yer almaktadır. Kat silmesi köşe noktalarda dikey silmeler ile birleşmekte olup birleşme noktasında ahşap malzeme ile yapılmış özgün armudi formda dekoratif bir bitiş ögesi yer almaktadır. Ön cephenin ortasında yer alan çıkma üzerinde üç adet pencere, çıkma etrafında da üçerli grup şeklinde toplamda altı adet pencere görülmektedir. Çıkma üzerinde, ahşap yıldız desenleriyle oluşturulmuş bir saçak bezemesi ve üçgen alınlık yer almaktadır (*Görsel 120*). Üçgen alınlığın ortasında yarım daire formlu bir yıldız deseni görülmektedir (*Görsel 121*). Alınlık üzeri ahşap kaplama şeklinde tasarlanmıştır.

Yapının sağ ve sol yan cepheleri, ön cephe kadar gösterişli değildir. Girişe göre sağda kalan cephenin zemin katında altı adet yuvarlak kemerli taş söveli özgün pencere görülmüştür (*Çizim 29*) (*Görsel 122*). Bu pencerelerin, yapının Jandarma Karakolu olarak kullanıldığı dönemde yarıya kadar dolgu malzemesi ile kapatıldığı öğrenilmiştir⁷¹. Pencere doğramaları değiştirilmiş, sol kısımdaki pencerelere demir parmaklık yapılmıştır. Sol yan cephenin sol kısmında, betonarme ve tuğla malzeme ile muhdes bir kömürlük yapıldığı görülmüştür

⁷¹ Kişisel görüşme, Yüksek Mimar Seda Kavukçuoğlu Yüzer (34), 17.07.2019.

(*Görsel 123*). Zemin katta yer alan pencereler basık kemerli ve taş söveli, üst katta yer alan pencereler ise sivri kemerli ve ahşap doğramalıdır (*Çizim 30*).

Yapının arka bahçesine ulaşım boş bir arsa üzerinden sağlanmaktadır. Bu arsanın da yapıya ait olduğu bilinmektedir. Arka cephenin zemin katının ortasında yuvarlak kemerli taş söveleri özgün, demir bir kapı yer almaktadır (*Çizim 31*) (*Görsel 124*). Kapının her iki yanında, üstte iki adet üst kat pencerelerine nazaran daha küçük birer pencere yer almaktadır. Bu pencereler özgün olup, birinci kata ulaşımın sağlandığı merdiven sahanlığını aydınlatmaktadır. Bu pencereler dışında kapının sağında bir adet demir doğramalı pencere görülmektedir. Birinci katta ise kapıya göre simetri oluşturan altı adet sivri kemerli, ahşap kasalı özgün pencereler ile iki adet muhdes kare formlu aydınlık penceresi görülmüştür. Kare formlu pencereler yapının birinci katında yer alan muhdes tuvalet alanları için sonradan açılmıştır. Yapı zemin katta kâgir, birinci katta ise bağdadi tekniği ile yapılmıştır. Yapı alaturka kiremitle kaplı, kırma çatılıdır.

3.8. Turhal Hükümet Binası

Yapının Banisi: Bilinmiyor

Yapım Tarihi: 1948

Çizim No: 32-35

Görsel No: 125-131

İnceleme Tarihi: 17 Temmuz 2019

Kadastral Durumu

Pafta: 52.52. C

Ada: 11

Parsel: 2

Koordinat Bilgileri: 40° 23' 03. 0" K / 36° 03' 57. 3" D

Tarihçesi

Cumhuriyet Caddesi, Cumhuriyet Mahallesinde yer alan hükümet binasının tapu kayıtları incelendiğinde 1948 yılında inşa edildiği bilgisine ulaşılmaktadır (*Ek-3*). Hükümet binasının toplam arsa yüz ölçümü 5.487 m²'dir (*Ek- 4*). Yapının dıştan dışa eni 15,40 m, boyu ise 4,04 m ölçülerindedir (*Çizim 32*).

Yapının resmi karakterli kamu binası ve kaymakamlık binası olması nedeni ile detaylı bir bilgi elde edilememiş, plan ve ölçüm çalışması yapılamamıştır. Ancak kurumdan alınan fotoğraf ve planlar ölçeğinde yapı anlatılmaya çalışılmıştır. Yapının güney cephesinde yer alan ana giriş kapısı üzerindeki Fransız balkonlu tasarlanmış kısmı günümüzde pencere açıklığına sahipken, (1949) tarihli arşiv fotoğrafından (*Görsel 125*) bu kısmın orijinalinde pencere yerinde bir kapı olduğu görülmektedir.

Mimari Özellikleri

Cumhuriyet dönemi yapısı olan bina doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen plana sahiptir (*Görsel 126*). Bodrum üzeri iki katlı olarak inşa edilmiştir. Binanın doğu, batı ve güney cepheden olmak üzere üç yönden girişi

bulunmaktadır (*Görsel 127*). Fakat binaya sadece güney cepheden giriş yapılmaktadır. Girişin devamında zemin katta “T” şeklinde bir koridor ve koridorun etrafına yerleştirilmiş, farklı boyutlarda, odalara yer verilerek, koridorun doğu ve batı uçlarında da sonradan kapatıldığını bildiğimiz birer kapısı bulunmaktadır. Girişin tam karşısında ise bodrum kata ve üst kata çıkışı sağlayan tek kollu merdiven yer almaktadır. Yapının bodrum katı arşiv olarak kullanılmakta olup yine “T” şeklinde koridorun etrafına sıralanmış odalardan oluşmaktadır. Zemin katta olduğu gibi birinci katta da idari birimler yer almaktadır. Birinci katta diğer katlardaki plan şeması devam etmekte olup, her katta toplam yirmi oda bulunmaktadır.

Düzgün kesme taş malzeme kullanılan güneydeki ana giriş, kademelendirilerek cephede hareket sağlanmıştır (*Görsel 126*). Giriş kapısının üzerinde ise Fransız balkonlu oda yer almaktadır. Bu esas giriş kapısının sağında ve solunda toplam yirmi adet dikdörtgen formlu pencere açıklığına yer verilmiştir. Binanın batı cephesi (*Görsel 128*) içten tuğla örülerek kapatılmış ve kapatılarak kullanılmayan giriş kapısının etrafı dıştan düzgün kesme taş malzeme ile çevrilidir ve çift kanatlı kapısı bulunmaktadır. Batıda yer alan çift kanatlı giriş kapısının üzerinde balkon ve pvc kaplama kapıya yer verilmiştir. Giriş kapısının sağında ve solunda dikdörtgen formlu toplamda dört adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Yapının doğu cephesinde (*Görsel 129*) de batı cephede olduğu gibi benzer özellikler görülmektedir. Bu cephede yer alan giriş de kapatılarak kullanılmamaktadır. Binanın kuzey cephesi (*Görsel 130*) de güney cephesiyle aynı özellikleri göstermekle beraber, güney cephede yer alan girişin ve balkonlu açıklığın yerini bu cephede mevcut pencere formundan farklı dikdörtgen pencereler yer almaktadır. Binanın su basmanı üç sıra halinde taş kaplamadır. Yerler dökme mozaik, merdivenler demir parmaklık üzeri ahşap tirabzandır. Bina Marsilya tipi kiremit kaplı, kırma çatı ile örtülüdür. Kâgir yapı, yığma tekniğiyle inşa edilmiştir. Ayrıca Hükümet binasının batısında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı binası yer almaktadır (*Görsel 131*).

3.9. Turhal Tren İstasyon Binası

Yapının Banisi: Bilinmiyor

Yapım Tarihi: 1928-1930

Görsel No: 132-140

İnceleme Tarihi: 17 Temmuz 2019

Kadastral Durumu

Pafta: 52,52 V

Ada: 1175

Parsel: 6

Koordinat Bilgileri: 40° 23'22. 8" K / 36° 04'42. 2" D

Tarihçesi

Samsun, Amasya, Tokat ve Sivas yol güzergâhı eski zamanlardan beri Anadolu'da kervan ticaret yolları üzerinden geçen önemli, işlek yollardandır. Samsun-Sivas arasındaki bu güzergâha demiryolu inşası için ilk tetkikler (1910) yılında Nafia Vekâleti tarafından yapılmaya başlanmıştır. 1914 yılında hattın inşası Fransız Regie Generale şirketine verilmesi kararı alınmış olsa da I. Dünya Savaşı çıkması nedeniyle bu karar iptal edilmiştir. Daha sonra ise hattın Turhal-Sivas arasındaki bölümü Belçikalı SIT şirketine verilmiş ama firmanın finansman sorunları nedeniyle sözleşme feshedilmiştir⁷². Hattın inşası (1924) yılında başlatılabilmiş ve Tokat Turhal'a 23 Ağustos (1928) yılında ulaşmıştır. Tokat'ın batısından geçen Samsun-Sivas demiryolu hattı 105 km'lik mesafede olup, Tokat'ın Turhal, Zile, Yeşilyurt ve Artova ilçelerinden geçmektedir⁷³ (Ek-5).

Tokat, Turhal'da, Seyfi Demirsoy Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi'nde yer alan tren istasyon binası inşaatına ne zaman başlandığına dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Tokat merkez ve ilçelerindeki taşınmaz kültür varlıkları

⁷² Haştemoğlu, *a.g.t.*, 2012, s. 137.

⁷³ Cihat Erdoğan, *İl Gibi İlçe: Yeşil Turhal*, Turhal Belediyesi Yayınları, 2012, s. 15.

envanterinde yer alan bilgiye göre yapı (1943) yılına tarihlenmektedir⁷⁴. Ancak arşiv belgelerinden Atatürk'ün 22 Kasım 1930'da Tokat Turhal'ı ziyareti sırasında çekilmiş video kayıtları ve fotoğraflardan Turhal Tren İstasyon binası da görülmektedir (*Görsel 132*). Fransız Gaumont Pathe arşivinde⁷⁵ yer alan bu videoda; 22 Kasım sabahı Atatürk ve beraberindekiler, saat 10.30'da özel otomobillerle Tokat'tan Turhal'a gelmiş ve halkın tezahüratlarıyla Turhal İstasyonu'nda karşılanmıştır. Turhal Tren İstasyon binası önünde –yanında Ruşen Eşref Ünaydın, Şükrü Kaya ve Salih Bozok'la birlikte- görüntülenmektedir⁷⁶. Amasya'dan getirilen özel bir tren ile Amasya'ya hareket etmiştir⁷⁷ (*Görsel 133*). Bu fotoğraf ve video kayıtlarından da anlaşıldığı üzere tren istasyon binası (1928) yılında inşa edilmiştir ve yapı (1928-1930) yılları arasına tarihlenmektedir.

Yapının iki katlı olarak inşa edilmiş olan ana binanın sağına bitişik olarak inşa edilmiş olan bekleme salonu, (1930) yılında bir adet yuvarlak kemerli pencere ile aydınlatılırken (*Görsel 134*), günümüzde yuvarlak kemerli bir pencere ve kapı eklenerek bu salonun genişletildiği fark edilmiştir (*Görsel 135*). İki katlı ana binanın solunda yer alan dikdörtgen planlı hol mekânının ise pencere formlarının orijinalinden farklı küçük dikdörtgen formda olmasından dolayı, bu mekânın belli bir kısmının sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Yapı tren istasyonunun restorasyon da olması ve binanın kapalı olması sebebiyle mekânın içinden görüntü alınamamış, plan-çizim çalışması yapılamamıştır.

Mimari Özellikleri

Cumhuriyet dönemi yapısı olan bina, dikdörtgen planlı ve iki katlı olarak inşa edilmiştir (*Görsel 136*). Ön cephede yan yana üç yuvarlak kemer formunda düzenlenen girişlerden, orta kapıdan gişe holüne (*Görsel 137-138*); yanlardaki girişlerden ise bekleme salonuna ve idari bölümlere ulaşılmaktadır. Yapının ikinci katı ise lojman olarak kullanılmaktadır. İkinci kat, dikdörtgen formda pencerelerle aydınlatılmıştır. Yapının arka cephesinde (*Görsel 139*) de ön cephedeki üçlü kemer düzenlemesi görülmekte olup bunlardan ortadaki pencere formunda

⁷⁴ Akyüz, *a.g.e.*, 2010, s. 388.

⁷⁵ **Fransız Gaumont Pathe Archive:** 20. ve 21. yüzyılların tarihini gösteren siyah beyaz ve renkli görüntülerden oluşan, önde gelen Fransız imaj bankasıdır.

⁷⁶ [https://alkislarlayasiyorum.com/icerik/244307/ataturkun-tokat-turhal-ziyareti-1930\(17.07.2019\)](https://alkislarlayasiyorum.com/icerik/244307/ataturkun-tokat-turhal-ziyareti-1930(17.07.2019))

⁷⁷ Mehmet K. Aydın, “Atatürk'ün Amasya Gezileri” *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 9/4, Ankara, 2014, s. 93; vd. Abdullah İLGAZİ, “Atatürk'ün Tokat Gezileri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı: 52, Cilt: 18, Mart 2002, s. 135.

tasarlanmış, sağdaki kapı üst kata çıkış için olup, soldaki kapı ise alt kata ulaşmak içindir. Üst örtüsü kırma çatılı olup sac ile örtülüdür. İki katlı ana mekânın sağında ve solunda yer alan (*Görsel 140*) dikdörtgen planlı, bekleme salonu ve idari bölümlerin yer aldığı mekânlar bulunmaktadır. Kâgir yapı, yığma tekniğiyle inşa edilmiştir.

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Tokat'ta bulunan günümüze kadar gelebilmiş olan kamu yapıları incelenmiştir. İncelenmiş olan yapıların plan, malzeme ve teknik, cephe özellikleri ve süsleme bakımından dönem özellikleri ile birlikte ele alınarak değerlendirilmiş ve benzer yapılar ile karşılaştırılmıştır. Çalışmaya konu olan yapılar *Tablo 1.* de verilmiştir.

Tablo 1: Tokat'ta Bulunan Mevcut Kamu Yapılarının İnşa Tarihi ve Dönem Listesi

SIRA	YAPININ ADI	İNŞA TARİHİ	DÖNEMİ
1	Tokat Belediye Binası	1918	I. Ulusal Mimarlık
2	Tokat Valilik Binası	1950-1960	II. Ulusal Mimarlık
3	Tokat Saat Kulesi	1899-1900	I. Ulusal Mimarlık
4	Tokat Yüksek Kahve Binası	1817-1818	Neo-Klasik-Ampir
5	Niksar Hükümet Konağı	1905-1906	Neo-Klasik-Ampir
6	Niksar Taş Mektep	19. yüzyılın ilk çeyreği	-
7	Pazar Eski Hükümet Konağı	1915	I. Ulusal Mimarlık
8	Turhal Hükümet Binası	1948	II. Ulusal Mimarlık
9	Turhal Tren İstasyon Binası	1928-1930	I. Ulusal Mimarlık

4.1. Plan Özellikleri

Tanzimat Dönemi'yle birlikte Osmanlı toplum hayatına yeni ihtiyaçlar, yeni kavram ve kurumlar, buna bağlı olarak da yeni bina ve yapı türleri girmiştir, böylece Cumhuriyet Dönemi Mimarisi'nin de yapım programını belirlemede öncü olmuştur. Tanzimat'la birlikte başlayan bu yenileşme hareketi ile nezaretler, belediye binaları, tren istasyon binaları, postane ve telgrafhane gibi yeni resmi binaların Osmanlı'nın mimari yapı programına girmesine yol açmıştır⁷⁸. Tanzimat sonrası Osmanlı yönetiminde çağdaş bir kent yaratma arzusu ile Osmanlı yönetimi belediye örgütünü düzenlemeye yönelik bir dizi reform ve yeni hukuk anlayışı

⁷⁸ Gevher Acar, *Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2000, s. 109.

oluşturmak durumunda bırakılmıştır. Osmanlı Devleti'nde belediye örgütüne giden yolda atılan ilk adım, 1826 yılında kadılık kurumunun belediye hizmetleri yürütme yetkisini üstlenen İhtisab Nazırlığı'nın kuruluşu olmuştur. Beklenen başarıyı göstremeyen bu kuruluş, modern belediye teşkilatına uzanan yolda bir basamak olarak daha sonra 1836'da Evkaf Nazırlığı⁷⁹ kurulmuştur⁸⁰.

Osmanlı İmparatorluğu gerileme döneminde batıya ayak uydurmak için modernleşme amacıyla batıya çeşitli imtiyazlar vermiştir. Bu imtiyazların olumsuz sonuçları olmasının dışında, batılılaşma hareketi ile Osmanlı'nın devlet yönetimi, ekonomik, sosyal ve askeri alanlarda ıslahatlar yapılmasına neden olmuştur. Merkezi yönetimde köklü değişiklikler olurken, yerel yönetimlerde de modernleşme çabaları görülmüştür. Böylece Tanzimat sonrasındaki ilerlemelerle belediye yönetimi Osmanlı devlet yönetimindeki yerini almıştır. İlk modern belediye teşkilatı bugünkü İstanbul'un Beyoğlu ilçesindeki Galata ve Pera Altıncı Daire-i Belediyesidir (*Görsel 141*). Günümüzdeki belediye binaları ve yerel hizmetlerin başlangıcını oluşturmaktadır. Bununla beraber günümüzdeki belediye binalarının işlev olarak çok daha ötesinde hizmetlerde bulunmuş olan bina birçok ilke imza atmıştır. Bunlar modern anlamda ilk şehir planlaması, modern belediyecilik hizmetlerinin verilmesi ve Avrupa başkentlerine örnek olacak bir başkent yaratma çabaları Altıncı Daire ile mümkün olmuştur. Sultan Abdülmecid döneminde, 1879-1883 yılları arasında mimar Giovanni Battista Barborini tarafından inşa edilen yapı, Fransa yerel yönetim modeli örnek alınarak, Osmanlı mimarisine ilk kez belediye binası kavramını getirmiştir. Birçok ihtiyaca cevap veren yapı, dönemin resmi binalarında kullanılacak olan neo-klasik üslupta inşa edilmiştir⁸¹.

Tokat'ta bulunan kamu yapılarının plan özelliklerine baktığımızda, genel itibariyle simetrik planlı, merkezde bir koridora açılan odalardan oluşan basit planlı ancak işlevsel özellikleri ile daha çok dikkat çeken kamu binaları, Milli Üslup döneminde karşımıza çıkan yapıların hemen hepsinde görebileceğimiz özellikleri yansıtmaktadır. İncelediğimiz yapılarda dikdörtgen, orta sofalı, “L”

⁷⁹**Evkaf Nazırlığı:** Osmanlı devletinde bulunan bütün vakıfların idaresinden, mülhak ve diğer vakıfların denetiminden sorumlu olan nazırlıktır. bkz. Nazif Öztürk, “Evkaf-ı Hümayun Nezareti” *İslam Ansiklopedisi*, C. 11, s. 521.

⁸⁰ Acar, *a.g.t.*, 2000, s. 119

⁸¹Şevki B. Önver, “Altıncı Daire-i Belediye ve Günümüz Belediye Hizmetleriyle Karşılaştırılması”, *Takvim-i Vekayi*, C. 7, No:1, İstanbul, 2019, s. 39-40.

şeklinde ve “T”şeklinde plan şemaları uygulanmış olup, dönem özelliği olarak daha çok iki, üç ve dört katlı olarak inşa edilmiş yapılardır.

1904-1908 yılları arasında inşa edilmiş olan Niksar Hükümet Konağı bodrum üzeri iki katlı olarak, esas itibariyle dıştan dikdörtgen içten ise haçvari plana sahiptir. Benzer plan şeması, 1903-1909 tarihli II. Abdülhamit dönemi yapısı olan Bergama Hükümet Konağı’nda⁸² (Çizim 33) görülmektedir. Haçvari plan şemasına sahip yapı bodrum üzeri iki katlı olarak inşa edilmiştir. Haçvari koridor etrafında şekillenen odaların bulunduğu plan şemasını Anadolu’da idari kamu yapıları dışında, askeri amaçlı kamu yapısı olan 1893 tarihli Malatya Askerlik Şube Binasında da görmek mümkündür (Çizim 34). Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapı iki katlı olarak inşa edilmiştir.

Geleneksel Türk evi plan tipi olan orta sofalı plan şeması, 1918 tarihli Tokat Belediye Binası ve 1915 tarihli Pazar Eski Hükümet Konağında karşımıza çıkmaktadır. Merkezde yer alan uzunlamasına yerleştirilmiş orta sofa ve iki yanında sofaya açılan odalar ile geleneksel Türk evi plan şemasının kamu yapılarında da uygulandığını göstermektedir. Kastamonu’da yer alan 1889 tarihli Cide Hükümet Dairesi (Çizim 35) ve 1889 tarihli Kastamonu Daday Hükümet Dairesindeki⁸³ (Çizim 36) plan düzenleri, karşılaştırmamız açısından Anadolu’da benzer plan şemalarının uygulandığını gösteren örneklerdir.

Osmanlı Tanzimat Dönemi yeni bina tiplerinden bir diğeri de hükümet konakları olmuştur ve kendinden önceki dönemde ‘paşa kapısı’, ‘vali sarayı’, ‘vali konağı’ gibi adlarla bilinen yapılardan farklı olarak tasarlanmış yapılardır. 1860’dan itibaren tüm Osmanlı eyaletlerinde ve hatta küçük idari merkezlerde dahi boy göstermesi ile şahsilemiş iktidar olgusu ortadan kalkarak, profesyonelliğe ve bürokrasiye yani modern yönetim anlayışına doğru bir geçiş başlamıştır. Devletin üstlenmiş olduğu yeni işlevlerin gerektirdiği bu yapılar aynı

⁸² Rahşan Toptaş, “Bergama Hükümet Konağı Örneğinde II. Abdülhamit Dönemi Hükümet Konakları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 47, 2016, s. 414.

⁸³ Mine Topçubaşı-, K. Kutgün Eyüpgiller, “19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti’nde Hükümet Daireleri” *İTÜ Dergisi*, C. 9, Sayı: 2, 2010, s. 112-113.

zamanda da devletin gücünü gösteren sembolik güç merkezleri olarak görülmüştür⁸⁴.

Anıtsal olarak tasarlanmış olan, 1950-1960 yılları arasında inşa edilen Tokat Valilik Binası ve 1948 tarihli Turhal Hükümet Binaları, plan itibariyle ortada “T” şeklinde bir koridor etrafında sıralanmış odalardan oluşan dikdörtgen plan şeması yansıtmaktadırlar. Dikdörtgen planlı yapılar üç yönden girişlere sahip olup, daha çok işlevsel özellikleri ön planda olan, sade görünüşlü yapıların özelliklerine, aynı dönemde yapılmış birçok yapıda rastlamak mümkündür. 1947-1949 yılları arasında inşa edilmiş olan Amasya Hükümet Konağı⁸⁵ (Çizim 37) dikdörtgen formda ve “T” şeklindeki koridora açılan odalardan oluşan plan şeması ile karşılaştırdığımızda benzer oldukları görülebilmektedir. 19.yy’a tarihlenen, yan yana iki kare mekandan oluşan, dikdörtgen planlı Niksar Taş Mektep Binası, önünde dört adet sütuna oturan, sivri kemerli revaklı bir girişe sahip yapısıyla farklı bir düzen sergilemektedir.

Tokat Yüksek Kahve plan olarak köşe sofaı plan şemasında olup genel itibariyle, II. Abdülhamit Dönemi yapılarında görülen “H, E, L, Haç, Dikdörtgen” plan şemalarından⁸⁶ “L” plan şemasını yansıtmaktadır. Yapı bodrum üzeri iki katlı olarak inşa edilmiştir. 1874 tarihli Tokat Latifoğlu Konağı⁸⁷ (Çizim 38) dış sofaı plan tipine göre “L” plan şemasının yansıtıldığı iki katlı ahşap yapısı ile Yüksek Kahve ile benzer plan şemasına sahip olup, başkent İstanbul’da yaygın görülen bu plan şemasının Anadolu’daki yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadırlar⁸⁸.

Anadolu’ya batıdan girmiş olan yeni yapı türlerinden bir diğeri de saat kuleleridir. 13.yy’dan itibaren yapılmaya başlandığı bilinen saat kulelerinin ilk defa kilise ve saray kulelerinde uygulandığı bilinir⁸⁹. Avrupa’da 14.yy da

⁸⁴ Yasemin Avcı, *Tanzimat Döneminde Kent Mekânında Devletin Erki ve Temsili*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2017, s.46.

⁸⁵ Emre Kolay, *Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları (1848-1947)*, OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2013, s. 18.

⁸⁶ Toptaş, a.g.m., 2016, s. 415.

⁸⁷ Mahmut Akok, “Tokat Şehrinin Eski Evleri”, *AÜ İlahiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 2, 1958, s. 144; vd., Halil Çal, *Tokat Evleri*, Turizm ve Kültür Bakanlığı, Ankara, 1988. s. 11; vd., Mutlu Özgen, “Tokat Latifoğlu Konağı”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 30, 2007, s. 487.

⁸⁸ Özgen, a.g.m., 2007, s. 488.

⁸⁹ İtalya’da De Dondi’nin 1348 ile 1362 seneleri arasında ve Fransa’da Henri de Vick’in Fransa Kralı V. Charles için 1360 da inşa etmiş oldukları saat kuleleri ilk saat kulesi örneklerini oluşturmaktadır. bkz. Kemal Özdemir, *Osmanlı’da Batılılaşmanın Kentsel Simgeleri: Saat Kuleleri*, Art Decor, Eylül,1994, s.89.

yaygınlaşmaya başlayan saat kuleleri, Osmanlı Topraları'na 16.yy'ın sonlarında girdiği kabul edilmektedir⁹⁰. Daha sonra 18.yy ve 19.yy'da Osmanlı topraklarında batıdan doğuya doğru yaygınlaşmıştır. Anadolu coğrafyasında yaygınlaşmasının en önemli nedeni II. Abdülhamit Han'ın tahta çıkışının 25. seneyi devriyesinde (1901) valilere saat kulesi yapımıyla ilgili, irade⁹¹ göndermesidir. II. Abdülhamit Dönemi yapısı olan 1901-1902 tarihli Tokat Saat Kulesi, kare kaide üzerinde, sekizgen formda yükselmekte olup günümüze beş katlı olarak ulaşmıştır. Hakkı Acun'un Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri⁹² adlı eserinde Anadolu'da bulunan saat kulelerinden sekizgen planlı ve kare prizma gövdeli olarak yükselen saat kulelerine rastlanmıştır. Kare kaide üzerinde kare prizma formda yükselen saat kuleleri 1897 tarihli Balıkesir Saat Kulesi⁹³, 1904-1905 tarihli Bursa Tophane Saat Kulesi⁹⁴, 1891 tarihli Çorum Sungurlu Saat Kulesi⁹⁵, 1906 tarihli Kayseri Saat Kulesi⁹⁶, 1998-1999 Osmaniye Saat Kulesi⁹⁷, 1897 tarihli Yozgat Saat Kulesi'dir⁹⁸. Sekizgen planlı yükselen kuleler ise 2000-2001 tarihli Samsun Saat Kulesi⁹⁹ (*Görsel 142*), 1866 tarihli Niğde Saat Kulesi¹⁰⁰ (*Görsel 143*) ve 1901-1902 tarihli Şanlıurfa Saat Kuleleri'dir¹⁰¹ (*Görsel 144*). 1936-1937 yılları arasına tarihlenen Burdur Saat Kulesi (*Görsel 145*), kare kaide üzerinde kaidenin köşeleri pahlanarak sekizgen gövdeli olarak yükselmekte ve yukarıya doğru daralan gövde yapısıyla¹⁰², plan açısından Tokat Saat Kulesi ile bir benzerlik olduğu söylenebilir. Ancak dönem özellikleri dikkate alındığında sekizgen planlarının form olarak farklı olması Tokat Saat Kulesi'ni dönemi içerisinde özgün kılmaktadır.

⁹⁰Banyaluka Ferhat Paşa Cami saat kulesi (1577) ve Üsküp saat kulesi (1599) bu savı desteklemektedir. Ayrıca bkz. Ekrem Hakkı Ayverdi, "Yugoslavya'da Türk Abideleri ve Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, S.3, 1956, s.215.

⁹¹ **İrade**: Emir, ferman, buyruk, bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 31. Baskı, Ankara, 2015, s. 511.

⁹² Hakkı Acun, *Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2011.

⁹³ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 20.

⁹⁴ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 28.

⁹⁵ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 83.

⁹⁶ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 63.

⁹⁷ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 76.

⁹⁸ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 89.

⁹⁹ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 78.

¹⁰⁰ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 75.

¹⁰¹ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 84.

¹⁰² Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 27.

Demiryollarının inşası, Osmanlı zamanında, Tanzimat döneminde başlamış olup asıl gelişme ise Duyunu Umumiye İdaresi'nin¹⁰³ kurulması ile yaşanmıştır. Çeşitli politikalar doğrultusunda askeri, siyasi ve stratejik olarak; İngiliz, Fransız ve Alman şirketleri başta olmak üzere yabancı şirketlere demiryolu hatları yaptırılmıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin yıkılışı, Cumhuriyet'in ilanı ve savaş yılları süresince demiryollarının ülke açısından hayati önem taşıdığı görülmüş ve büyük çabalarla demiryollarının inşası ivme kazanmıştır. Erken Cumhuriyet döneminde hız kazanan demiryolu hattı ve istasyon binalarının inşası, II. Dünya Savaşı sonrasında da sosyo-ekonomik değişimlere kadar devam etmiştir. Özellikle 1930'lu yıllarda inşa edilen istasyon binalarına modern Türkiye Cumhuriyeti'nin simge yapıları gibi özel anlam ve değerler yüklenmiştir¹⁰⁴. İki katlı tasarlanmış olan ana mekanı, her iki yanında yapıya bitişik odaların yer aldığı Turhal İstasyon binası da dönemi içerisinde plan tipi olarak Alman İstasyonlarına benzemekte, ancak cephesinde sivri kemerleri dikkat çekmekte¹⁰⁵ olup aynı dönemde inşa edilmiş neredeyse bütün istasyon binaları ile aynı plan özelliklerine sahiptir. Samsun Havza tren istasyon binası (*Çizim 39*) buna örnek gösterilebilir.

4.2. Malzeme ve Teknik

Tokat'ta bulunan kamu yapılarının geneli kesme taş malzeme ile kagir yığma tekniğiyle inşa edilmiş yapılardır. Dış cephe olarak Tokat Valilik Binası, Turhal Hükümet Binası, Turhal Tren İstasyon Binası, Niksar Hükümet Konağı düzgün kesme taş malzemedен inşa edilmiş yapılardır. Anadoluda dönemin mimari geleneğini barok, rokoko, ampir, eklektik ve neo-klasik üsluplarını yansıtan saat kuleleri de genel olarak kesme taş malzemenin kullanıldığı, sade taş işçiliğinde inşa edilmiş yapılardır¹⁰⁶. Tokat Saat Kuleside düzgün kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiş olup giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Tokat Belediye Binası bodrum ve zemin katı kagir yapım tekniği ile birinci katı ise bağdadi tekniği ile inşa edilmiştir. Pazar Eski Hükümet Konağı ise zemin

¹⁰³ **Duyunu Umumiye:** 1881 ile 1939 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin diğer ülkelere olan borçlarını yani dış borçlarını takip eden ve düzenleyen kuruma denir. bkz. Bedri Gürsoy, *100. Yılında Duyun-u Umumiye İdaresi Üzerinde Bir Değerlendirme*, İTÜ İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 17.

¹⁰⁴ Haştemoğlu, *a.g.t.*, 2012, s. 254.

¹⁰⁵ Haştemoğlu, *a.g.t.*, 2012, s. 138.

¹⁰⁶ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 261.

kat dış duvarları kâgir sistemde inşa edilmiş, birinci kat ise bağdadi tekniği ile inşa edilmiştir. Yapının giriş cephesinde, zemin kat cephesinin, birinci kat silmesine kadar olan kısmı mermer kaplıdır. Niksar Taş Mektep Binasının beden duvarlarında moloz taş malzeme kullanılırken revakta ve pencere sövelerinde kesme taş malzeme kullanılmış olup, revak sütun ve sütun başlıklarında devşirme malzeme kullanılmıştır. Yüksek Kahvede temelde kabayonu taşı kullanılırken, üst kat duvarları bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir.

Çıkma olarak tasarlanmış girişlere sahip olan, Tokat Belediye Binası taş payelere otururken, Pazar Eski Hükümet Konağı önünde ise taş kaidelere oturan, ahşap sütunların yer aldığı çıkma bulunmaktadır. Tokat Valilik Binasında da giriş kısmı düzgün kesme taş ayaklara oturan anıtsal portal şeklinde tasarlanmıştır. Niksar Hükümet Konağının anıtsal giriş cephesinde ise dört adet granit sütunlara yer verilmiştir. Niksar Taş Mektep Binasında ise devşirme sütun ve sütun başlıklarının kullanıldığı revak düzeni görülmektedir.

Tokat Valilik Binası, Turhal Hükümet Binası ve Turhal Tren İstasyon Binası düzgün kesme taş tavanlara ve merdivenlere sahiptir. Tokat Belediye Binası bodrum zemininde doğal taş kaplama kullanılmış olup tavanı volta tavan döşeme üzeri ahşap kaplamaya sahiptir. Volta tavan döşemesi zemin kat tavanında yani birinci katın zeminde de uygulanmıştır. Volta tavan arası betonarme dolgu malzemesi kullanılmıştır. Osmanlının son döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında volta döşeme sisteminin kullanıldığı bilinmektedir. 1900'lü yılların başında inşa edilmiş olan İstanbul Beyoğlu Belediye Binası'nda da taşıyıcı sistemler, yığma duvarlar ve volta döşeme sisteminin (*Görsel 146*) uygulandığı bilinmektedir¹⁰⁷. Tokat Belediye Binası birinci kata çıkışı sağlayan çift yönlü merdivenleri ahşap olup, duvarları ise alçı sıva ile boyalıdır. Pazar Eski Belediye Binası ahşap tavan ve merdivenlere sahip olup, sofa zemini seramik malzeme ile kaplı, duvarları plastik boyalıdır. Yapının zemin katı ile birinci katı arasında ahşap malzeme ile yapılmış, özgün kat silmesi yer alır. Yüksek Kahve Binası'nda zemin kattaki üst kata çıkışı sağlayan merdiven betonarme iken, sonraki dönemlerde ahşap olarak inşa edilmiştir. Niksar Hükümet Konağı'nda ise ahşap tavanlara ve üst kata çıkışı sağlayan ahşap merdivenlere sahiptir. Ayrıca

¹⁰⁷ Fuat Aras, "Tarihi Yığma Binalarda Uygulanan Yapısal Restorasyonların Bina Dinamik Özelliklerine Etkileri", *MKÜ 2. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*, Hatay, 25-27 Eylül 2013, s. 5-6.

yapının güneydeki ana girişi sağlayan çift yönlü merdivenlerde düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Niksar Taş Mektep Binası'nda yerler doğal taş kaplama olup, üst örtüde de taş kullanılmıştır.

Kapı ve saçaklar ahşap malzemenin kullanıldığı diğer yerlerdir. Pencere kasa ve doğramalarında ise genellikle düzgün kesme taş malzeme kullanılmış olup Tokat Belediye Binası ve Yüksek Kahve Binası'nın pencere doğramaları ahşaptır. Pazar Eski Hükümet Konağı'nda ise pencere kasa ve söveleri birinci katta özgün ahşap halini korumuştur. Zemin katta yer alan pencerelerde ise siyah ve beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Yapıların üst örtüsü kiremitle kaplı, kırma çatılı olup sadece Tokat Eski Belediye Binası plastik malzeme ile kaplıdır. Niksar Taş Mektep ise düz damdır. Alçı malzeme ise yapılarda niş kısımlarında ve duvar sıvası olarak kullanılmıştır.

4.3. Cephe Özellikleri

Bu dönem yapılarında cephe özelliklerine bakıldığında ilk dikkati çeken simetrik cephe uygulamalarıdır. Yaptığımız çalışma doğrultusunda tam anlamıyla simetrik bir cephe düzeni göstermeyen tek yapı Yüksek Kahve binasıdır. Binanın plan şemasından ve bulunduğu parsel itibariyle tam bir simetriden söz edilememektedir. Yapının ön cephesi, güney ve güneybatı yönlerine bakacak şekilde üç yüzlü bir düzene sahiptir. Yapının yan cepheleri açık, arka cephesi ise bitişik nizamda yapılmış komşu bina ile kapanmıştır. Yapının bodrum katında dükkân ve depo cepheleri yer alır. Zemin kat kısmında yer alan ahşap dikme ve kemerlerle içeri alınmış duvar cephe karakterini belirlemiştir. Üst kat, zemin kat üzerinde cephe boyunca çıkma yapmaktadır. Yapının sağ ve sol kısmında üçer pencere, ortada ise üç adet pencere yer alır. Yapıda ahşap kemerler, cephe silmeleri, sütunceler ve cephede egemen unsur olarak dairesel alınlık yapıya hâkim durumda cephenin ortasında yer almaktadır.

Cephelerde sütun ve ayakların kullanıldığı çıkma şeklinde tasarlanmış girişler ile düşey çizgilerin ağırlıklı olarak yapıya anıtsallık izlenimi verdiği millî mimarlık döneminin özellikleri arasında yer alan yapıların ağırlıklı olarak Tokat kamu yapılarında kullanıldığı görülmüştür. Kamu yapılarının ön cepheleri oldukça özenli yapılmış olup, yan ve arka cepheler ise daha sade bir tasarımda ele alınmıştır. Anıtsal yapısı ile dikkati çeken Niksar Hükümet Konağı orijinal olarak

günümüze gelen güney cephesinde yer alan granit sütunlara sahip portalı üstünde, üst kat balkonuna açılan pencerelerinde dilimli kemer formlarının kullanıldığı çıkma, üçgen alınlıkla sonlanarak ön cephede gösterilen özeni en çok hissettiren yapı olmuştur. Girişin iki yanında sıralanmış olan alt katta basık kemerli, üst katta üçgen alınlıklara sahip dikdörtgen pencere formları da yapıya hareketlilik kazandırmıştır. Dikdörtgen formlu pencereler birer konsol üzerine oturtularak yapıda düşey hatlar oluşturmuştur. Ayrıca yapının köşelerinde de planda çıkma yapılarak cephe hareketlendirilmiştir. Önder Aydın'ın, Hükümet Konakları'nın portal kısmında yer alan sütun düzenlerinin geniş çaplı ölçüm ve hesaplamaları ile klasik mimarlık sütun düzen ve oranlarının analizini yaptığı doktora tezinde¹⁰⁸ toplamda on dört tane yapı incelenmiş olup bu yapılardan 1900-1901 tarihli Kastamonu Hükümet Konağı cephesindeki (*Görsel 147*) toskan sütun düzenine sahip çıkmanın bulunduğu giriş kısmı ile Niksar Hükümet Konağı arasında benzer cephe düzenlemesi görülmektedir. Ancak Niksar Hükümet Konağı giriş portalinde yer alan sütunlar deprem statüğünü ölçmek amacıyla yapılmış olup Anadolu'da başka hiçbir kamu yapısında bu amaçla yapılmış sütun düzenine rastlanılmamıştır. Genellikle Anadolu'da bu tarz uygulamanın görüldüğü yapılar camiiler, sebiller, darüşşifalar, çeşmeler vs.'dir. Anadolu'daki örneklerle bakacak olursak (1180-1181) Sivas Divriği Ulu Camii Şifahanesi Portalı'nda¹⁰⁹, (1238) Kayseri Huand Hatun Camii¹¹⁰ mihrabın iki yanında, (1437-1447) Edirne Üç Şerefeli Camii¹¹¹ mihrabın iki yanında, ayrıca Mimar Sinan'ın camilerinde (1551-1557) İstanbul Süleymaniye Camii, (1569-1574) Edirne Selimiye Camii¹¹², (1583-85) Manisa Muradiye Camii¹¹³ mihrabın iki yanında ve (19. yüzyıl) İzmir Dönertaş Sebili köşelerinde yer alan döner sütunları ile binalardaki deprem statüğünü ölçen sütun ve sütuncelere bir kamu yapısı olan Niksar Hükümet Konağı'nda görülmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Tokat Belediye Binası ve Pazar Eski Hükümet Konağı da ön cephede simetrik düzenin hakim olduğu giriş kısmında çıkmaların bulunduğu, silmelerle

¹⁰⁸ Önder Aydın, *Son Dönem Osmanlı Mimarlığında Batılı Klasik Oranların Kullanımı Üzerine Bir Araştırma: Sultan II. Abdülhamit Devri (1876-1909) Hükümet Konaklarında Sütun Düzeni Analizi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2006.

¹⁰⁹ Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, 11. Baskı, İstanbul, 2011, s. 115.

¹¹⁰ Aslanapa, a.g.e., 2011, s. 126.

¹¹¹ Aslanapa, a.g.e., 2011, s. 234.

¹¹² Celal E. Arseven, *Türk Sanatı*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1984, s. 166-169.

¹¹³ Goodfrey Goodwin, *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, (Çevirmen: Müfit Günay), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 354.

ve sivri kemerlerin uygulandığı pencere formları ile I. Ulusal Mimarlık Akımı özelliklerini yansıtan binalardır. Tokat Belediye Binası giriş cephesi ortasında yer alan çıkma bodrum, zemin ve birinci kat boyunca devam ederek cephenin ortasında bina girişini vurgulayan, kâgir ayaklara oturmaktadır. Alt kattaki pencere formları basık kemerli, üst kattakiler ise düz dikdörtgen formu pencere düzenine sahip olan yapıyı, alt kat pencereleri etrafında yatay bir kuşak yapıyı dolanmaktadır. Pazar Eski Belediye Binası ise giriş cephesinin ortasında ahşap sütunlara oturan çıkma en üstte üçgen alınlıkla sonlanmaktadır. Ön cephede alt katta yuvarlak kemerli pencere formu, üst katta ise sivri kemerli pencerelere yer verilmiştir. Ön cephe düzenlemesi bakımından Geç Osmanlı Döneminde 1894 tarihli Çorum Mecitözü Hükümet Konağı¹¹⁴ (*Görsel 148*) taş kaideli ahşap sütunlara oturan giriş cephesinde yer alan çıkma ve üçgen alınlıkla son bulduğu cephe düzenlemesi bakımından Pazar Hükümet Konağı'na benzemektedir.

Tokat Valilik Binası ve Turhal Hükümet Binası da giriş cepheleri diğer cephelere göre daha özenli olarak tasarlanmış sade ve anıtsal yapılardır. Tokat Valilik Binası oldukça sade bir tasarımla inşa edilmiş, ön giriş cephesindeki taş kaplama şeklinde tasarlanmış çıkması ile yapıya hareketlilik kazandırılarak, anıtsallığı ve işlevselliği ön planda olan yapı II. Ulusal Mimarlık Akımı özelliklerini yansıtmaktadır. Simetrik planda olan yapının pencere düzeninde de bunu görebilmekteyiz. Aynı şekilde Turhal Hükümet Binası'nda da ana portal kısmında ve yan giriş kapılarının etrafında taş kaplamalara yer verilerek, sade ve simetrik cephe özellikleri ile II. Ulusal Mimarlık Akımı içerisinde değerlendirilmektedir.

Anadolu'daki saat kuleleri genellikle taştan ve yatay silmelerle cephelerin hareketlendirildiği örneklerdir. Tokat Saat Kulesi de kare kaide üzerinde sekizgen gövdesi üzerindeki yatay silmelerle beş kata bölünerek, cepheye hareketlilik verilmiştir. Son kat bölümünde ise demir korkuluklu bir balkon kısmı yer almaktadır. Kaide kısmında üçgen alınlıklı muvakkithane kısmına sahiptir. Anadoluda üçgen alınlıklı muvakkithanesi bulunan diğer bir örnek ise Kayseri Saat Kulesi'dir¹¹⁵ (*Görsel 149*). Sekizgen gövde yapısı ile cephe bakımından

¹¹⁴ [https://www.cekulvakfi.org.tr/haber/mecitozundeki-restorasyonlar-devam-ediyor\(18.07.2019\)](https://www.cekulvakfi.org.tr/haber/mecitozundeki-restorasyonlar-devam-ediyor(18.07.2019))

¹¹⁵ Acun, a.g.e., 2011, s. 63.

benzerlik gösteren örnekler ise Samsun Saat Kulesi¹¹⁶ (*Görsel 142*) Niğde Saat Kulesi¹¹⁷ (*Görsel 143*), Şanlıurfa Saat Kulesi¹¹⁸ (*Görsel 144*) ve Burdur Saat Kulesi'dir¹¹⁹ (*Görsel 145*).

Turhal Tren İstasyon Binası ise alt kat cephelerinde sivri kemerlerin hâkim olduğu üst katta ise dikdörtgen pencere formlarına yer verilen Anadolu'da aynı dönemde inşa edilmiş neredeyse bütün istasyon binaları ile aynı cephe özelliklerine sahiptir. Sivas Kalın tren istasyon binası (*Görsel 150*) buna örnek gösterilebilir.

4.4. Süsleme Özellikleri

İncelenmiş olan yapılarda genel itibariyle Milli Üslub'un simetri ve sadeliğinin yapılar üzerinde hakim olduğu görülmektedir. Genel itibariyle sade ve işlevselliği ön planda olan kamu yapıları ön cephelerinde yer alan üçgen alınlıkla sonlanan çıkmalarla yapıya hareketlilik katılmaya çalışılmıştır. Pazar Eski Hükümet Konağı ve Tokat Belediye Binası önünde çıkmanın belirgin olduğu yapılarıdır.

Pazar Eski Hükümet Konağı, çıkma üzerinde, ahşap yıldız desenleriyle oluşturulmuş bir saçak bezemesi ve üçgen alınlık yer almaktadır. Üçgen alınlığın ortasında yarım daire formlu bir yıldız deseni görülmektedir. Yapının zemin katı ile birinci katı arasında ahşap malzeme ile yapılmış, özgün kat silmesi yer almaktadır. Kat silmesi köşe noktalarda dikey silmeler ile birleşmekte olup birleşme noktasında ahşap malzeme ile yapılmış özgün armudi formda dekoratif öğelere yer verilmiştir. Sade tasarıma sahip yapı üzerinde başka süsleme öğesine rastlanmamıştır.

Tokat Belediye Binasında ise yapıyı yatay olarak dolaşan kuşak ve kesme taş ayaklara oturan çıkma yapıya hareketlilik katarken, yapı üzerindeki tek süsleme elemanı ön cephede payelerin köşelerine denk gelecek şekilde tasarlanmış içi boş rozetlerdir. Rozetlerin ortası boş olup etrafında "S" ve "C" kıvrımlardan oluşan uçlardan kurdele şeklinde bağlanmış bitkisel motiflerin yer aldığı rozetler bursa kemeri formunda çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca ön

¹¹⁶ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 78.

¹¹⁷ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 75.

¹¹⁸ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 84.

¹¹⁹ Acun, *a.g.e.*, 2011, s. 27.

cephede girişin üstüne denk gelecek şekilde “C” kıvrımlardan oluşan kurdele motifi altında küçük bir palmete yer verilirken, bu süsleme ögesi dikey çizgilerin oluşturduğu bir konsol üzerine yerleştirilmiştir. Yapı üzerindeki süsleme özellikleri bakımından “S” ve “C” kıvrımlar ile Barok üslup özellikleri yansıtması da yapı gerek geleneksel plan şeması ile gerek sade ve işlevsel olarak ön planda olması bakımından milli üslup özellikleri ağır basmaktadır.

Niksar Hükümet Konağı’nda süsleme ögesi olarak granit sütunlu giriş kısmı üzerinde üçgen alınlıkla son bulan çıkma ve alınlık kısmında Sultan II. Abdülhamit Han tuğrası ve etrafında zeytin dallarının işlendiği görülmektedir. Anıtsal yapıda, ağır süsleme öğelerinin yerini sütunlu bir giriş, alt kat pencerelerinde basık kemer, üst kat pencerelerinde ise üçgen alınlıklı pencerelerin oturtulduğu konsollarla hareketlilik katılan cephede neo-klasik (ampir üslup) özellikleri görülmektedir.

Sade taş işçiliğine sahip Saat Kulesinde süsleme ögesi olarak stilize bitki dallarından oluşan bir bordür ile çevrelenmiş ortasında ay-yıldız motifinin yer aldığı mermer kitabesi bulunmakta olup, yapının kaide bölümünün üst köşe boşluk kısımlarında birer adet küre yerleştirilmiştir.

Yüksek Kahve süsleme programı olarak iç mekân da sade bir yapı sergilerken, yapının dış görünümü iç mekân düzenine göre daha süslemeli bir durum yansıtmaktadır. Ahşap bezeme işçiliği sergileyen tek unsur ön cephede yer alan dairesel formdaki alınlık kısmıdır. Yapının saçak altı süslemeleri alınlık kısmı ile birleşerek dairesel formu oluşturmakta ve alınlığın içinde bitkisel yaprak ve çiçek desenlerinin oluşturduğu kıvrımların ortasında dairesel bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğunda altında Osmanlıca tarih yazmakta olup süsleme öğeleri ampir üslup özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca yapıyı dolanan saçak altı bitkisel çiçek ve yaprak desenli ahşap oyma işçiliği ile geometrik desenlerin bir arada kullanıldığı görülmektedir.

Anıtsal olarak inşa edilmiş sade ve işlevsellikleri ön planda olan Tokat Valilik Binası ve Turhal Hükümet Binalarında ise sadece giriş kapılarında taş kaplamalara yer verilmiş olup başka süsleme öğelerine rastlanılmamıştır. Turhal Tren İstasyon Binası ve Niksar Taş Mektepte de hiçbir süsleme ögesi yer almamaktadır.

SONUÇ

“Tokat İlinde Geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapıları” adlı çalışmanın kapsamına giren (1817-1915) yılları arasında inşa edilmiş kamu yapılarının çoğu Geç Osmanlı Dönemi Mimarisi’nin taşradaki uygulamalarını yansıtmaktadır. (1948-1960) yılları arasına tarihlenen Tokat Valilik Binası ve Turhal Hükümet Binası ise Erken Cumhuriyet Döneminde inşa edilmiş, milli mimarlık üslubunun yansıtıldığı yapılar olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

Mimari yönleriyle ele alınan yapılar, yapıldığı dönem içerisindeki mimari akımlar ile olan bağlantıları saptanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Osmanlı Mimarisi’nin 18. yüzyıl ile birlikte görülen Barok ve Neo-klasik (Ampir üslup) gibi batılı üslupların mimaride görülmesi ve 20. yüzyıl başlarında ise Milli Mimarlık üslubunda ürünlerin verilmeye başlanması ile Tokat’ta bulunan kamu yapılarında da bu üslupların uygulandığı görülmüştür. Araştırma kapsamında Tokat’ta Bulunan Geç Osmanlı Dönemi Mimarisi’nde batılı üsluplarda verilen mimarlık ürünlerinin yerini giderek Milli Mimarlık Üslubu’ndaki örneklerle bıraktığını görmekteyiz. 19. Yüzyıl’ın ilk çeyreğine tarihlenen Niksar Taş Mektep Binası ise diğer kamu yapılarından farklı olarak ön cephesinde yer alan sivri kemerli sütunlara oturan revaklı giriş kısmı ile dikkati çekmektedir.

Tokat’taki kamu yapılarından Tokat Belediye Binası, Pazar Eski Hükümet Konağı, Saat Kulesi, Tren İstasyon Binası dönem özellikleri bakımından gerek plan şemaları, gerekse giriş cephesinde yer alan çıkmalar, yatay ve düşey silmeleri, cephelerinde yer alan sivri kemer uygulamaları bakımından I. Ulusal Mimarlık Akımı’nın taşradaki uygulamalarını yansıtmaktadırlar. Ayrıca Tokat Belediye Binası tavan ve döşemelerinde volta döşeme uygulamasının kullanıldığı bilinen Tokat’taki Geç Dönem kamu yapıları arasında unik bir örnek oluşturmaktadır.

Tokat Valilik Binası ve Turhal Hükümet Binası ise anıtsal yapıları ve sade taş işçiliğinin uygulandığı, işlevselliğin ön planda olduğu yapılar olarak giriş cephelerinde yer alan taş kaplamalarının yanı sıra geleneksel öğelerin kullanılmadığı II. Ulusal Mimarlık Üslubunu yansıtan örneklerdir.

Niksar Hükümet Konağı ön cephede yer alan sütunlu giriş kısmı ve üstünde yer alan üçgen alınlık kısmı ile alt katta basık, üst katta üçgen alınlıklı pencere formları, yatay ve düşey çizgilerin hakim olduğu cephe düzeni ile batılı klasik cephe unsurlarının sadeleştirilerek uygulandığı yapı Ampir Üslubu'nda inşa edilmiştir. Ayrıca yapının giriş cephesinde deprem statüğünü ölçmek amacıyla yapılmış sütunlu giriş cephesi bakımından Anadolu'da inşa edilmiş olan Hükümet Konaklarından ayrılarak unik bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Tokat Yüksek Kahve Binası da inşa edildiği tarihten ve süsleme özelliklerinden dolayı Ampir özellikleri yansıtması açısından önemli bir diğer yapıdır.

İncelenen yapılar ile ilgili önemli bir konu, yapıların inşa tarihi ve kimler tarafından yapıldığıdır. Genel olarak yapıların kimler tarafından yapıldığı belli değildir. Osmanlı Arşiv Belgelerinde Geç Dönem Kamu Yapılarının para tahsisi, çeşitli onarımlar için izinler gibi konularda birçok belge bulunmasına karşın, yapıların hangi mimar ve ustalar tarafından inşa edildiğine dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Ancak kesin olarak bilinen bu binaların inşa sürecinin devletin denetimi altında olduğu ve devletin itibarına uygun yapıldığıdır. Buna kanıt olarak da yapıların giriş cephelerinde yer alan üçgen alınlık kısmında devlete ait arma, tuğra ve ay-yıldız sembollerinin kullanılmasıdır. Ayrıca yapıların konumları itibariyle de şehir merkez ve ilçelerinde meydan diye adlandırılan halkın yoğun olduğu noktalarda inşa edilmiş olmaları da yapıların önemini vurgulamaktadır.

Tanzimat'ın İlanıyla birlikte Osmanlı topraklarında batıdan örnek alınarak uygulanan kamu yapılarının inşası Geç Osmanlı Dönemi Mimarisi'nde büyük bir hız kazanmıştır. Bu modern yapılar Osmanlı Geleneksel Mimarisi ile birleşerek yeni mimari akımların doğmasına neden olmuştur. Tokat'ta inşa edilen (1817-1960) yılları arasına tarihlenen kamu yapılarının da döneminin özelliklerini en iyi şekilde yansıttığı ve o dönemin değerlendirilmesi açısından önemli katkılar sağlayan yapılar olduğu ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

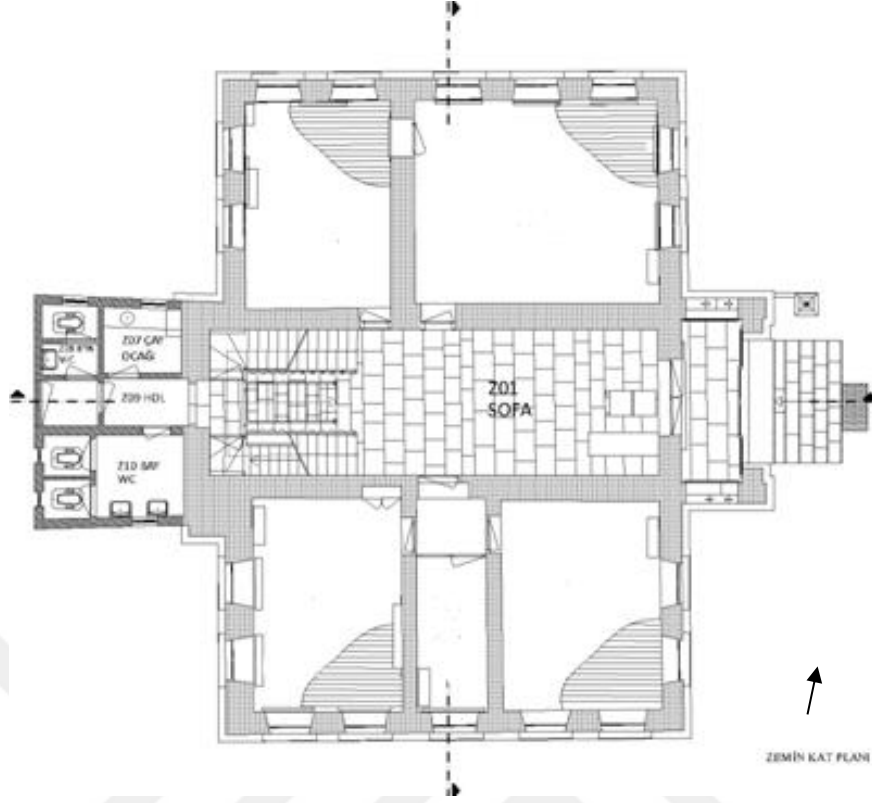
- ACAR, Gevher, *Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2000.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- ACUN, Hakkı, *Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2001.
- AKAR, Hasan, *Niksar Üstüne*, Niksar Belediyesi Kültür Yayınları, Tokat, 2017.
- AKDAMAR, Ali, *Uygurluklar Merkezi Niksar*, Niksar Belediyesi Yayınları, Tokat, 2008.
- AKOK, Mahmut, "Tokat Şehrinin Eski Evleri", *AÜ İlâhiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi*. Sayı: 2, 1958, s.129-151.
- AKYÜZ, Abdurrahman, *Tokat Merkez ve İlçeleri Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri*, Tokat, 2010.
- ARAS, F. "Tarihi Yığma Binalarda Uygulanan Yapısal Restorasyonların Bina Dinamik Özelliklerine Etkileri", *MKÜ 2. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*, Hatay, Eylül 2013, s. 25-27.
- ARSEVEN, Celal, E, *Türk Sanatı*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1984.
- ASLANAPA, Oktay, *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, 11. Baskı, İstanbul, 2011.
- AVCI, Yasemin, *Osmanlı Hükümet Konakları "Tanzimat Döneminde Kent Mekanında Devletin Erki ve Temsili*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2017.
- AYDIN, Mehmet K, "Atatürk'ün Amasya Gezileri", *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 9/4, Ankara, 2014, s. 77-96.
- AYDIN, Önder, *Son Dönem Osmanlı Mimarlığında Batılı Klasik Oranların Kullanımı Üzerine Bir Araştırma: Sultan II. Abdülhamit Devri (1876-1909) Hükümet Konaklarında Sütun Düzeni Analizi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2006.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- AYVERDİ, Ekrem Hakkı, "Yugoslavya'da Türk Abideleri ve Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, S. 3, 1956, s.151-224.
- BULUT, Mustafa, *Sivas'taki Geç Dönem Kamu Yapıları*, Konya Selçuk Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2006.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- CİNLİOĞLU, Halis, T., *Osmanlılar Zamanında Tokat*, Tokat Belediyesi Kültür Yayınları, Tokat, 2019.
- ÇAL, Halil, *Tokat Evleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
- ÇELİK, Zeynep, *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

- ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, "Osmanlılar" *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2007, C. 33. s.580.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 31. Baskı, Ankara, 2015.
- DOĞAN, Cenk, *Tekirdağ Kent Merkezindeki Son Dönem Osmanlı Kamu Yapıları (XIX-XX. YY)*, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale, 2016. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- ERDEM, Sargon, "Tokat Kelimesi Üzerine Düşünceler", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)*, Ankara, 1987, s. 11-16.
- ERDOĞ, Cihat, *İl Gibi İlçe: Yeşil Turhal*, Turhal Belediyesi Yayınları, Tokat, 2012.
- ETİRLİ YÜKSEL, Şeyda. B., *Mürefte Eski Hükümet Konağı Koruma Projesi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Eylül 2016. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- EYİCE, Semavi, "XVIII. Yüzyılda Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo- Klasik Üslubu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı: IX-X, İstanbul, 1981, s.162-189.
- EYİCE, Semavi, "Batılılaşma", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1992, C.5. s.171-181.
- EYİCE, Semavi, "Batı Sanat Akımlarının Değiştirdiği Osmanlı Dönemi Türk Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, C. 15, s. 340.
- FIRAT, Nurcan İnci, *Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek: Etnografya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkez Binası*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.
- GOODWIN, Goodfrey, *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, (Çev. Müfit Günay), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyip, "Tokat" *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, C.12/1, s.400-415.
- GÜNDOĞDU, Hamza, vd., *Tarihi Yaşatan İl Tokat*, PYS Vakıf Sistem Matbaası, Ankara, 2006.
- GÜRİSOY, Bedri, *100. Yılında Duyun-u Umumiye İdaresi Üzerinde Bir Değerlendirme*, İTÜ İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984.
- HANİLÇE, Murat, "18. Yüzyılda Tokat Kaza Merkezi'nde Eğitim Öğretim Hizmetlerini Destekleyen Vakıflar", *GOP Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 11, 2016, s. 179-180.
- HAŞTEMOĞLU, Hasan Ş., "Demiryolu İstasyon Binalarına Yeni Fonksiyon Önerileri Geliştirilmesi", Süleyman Demirel Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta, 2012. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- İNCESOYLUER Cemal ve ALPAY Hüseyin, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat Belediyesi Kültür Yayınları, Tokat, 2018.

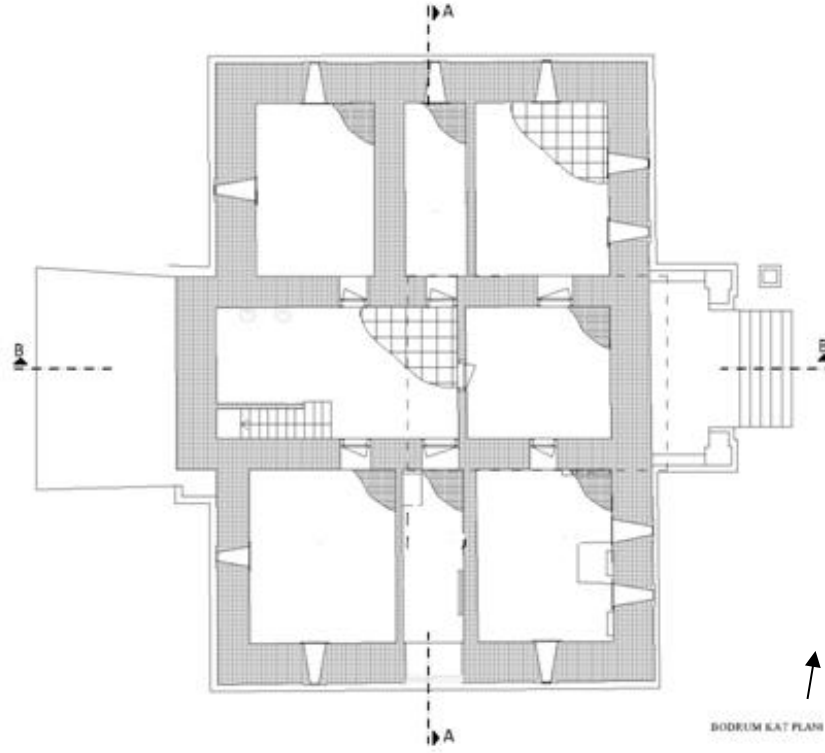
- İNÇİ, Nurcan, “18. Yüzyılda İstanbul Camilerine Batı Etkisiyle Gelen Yenilikler”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 19, 1985, s. 223-237.
- İLGAZİ, Abdullah, “Atatürk’ün Tokat Gezileri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Mart 2002, Sayı: 52, Cilt: 18, s. 107.158.
- KAFESOĞLU, İbrahim, *Selçuklu Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972.
- KAVUKCUOĞLU, Seda, *Tokat Yüksek Kahve Koruma Projesi*, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2016. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- KAVUKÇUOĞLU, Seda, “*Tokat İli Pazar İlçesi Eski Hükümet Konağı (2909 Parsel) Rölöve Raporu*”, Seka Mimarlık ve Restorasyon Hizmetleri, Tokat, 2018.
- KOLAY, Emre. “*Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları (1848-1947)*”, OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2013. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- KUBAN, Doğan *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1954.
- KUBAN, Doğan, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Yem Yayınları, İstanbul, 2012.
- KUBAN, Doğan, *Osmanlı Mimarisi*, Yem Yayınları, İstanbul, 2007.
- KURAN, Abdullah, “Türk Mimarisinde Çeşitli Üsluplar Üzerine Görüşler”, *Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri 11-12 Haziran*, 1984, İstanbul, s. 119-125.
- MELİKOĞLU, M. Y., “Melik Ahmet Danişment Gazi Tarihi'nde Tokat (Dukkiye)”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu*, Tokat, 1986.
- MERCAN, Mehmet, ULU, Mehmet, E., *Tokat Kitabeleri*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara. 2003.
- ÖDEKAN, Ayla, "Ampir Üslubu", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, 1994, s.247-249.
- ÖNVER, Şevki Bilgehan, “Altıncı Daire-i Belediye ve Günümüz Belediye Hizmetleriyle Karşılaştırılması”, *Takvim-i Vekayi*, C.7, No:1. İstanbul, 2019, s. 39-72.
- ÖZDEMİR, Kemal, *Osmanlı'da Batılılaşmanın Kentsel Simgeleri: Saat Kuleleri, Art Decor*, Eylül, 1994.
- ÖZGEN, Mutlu, “Tokat Latifoğlu Konağı”, *Vakıflar Dergisi*, 2007, Sayı: 30, s. 485-502.
- ÖZTÜRK Nazif, “Evkaf-ı Hümayun Nezareti”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.11, s. 521.
- RENDA, Günsel, “Yenileşme Döneminde Kültür ve Sanat”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C.15, Ankara, 2002, s. 265.
- SAKA AKIN, Emine, *Tokat Kenti'nin Fiziksel Gelişimi, Anıtsat ve Sivil Mimari Örneklerinin Analizi ve Değerlendirmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi),

- Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2009.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- SANER, Turgut, *19. Yüzyıl Mimarlığında Oryantalizm*, Pera Turizm Yayınları, İstanbul, 1998.
- SEÇGİN, Nuri, *Tokat ve İlçeleri Mimari Eserleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- SÖZEN, Metin, TAPAN, Mete, *50 Yılın Türk Mimarisi*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1973.
- SÖZEN, Metin, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi (1923-1983)*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1984.
- ŞİMŞİRGİL Ahmet, *Osmanlı Taşra Teşkilatında Tokat (1455-1574)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1990
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- TEKELİ, İlhan, *Tasarım, Mimarlık ve Mimarlar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ankara, 2011.
- TOPÇUBAŞI Mine ve EYÜPGİLLER K. Kutgün, “19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti’nde Hükümet Daireleri” *İTÜ Dergisi*, 2010, C.9, Sayı: 2, s. 108-120.
- TOPTAŞ, Rahşan. “Bergama Hükümet Konağı Örneğinde II. Abdülhamit Dönemi Hükümet Konakları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016, Cilt 9. Sayı: 47, s. 411-428.
- ULU, Mehmet Emin, *Erkilet Var Pazar Var*, Pazar Belediyesi Kültür Yayınları, Tokat, 2011.
- YILMAZ, Ahmet, “Tokat Kale Eteğinde Yerleşim Dokusu ve Dönüşüm Önerisi”, *Uluslararası Geçmişten Günümüze Tokat’ta İlmî ve Kültürel Hayat Sempozyumu*, Tokat, 2018, C.2, s. 185-200.
- Url-1**<<http://www.tokat.gov.tr/eski-hukümet-konagi-cocuk-kutuphanesi-olacak>
(17.07.2019)
- Url-2**<<https://alkislarlayasiyorum.com/icerik/244307/ataturkun-tokat-turhal-ziyareti-1930> Erişim Tarihi (17.07.2019)
- Url-3**<<https://www.cekulvakfi.org.tr/haber/mecitozundeki-restorasyonlar-devam-ediyor> Erişim Tarihi (18.07.2019)
- Url-4**< <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

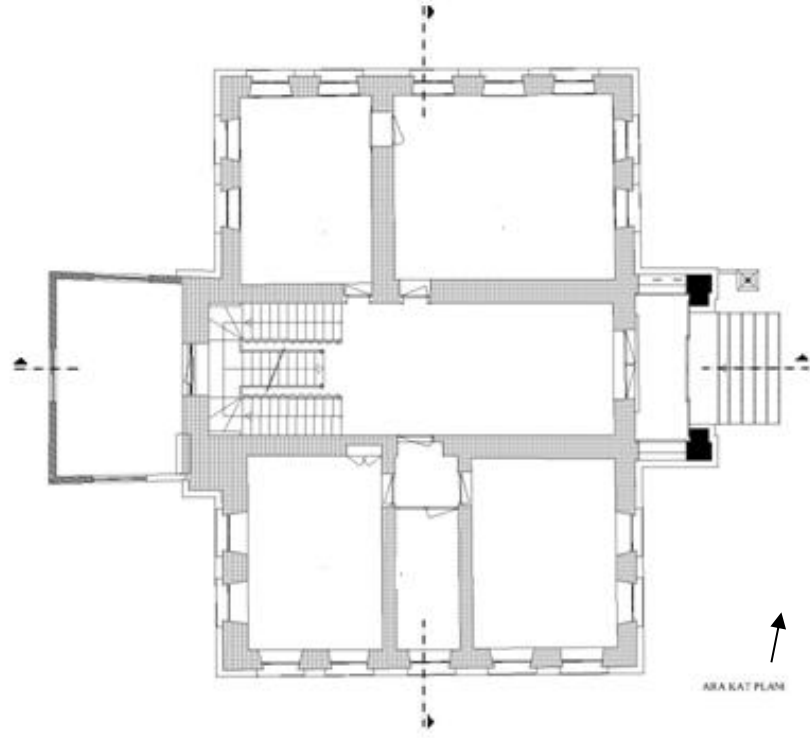
ÇİZİMLER

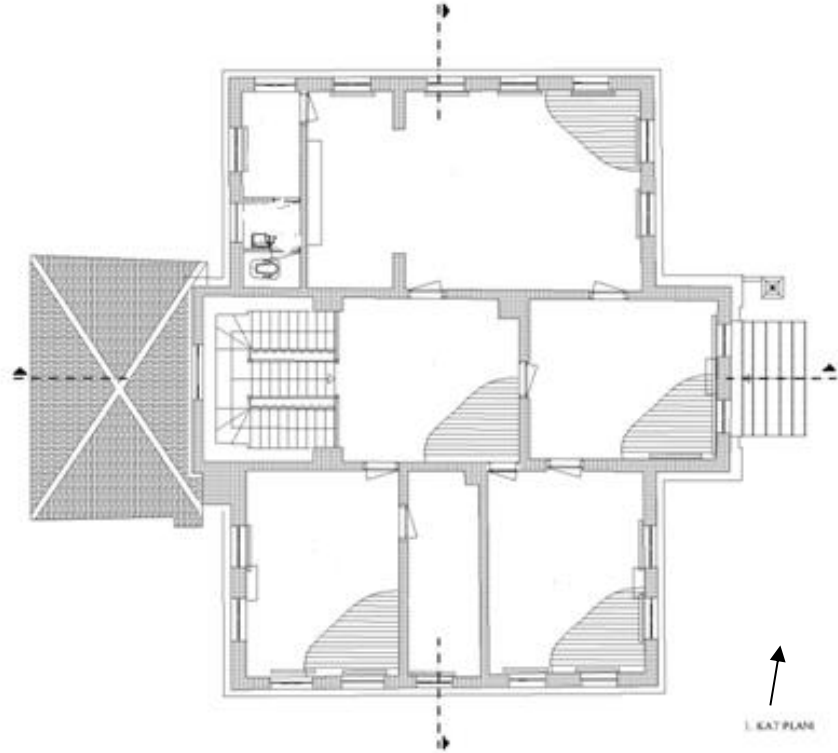
Çizim 1: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Planı (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

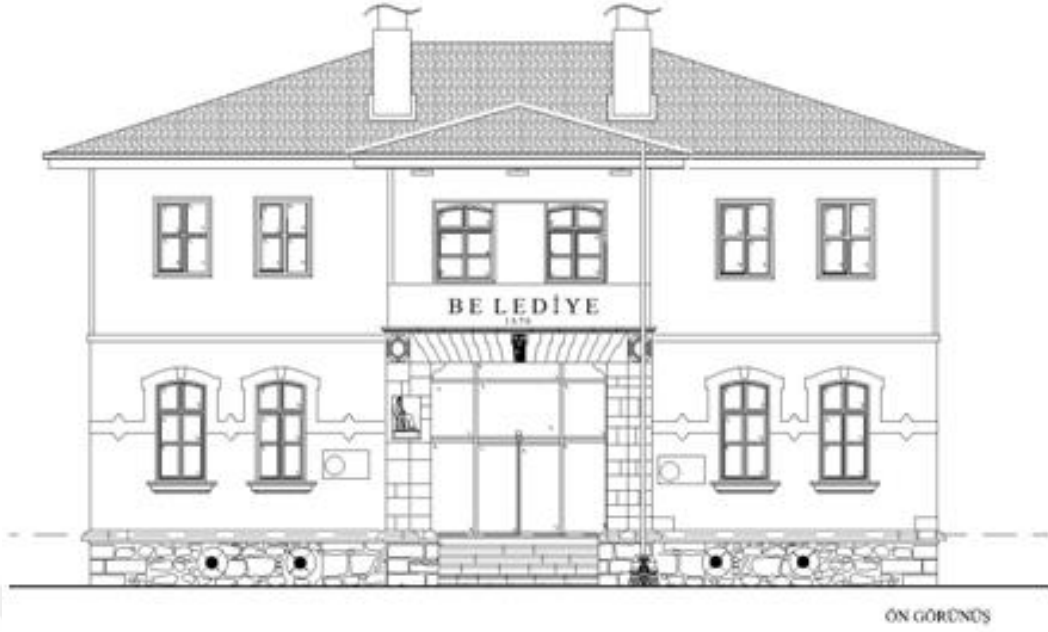
Çizim 2: Tokat Belediyesi Bodrum Kat Planı (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

Çizim 3: Tokat Belediyesi Ara Kat Planı (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

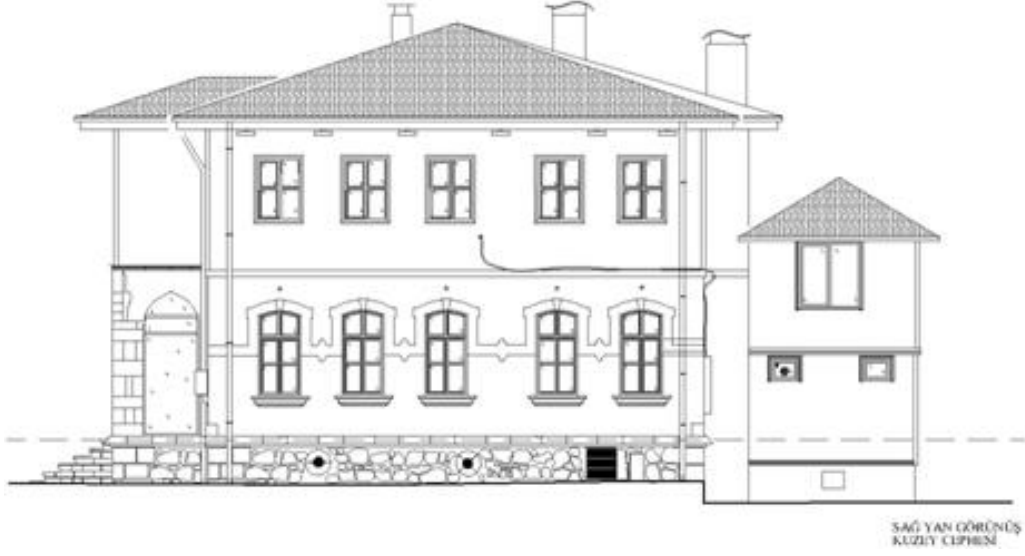
Çizim 4: Tokat Belediyesi Birinci Kat Planı (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

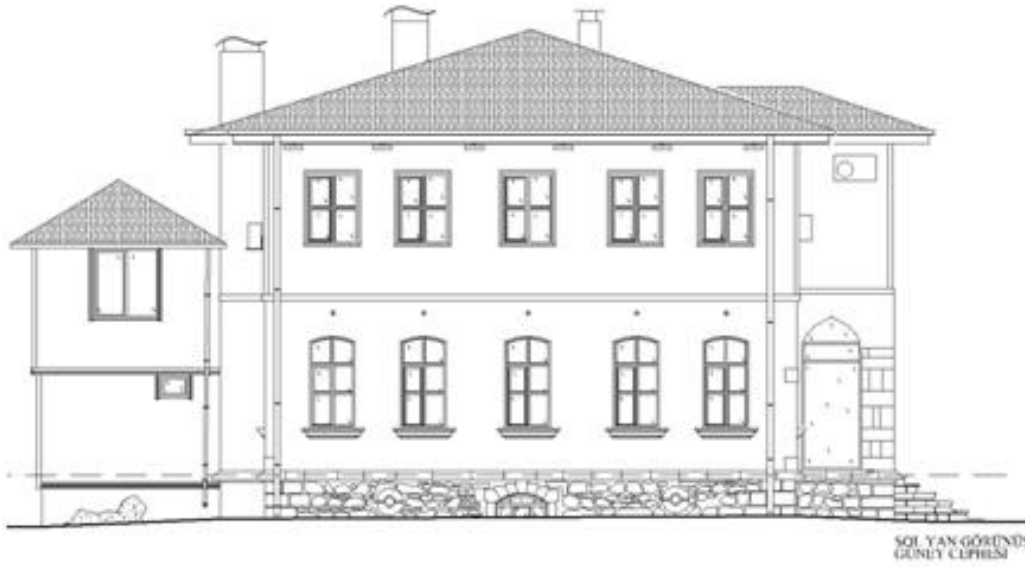
Çizim 5: Tokat Belediyesi Ön Cephe Rölöve Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

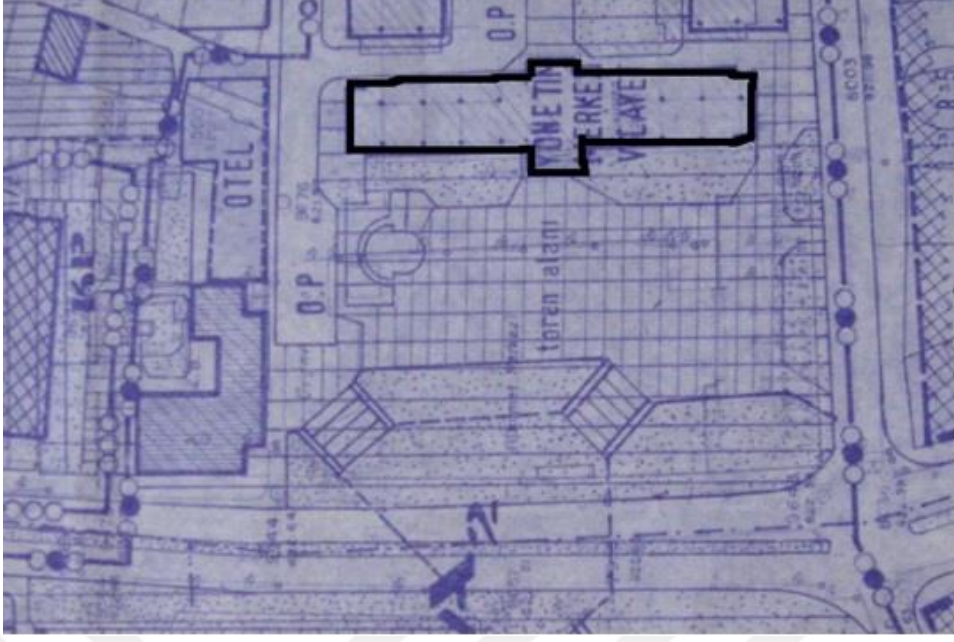
Çizim 6: Tokat Belediyesi Arka (Batı) Cephe Rölöve Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

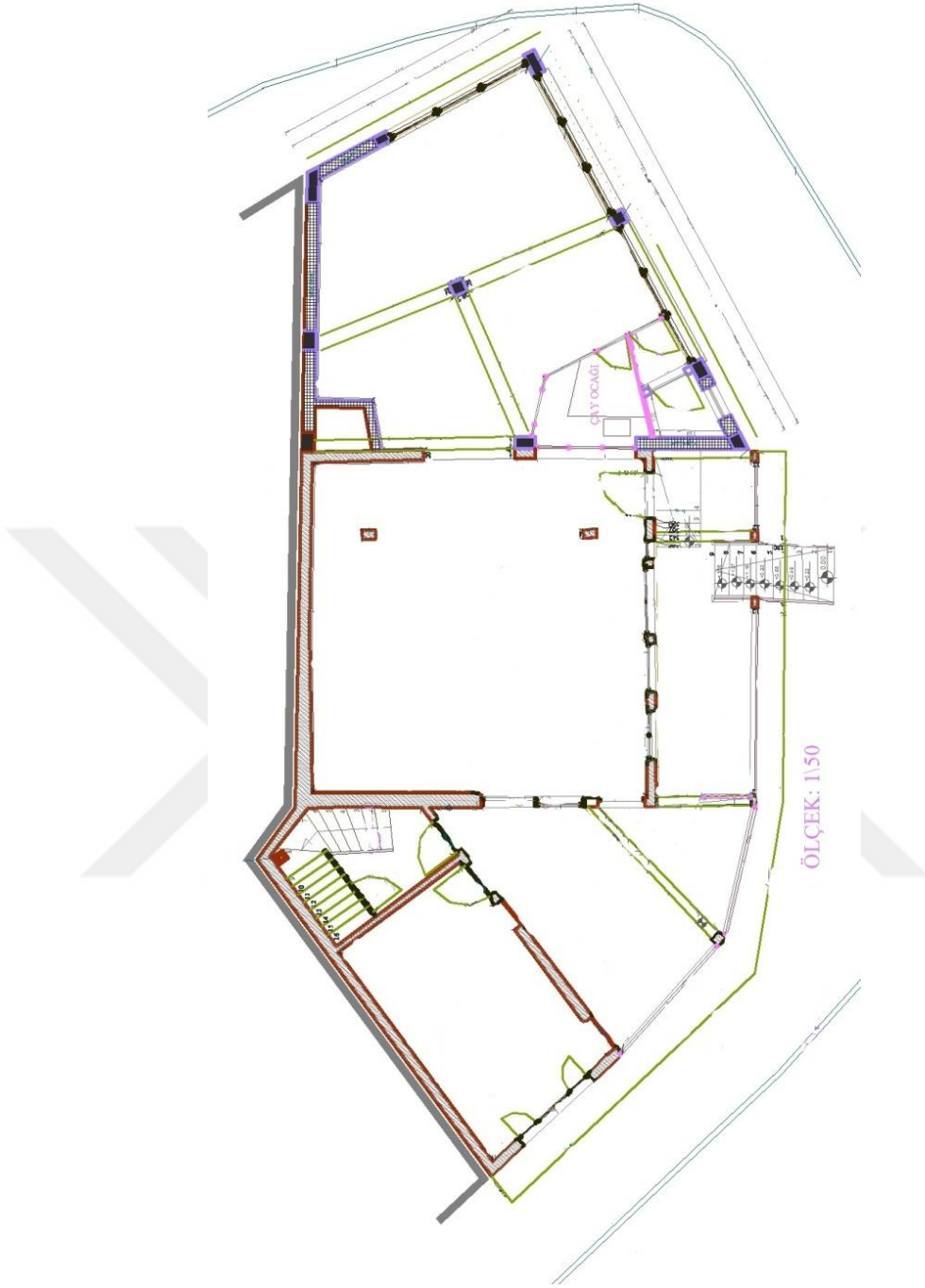
Çizim 7: Tokat Belediyesi Kuzey Cephe Rölöve Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

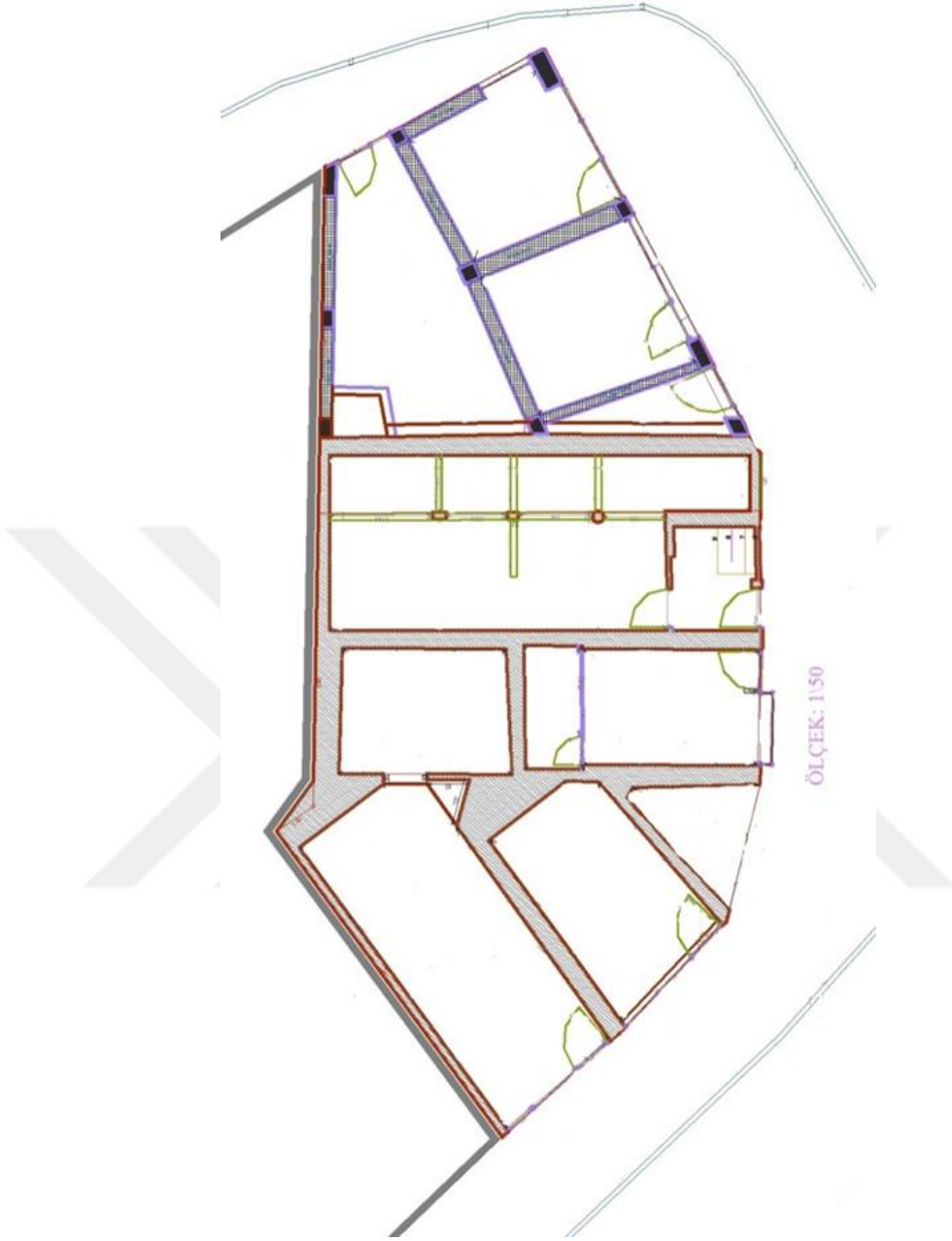
Çizim 8: Tokat Belediyesi Güney Cephe Rölöve Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

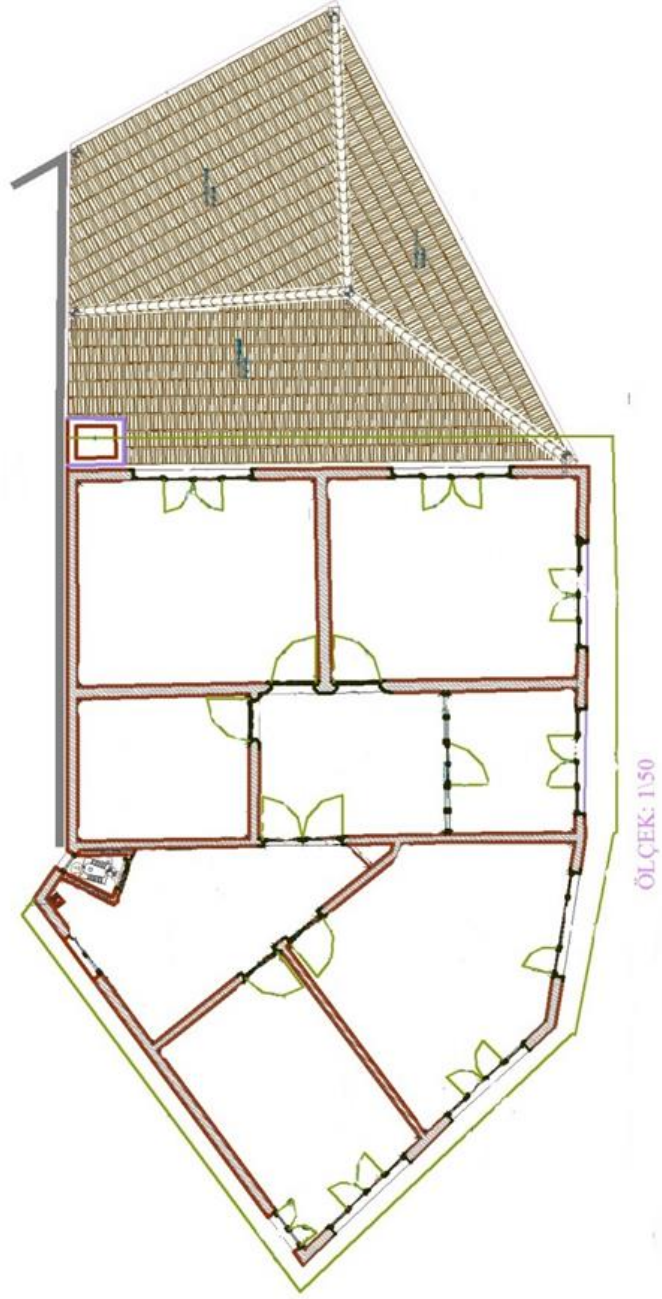
Çizim 9: Tokat Valilik Binası Vaziyet Planı (Tokat Merkez ve İlçeleri Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri)

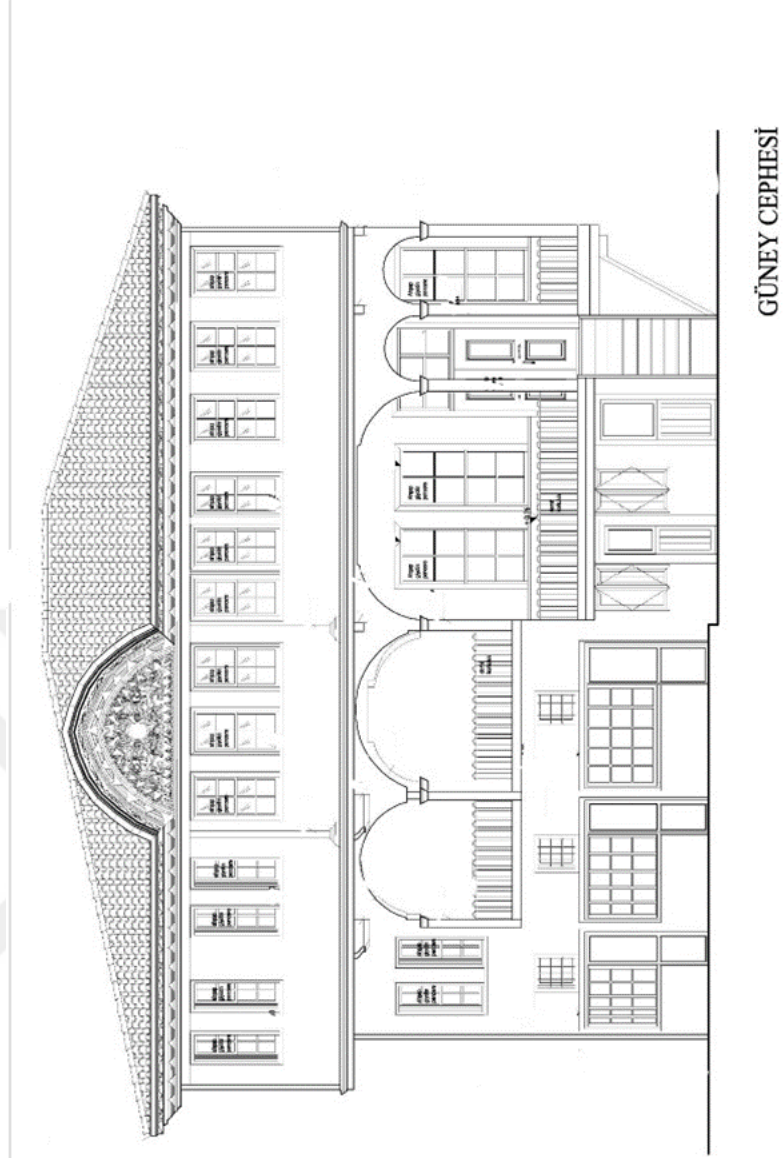
Çizim 10: Yüksek Kahve Binası Zemin Kat Planı (Zile Aktif Mimarlık)

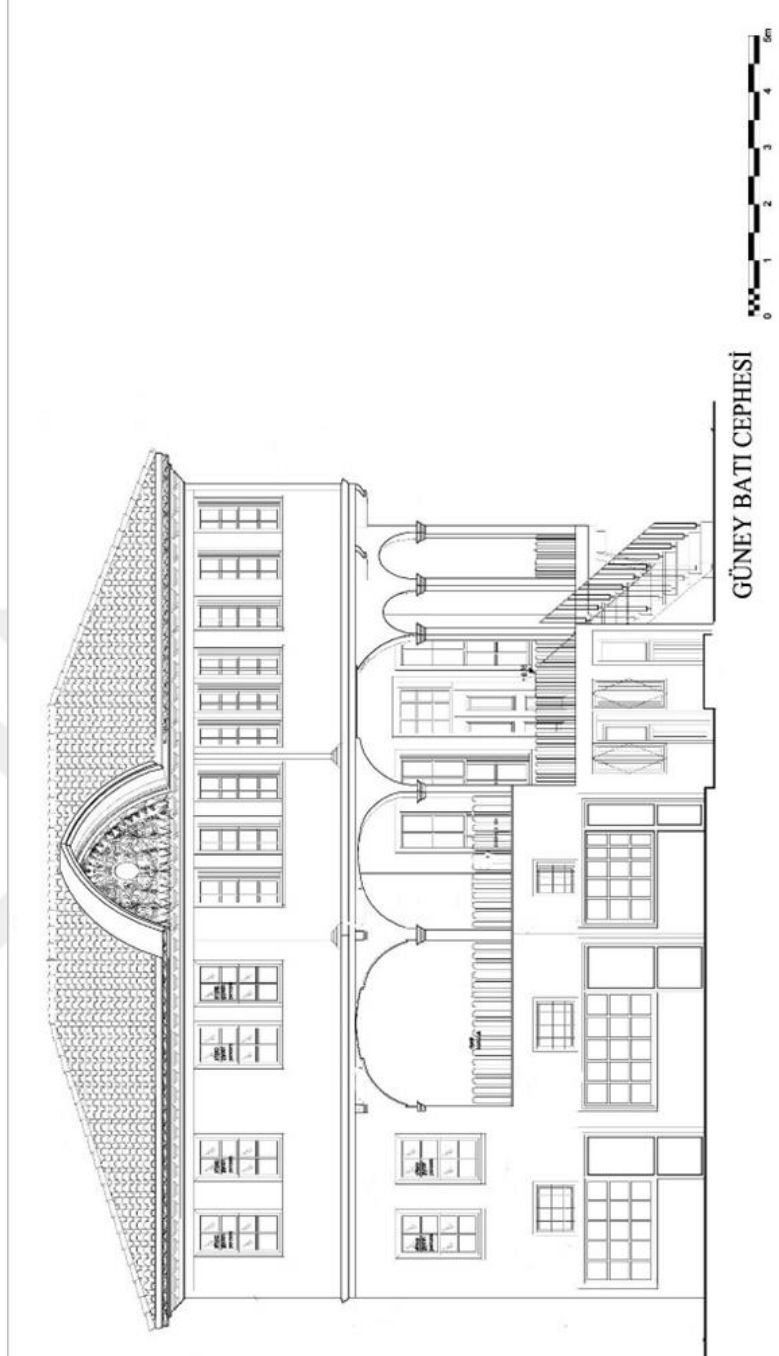
Çizim 11: Yüksek Kahve Binası Bodrum Kat Planı (Zile Aktif Mimarlık)

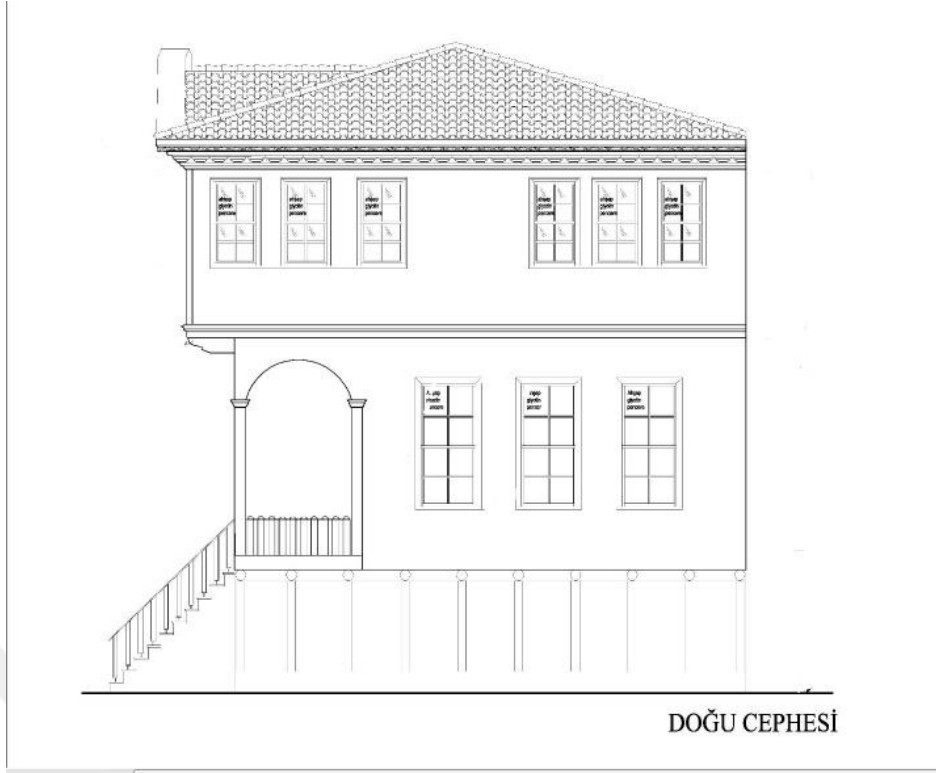
Çizim 12: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Planı (Zile Aktif Mimarlık)

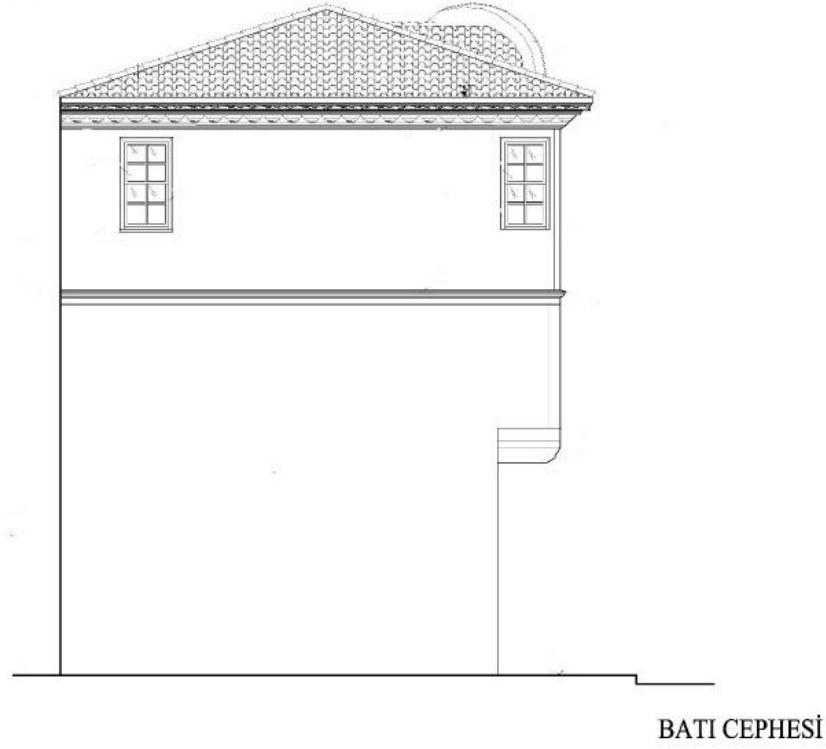
Çizim 13: Yüksek Kahve Binası Güney Cephe Rölöve Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

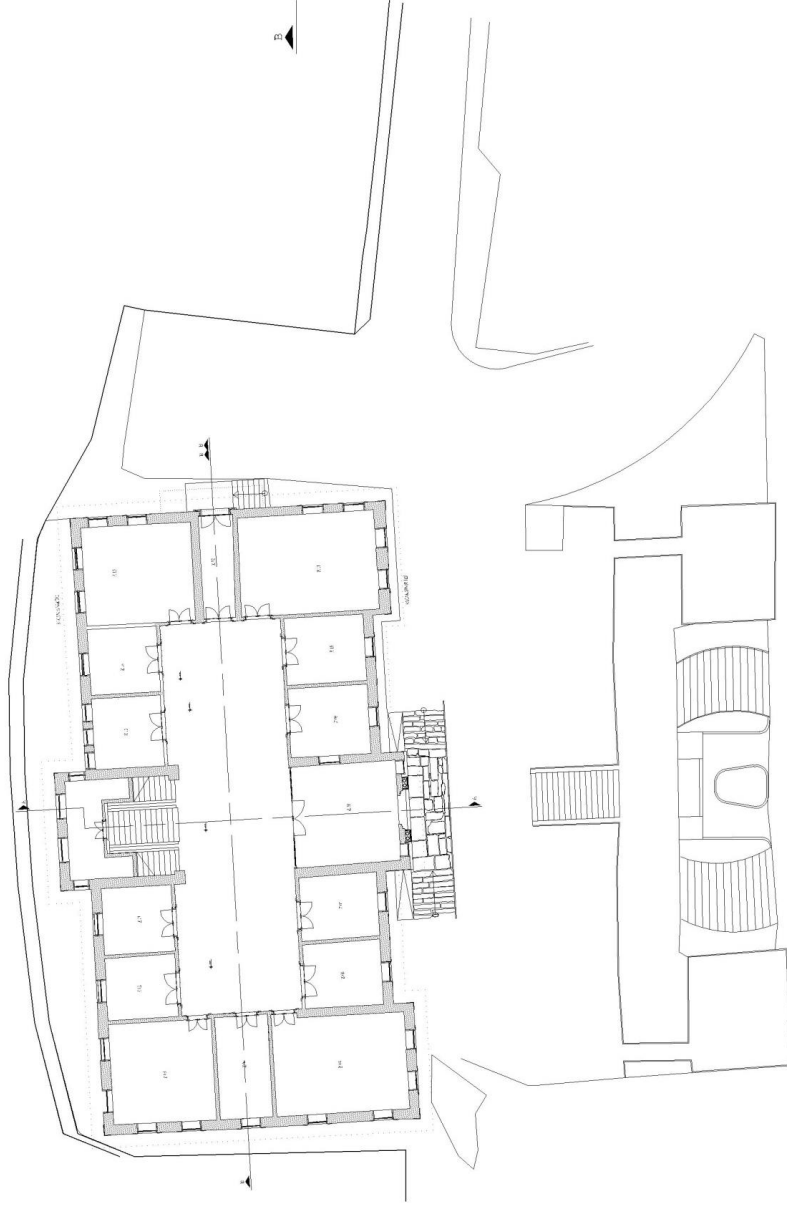
Çizim 14: Yüksek Kahve Binası Güneybatı Cephe Rölöve Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

Çizim 15: Yüksek Kahve Binası Doğu Cephe Rölöve Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

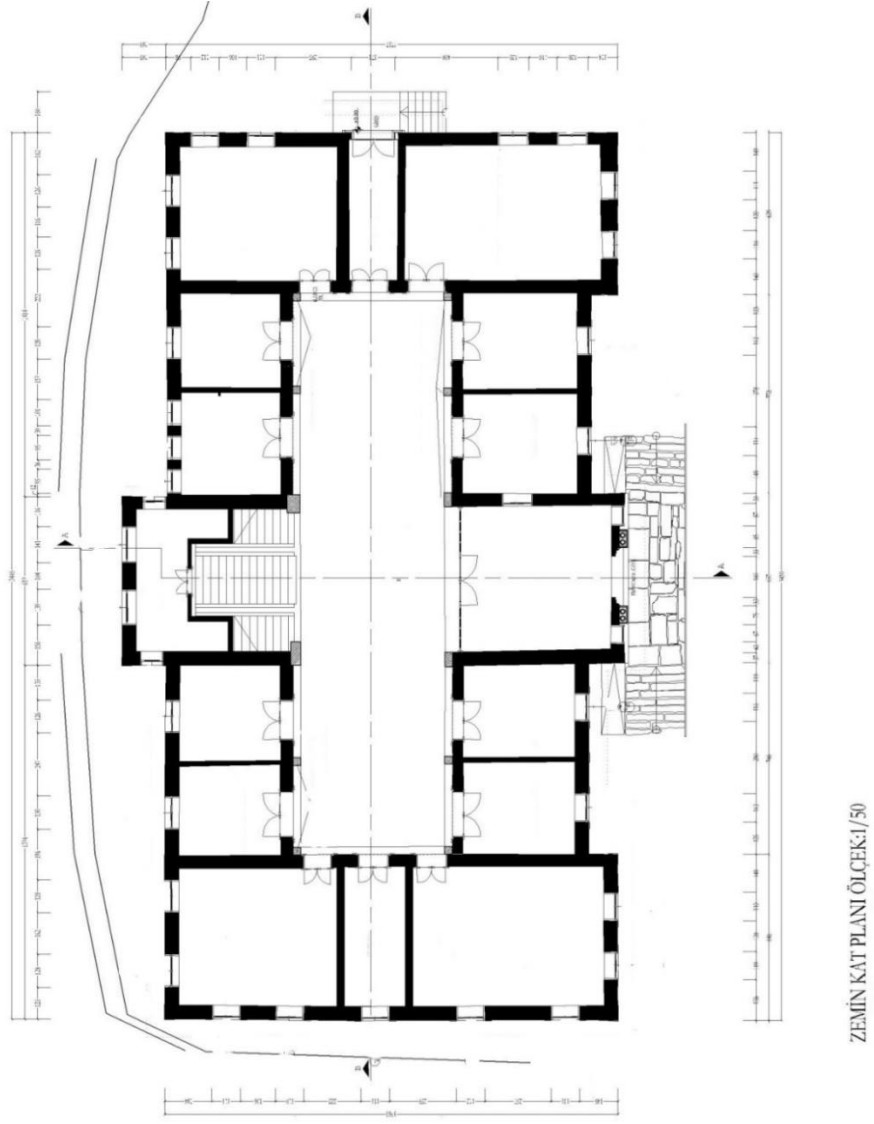

Çizim 16: Yüksek Kahve Binası Batı Cephe Rölöve Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

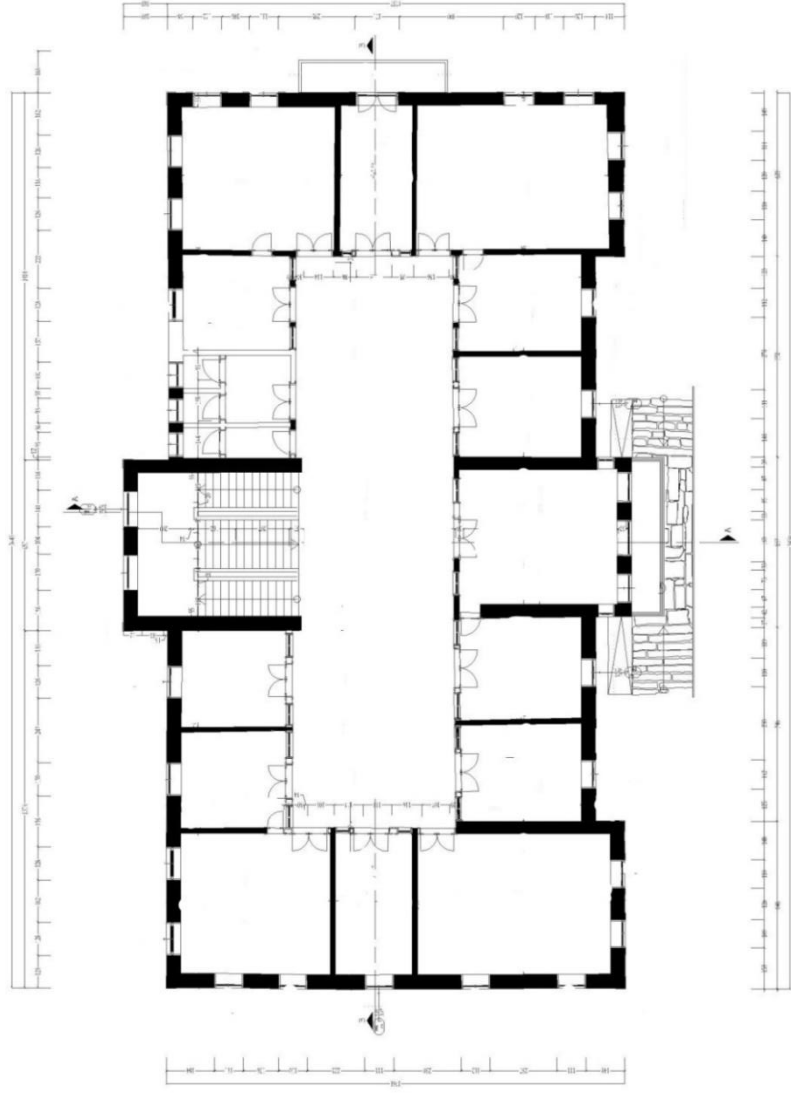

VAZİYET PLANI ÖLÇEK:1/200

Çizim 18: Niksar Hükümet Konağı Vaziyet Planı (Niksar Belediyesi)

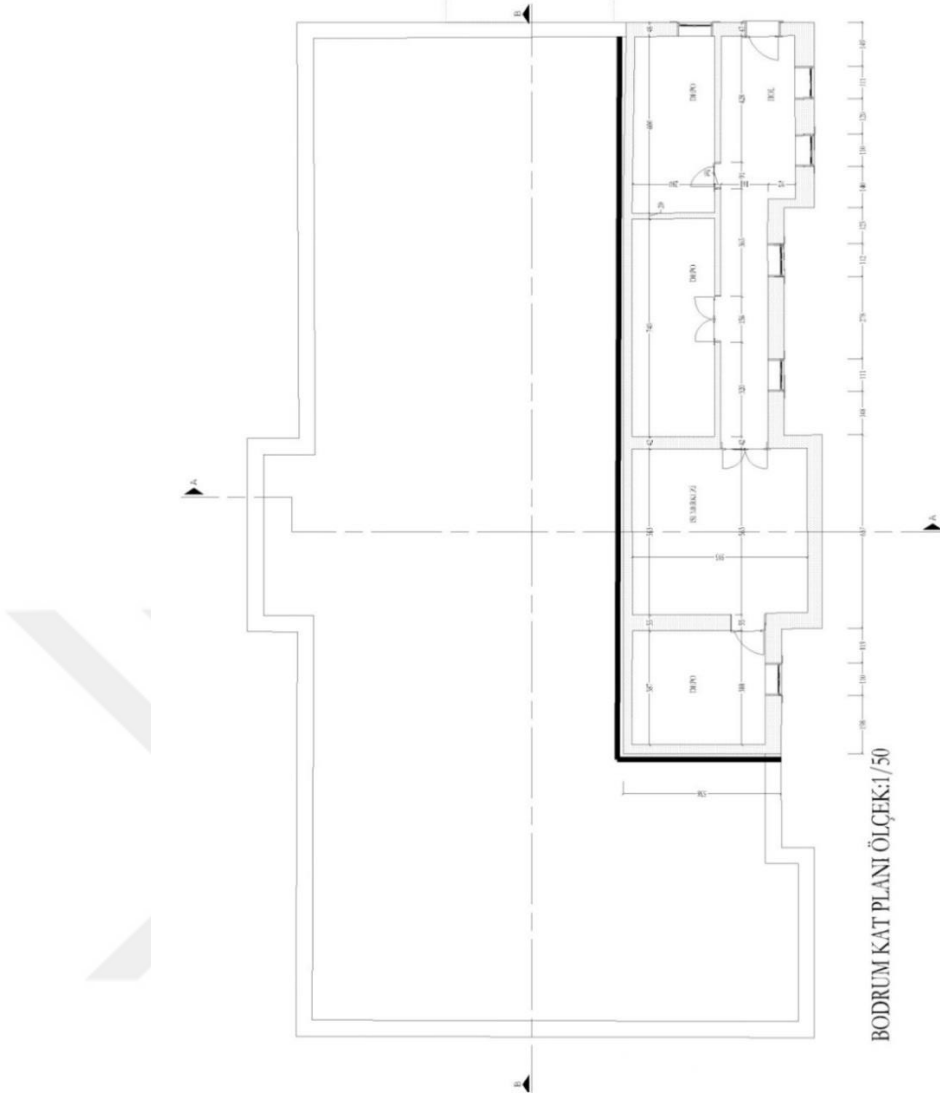

Çizim 19: Niksar Hükümet Konağı Zemin Kat Planı (Niksar Belediyesi)

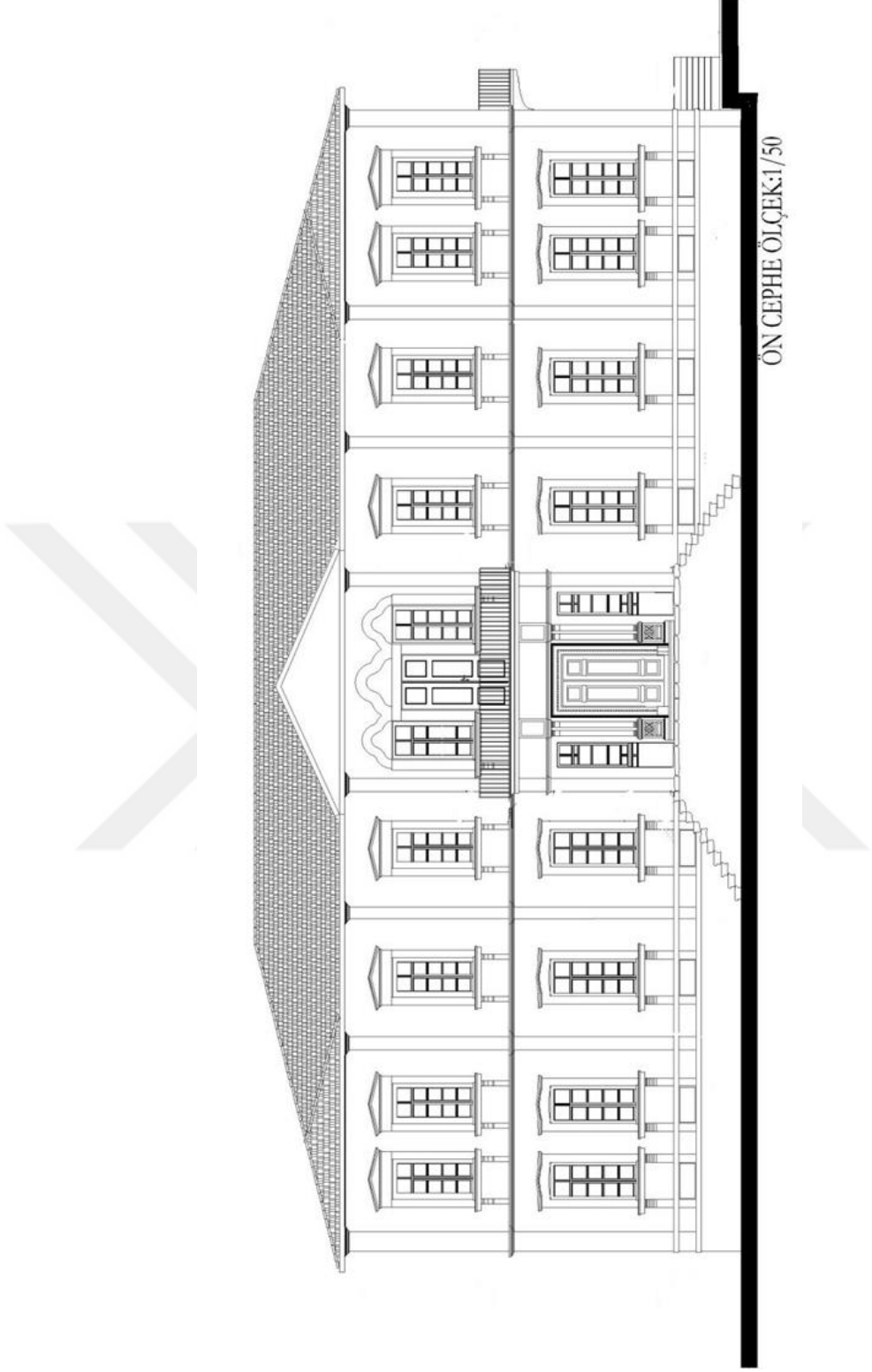

1. KAT PLANI ÖLÇEK:1/50

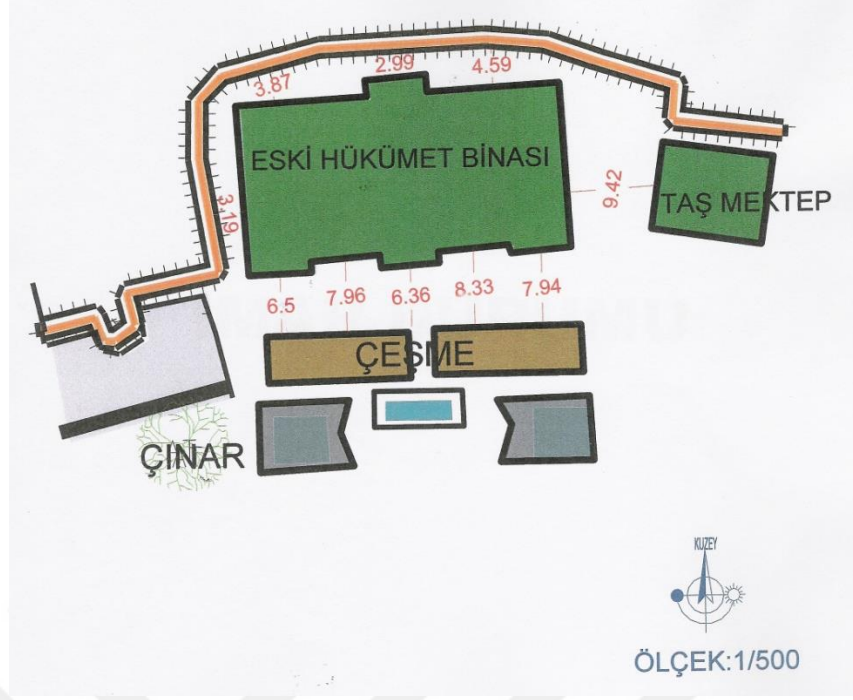
Çizim 20: Niksar Hükümet Konağı Birinci Kat Planı (Niksar Belediyesi)

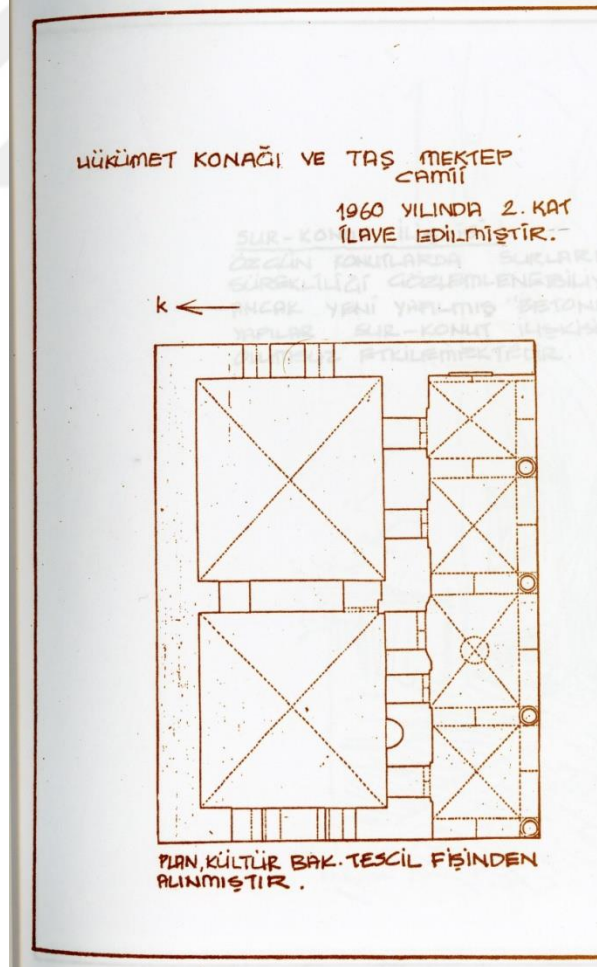
Çizim 21: Niksar Hükümet Konağı Bodrum Kat Planı (Niksar Belediyesi)

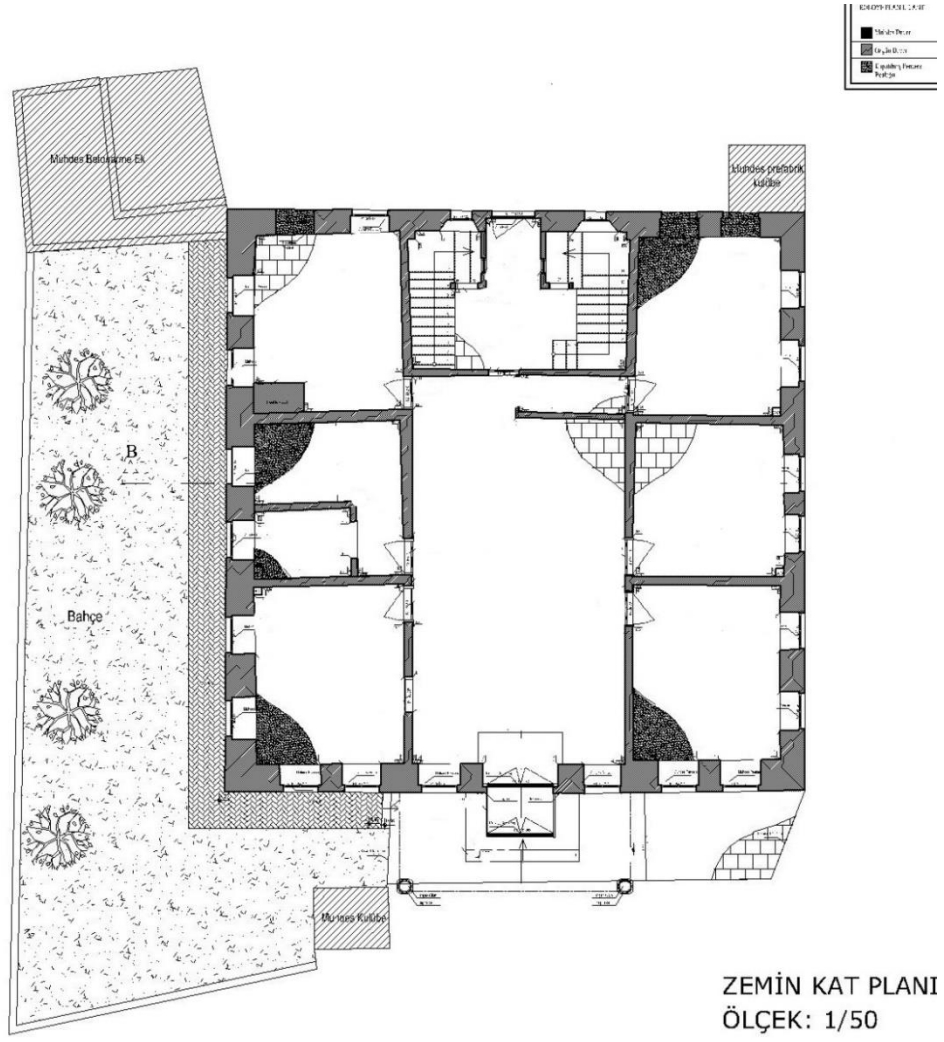
Çizim 22: Niksar Hükümet Konağı Ön Cephe Rölöve Çizimi (Niksar Belediyesi)

Çizim 23: Niksar Taş Mektep Binası Vaziyet Planı (Niksar Belediyesi)

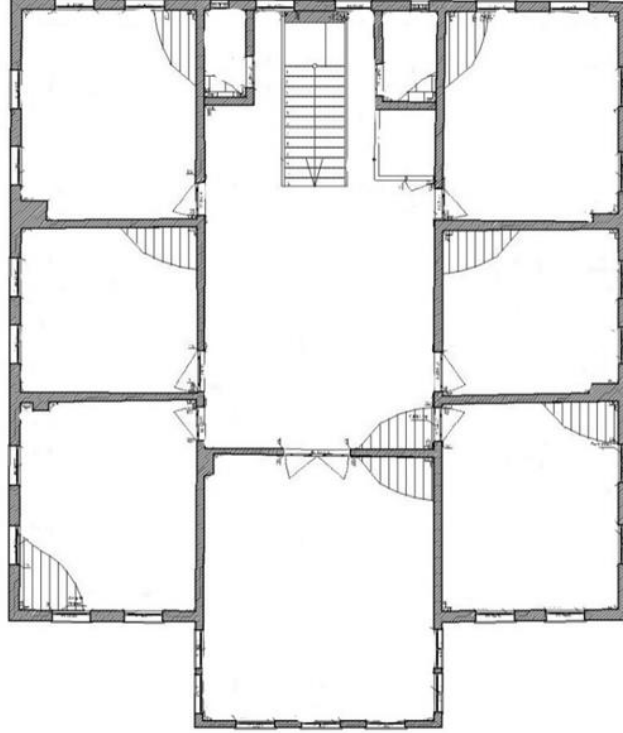

Çizim 24: Niksar Taş Mektep Binası Plan

Çizim 25: Pazar Eski Hükümet Konağı Zemin Kat Planı (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

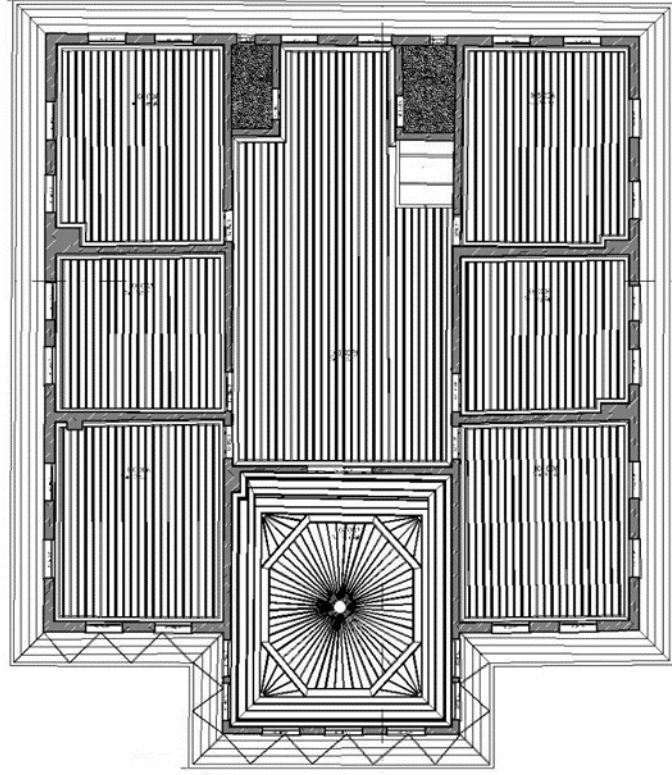
■	Yükseklik Ölçer
■	İnce Ölçer
■	Konaklanma Ölçer
■	Yükseklik Ölçer

BİRİNCİ KAT PLANI
ÖLÇEK: 1/50

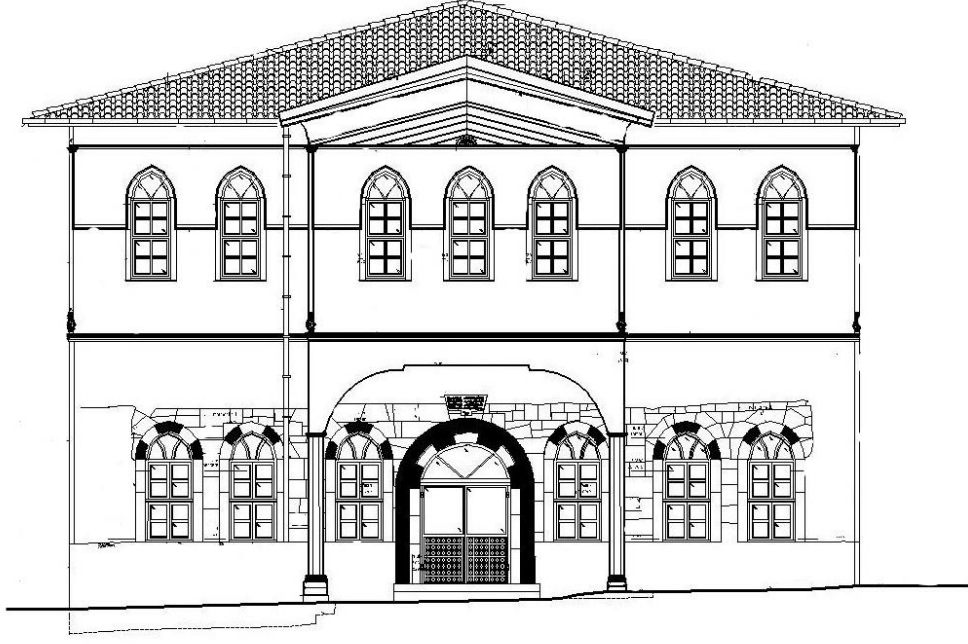
Çizim 26: Pazar Eski Hükümet Konağı Birinci Kat Planı (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

2020/2021 PLANI	
■	Çelik Çatı
■	Alüminyum Çatı
■	Alüminyum Çatı
■	Alüminyum Çatı

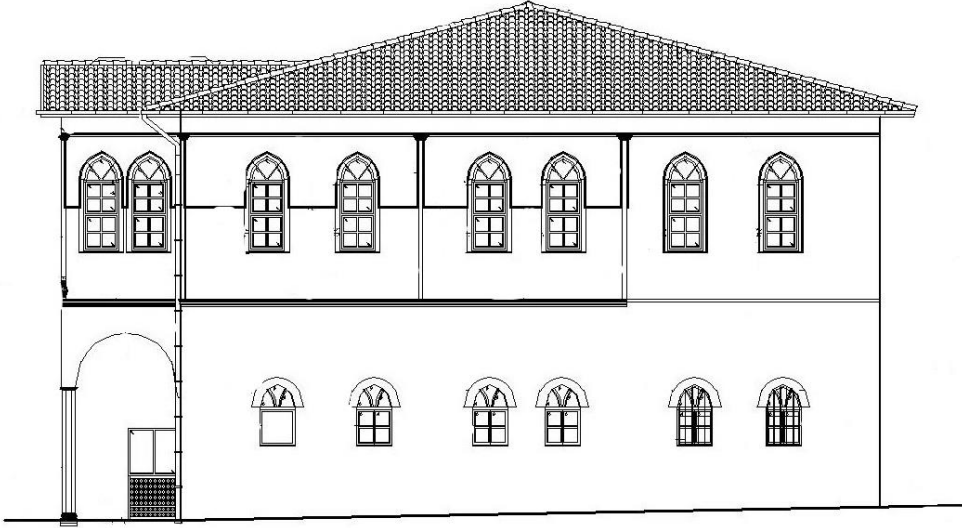
BİRİNCİ KAT TAVAN
PLANI ÖLÇEK: 1/50

Çizim 27: Pazar Eski Hükümet Konağı Birinci Kat Tavan Rölöve Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

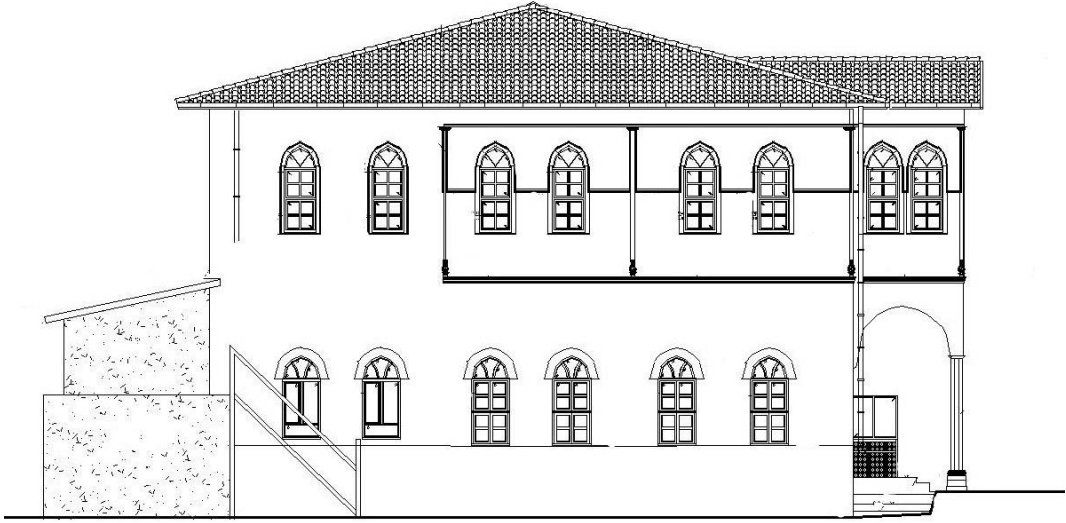
ÖN GÖRÜNÜŞ
ÖLÇEK: 1/50

Çizim 28: Pazar Eski Hükümet Konağı Ön Cephe Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

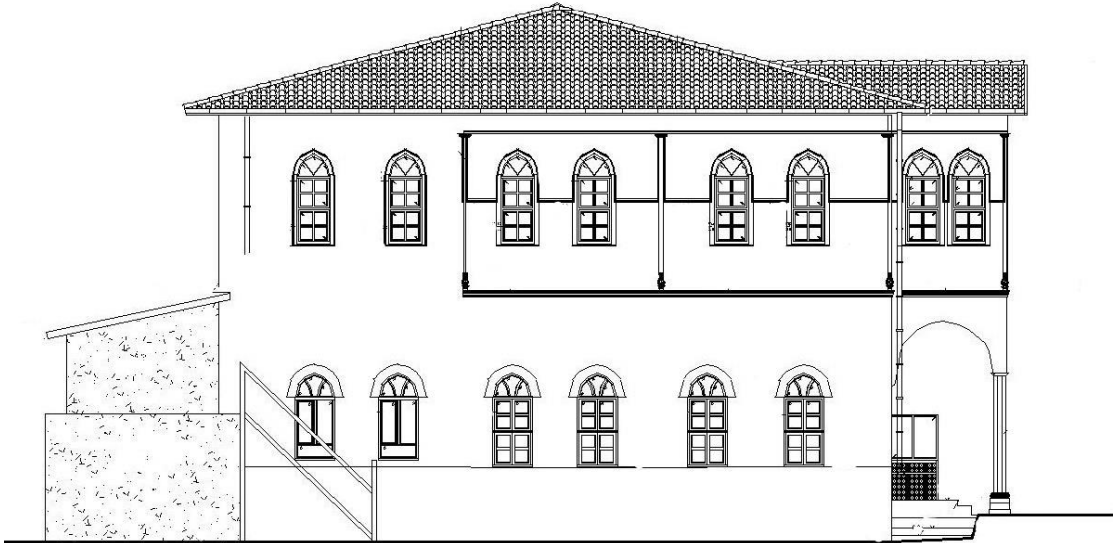
YAN GÖRÜNÜŞ
ÖLÇEK: 1/50

Çizim 29: Pazar Eski Hükümet Konağı Sağ Cephe Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

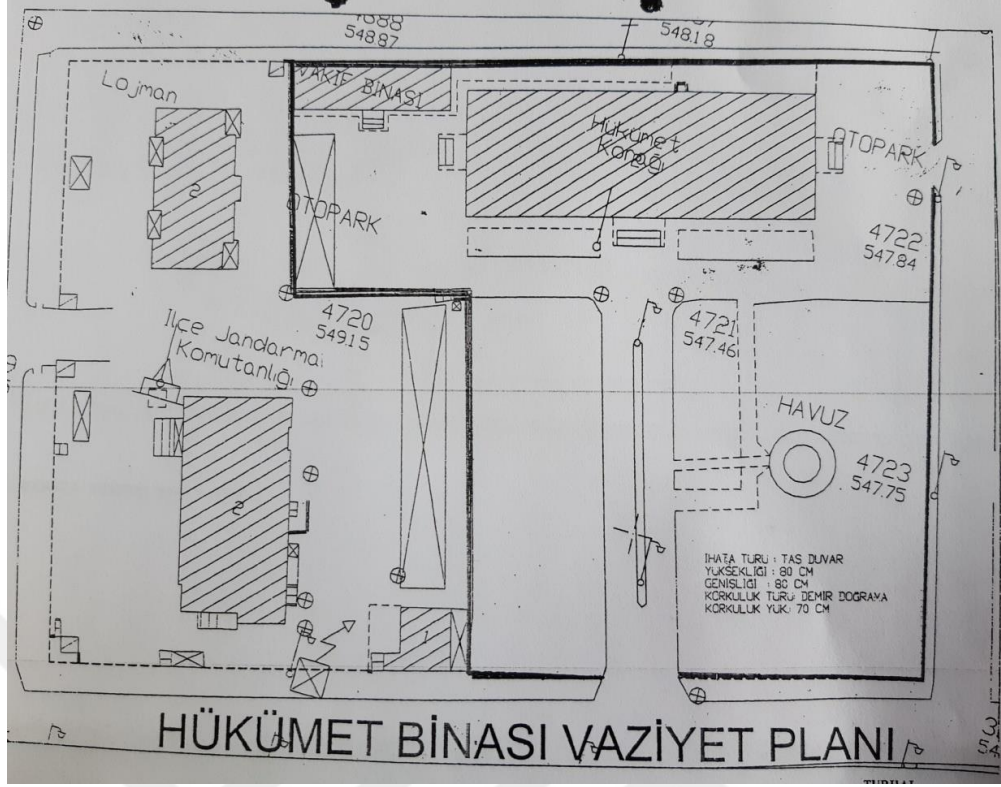
YAN GÖRÜNÜŞ
ÖLÇEK: 1/50

Çizim 30: Pazar Eski Hükümet Konağı Sol Cephe Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

YAN GÖRÜNÜŞ
ÖLÇEK: 1/50

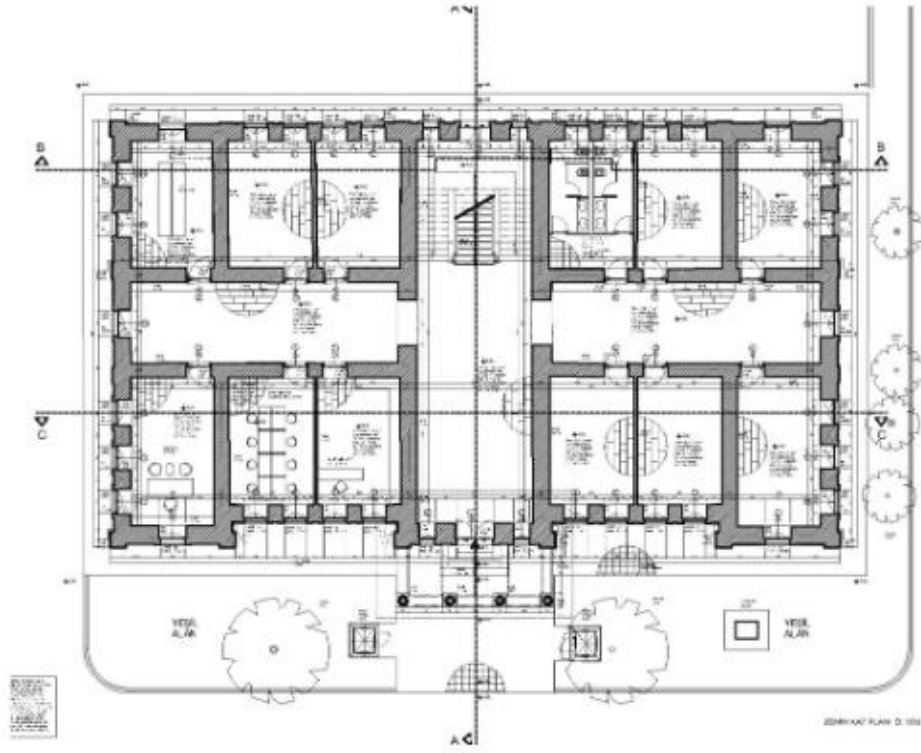
Çizim 31: Pazar Eski Hükümet Konağı Arka Cephe Çizimi (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

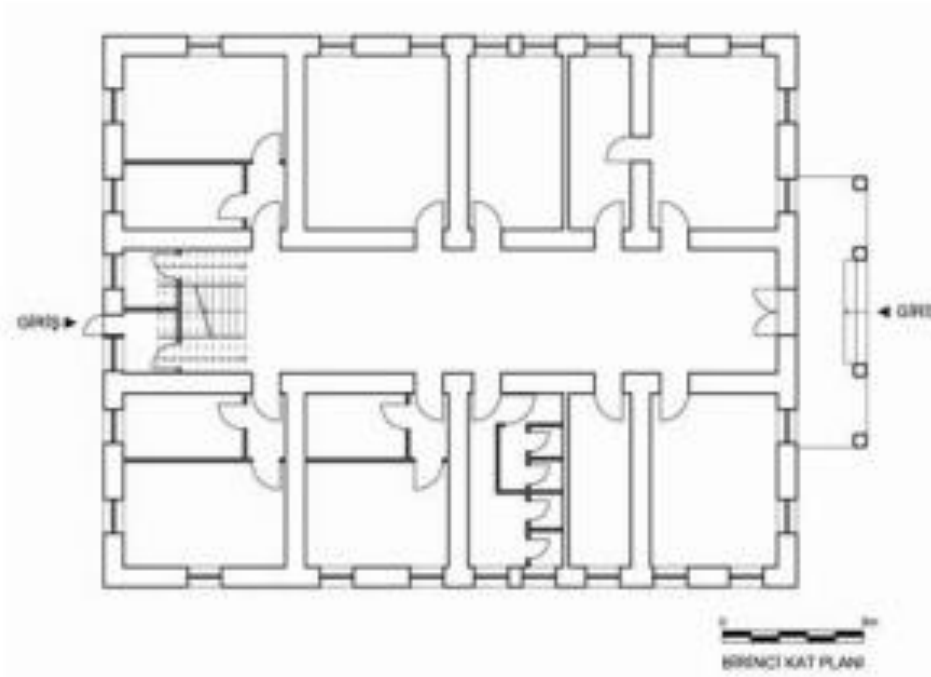
Çizim 32: Turhal Valilik Binası Vaziyet Planı (Turhal Mal Müdürlüğü)

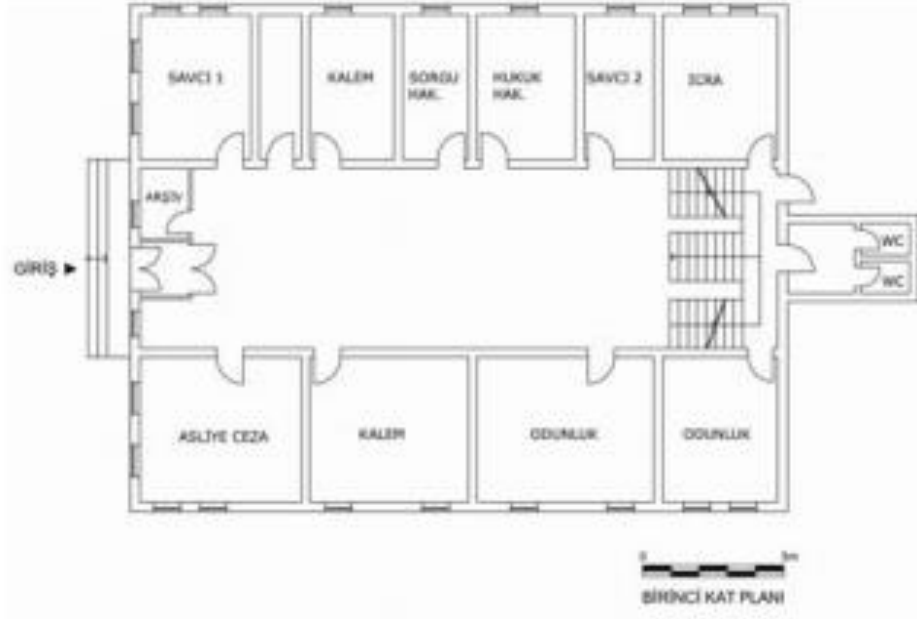
Çizim 33: Bergama Hükümet Konağı (R. Toptaş'ın Bergama Hükümet Konağı Örneğinde II. Abdülhamit Dönemi Hükümet Konakları Adlı Makalesinden)

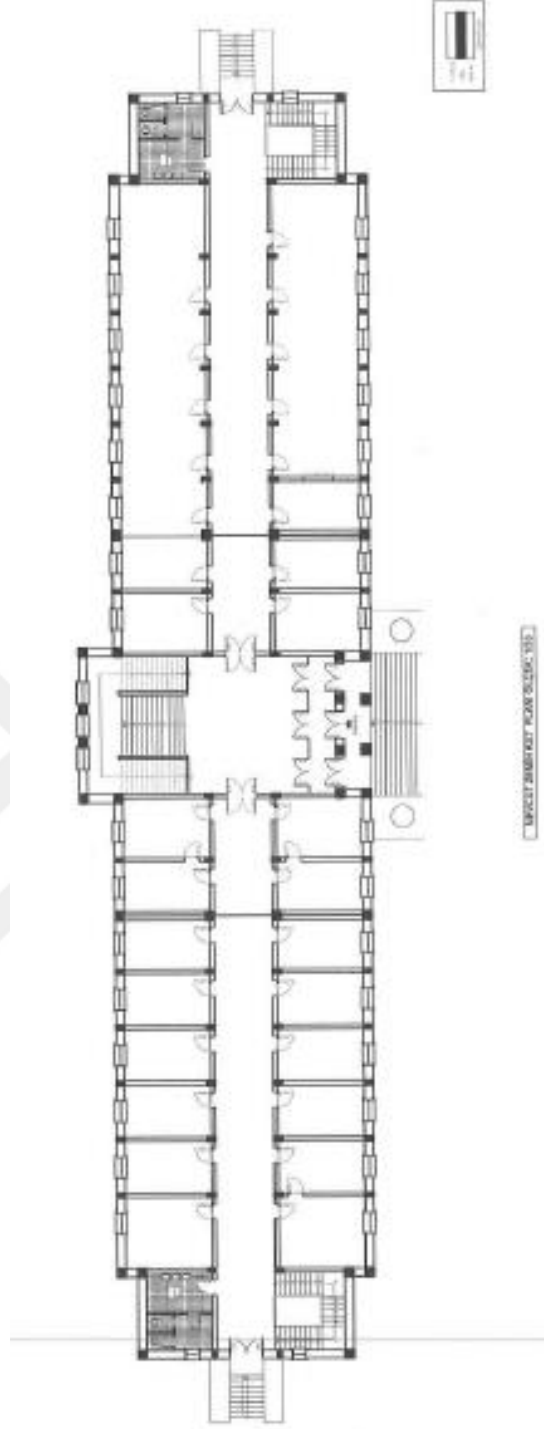
Çizim 34: Malatya Askerlik Şube Binası Planı (M. Yılmaz'ın Malatya Askerlik Şube Binası Adlı Makalesinden)

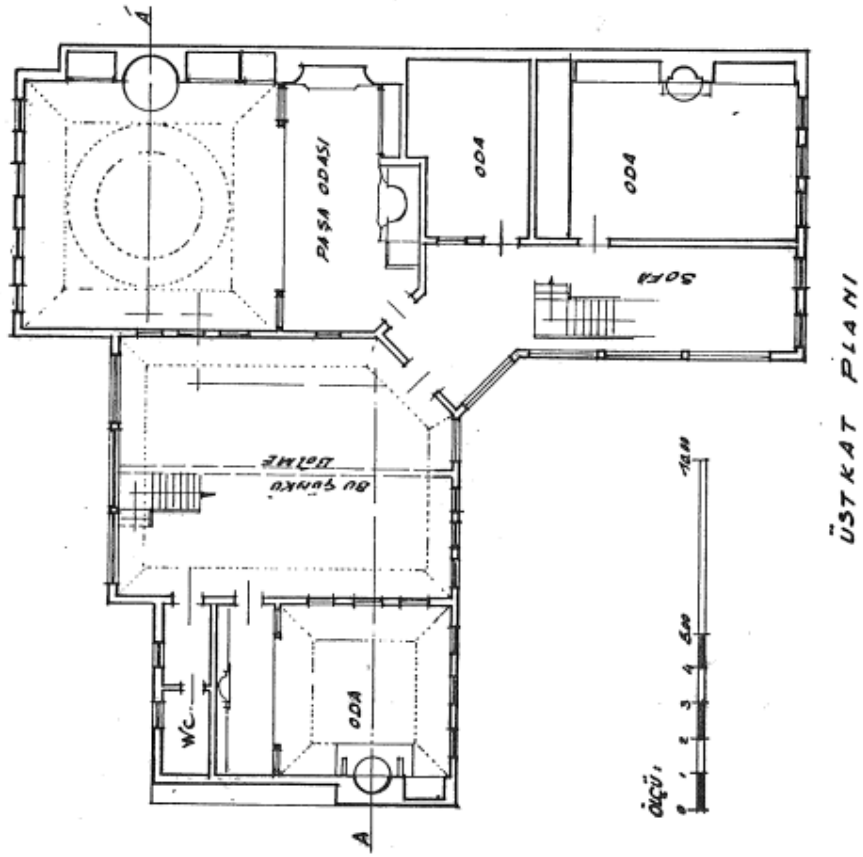
Çizim 35: Kastamonu Cide Hükümet Dairesi Planı (M. Topçubaşı ve K. K. Eyüpgiller'in 19. yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde hükümet Daireleri Adlı Makalesinden)

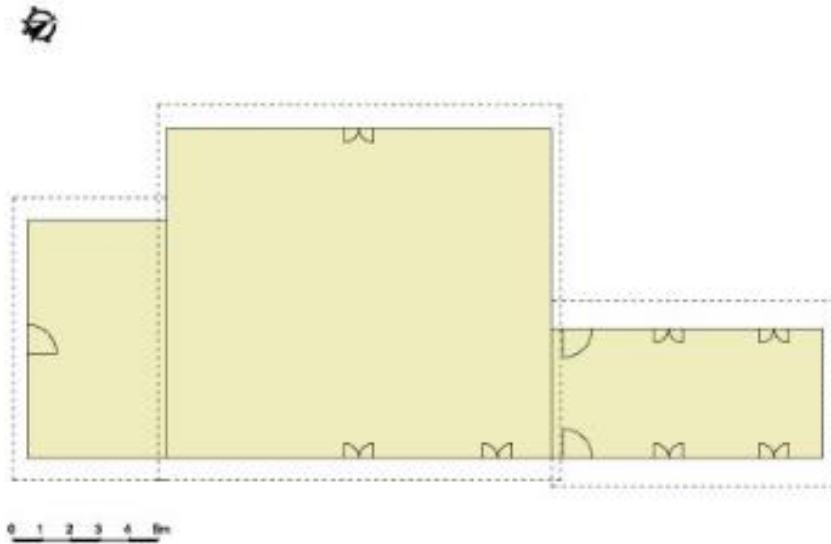
Çizim 36: Kastamonu Daday Hükümet Dairesi Planı (M. Topçubaşı ve K. K. Eyüpgiller'in 19. yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde hükümet Daireleri Adlı Makalesinden)

Çizim 37: Amasya Hükümet Konağı Planı (E. Kolay'ın Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları (1848-1947) Adlı Yüksek Lisans Tez Çalışmasından)

Çizim 38: Tokat Latifoğlu Konağı Planı (M. Akok'un Tokat Şehri'nin Eski Evleri Adlı Makalesinden)

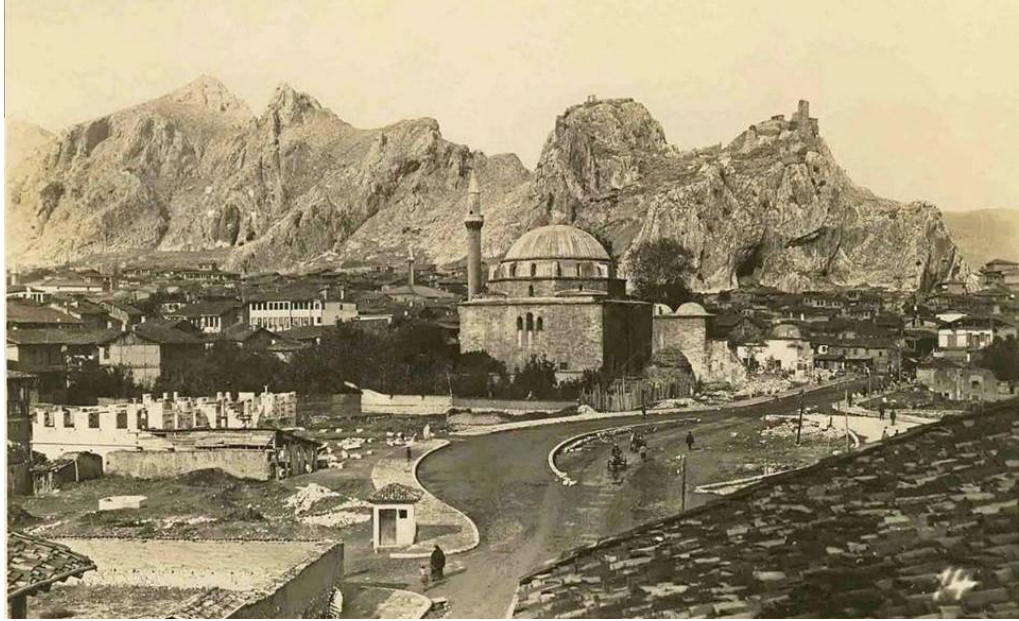

Çizim 39: Samsun Havza Tren İstasyon Binası Planı (H. Ş. Haştemoğlu'nun Demiryolu İstasyon Binalarına Yeni Fonksiyon Önerileri Geliştirilmesi Adlı Doktora Tezinden)

GÖRSELLER

Görsel 1: Solda Tokat Belediye Binası/ Sağda Tokat Valilik Binası Görünümü (Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü)

Görsel 2: Tokat Belediye Binası Temel İnşası (1918) (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 3: Tokat Belediye Binası 1920'li Yıllar (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 4: Tokat Belediye Binası 1920'li Yıllar (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 5: Tokat Belediye Binası 1940'lı Yıllar (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 6: Tokat Belediye Binası Bodrum Katın Orijinal Görünümü (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 7: Tokat Belediye Binası

Görsel 8: Tokat Belediye Binası Ana Giriş Kapısı

Görsel 9: Tokat Belediye Binası Orta Sofa Kısından Giriş Bakış

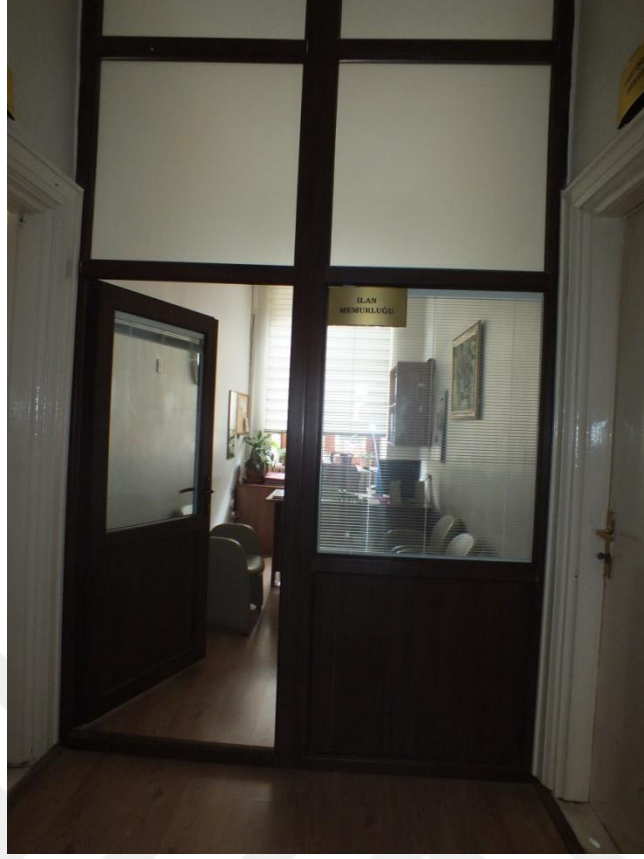
Görsel 10: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Kuzeydeki ilk Oda

Görsel 11: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Kuzeybatı da Yer Alan Oda

Görsel 12: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Güneydeki ilk Oda ve Volta Tavan Uygulaması

Görsel 13: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Güneydeki Ara Hol Mekânı

Görsel 14: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Güneybatıda Yer Alan Oda ve Volta Tavan Uygulaması

Görsel 15: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Taş Döşemesi

Görsel 16: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Girişin Karşısında yer alan Merdivenler

Görsel 17: Tokat Belediye Binası Zemin Kat Muhdes Mekânlar

Görsel 18: Tokat Belediye Binası Zemin Katta Yer Alan Üst Kata Çıkışı Sağlayan Merdivenler

Görsel 19: Tokat Belediye Binası Bodrum Kata İniş Sağlayan Merdiven

Görsel 20: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Orta Sofa Mekânı

Görsel 21: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Güneydeki Oda ve Volta Tavan Uygulaması

Görsel 22: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Güneydeki Oda ve Volta Tavan Uygulaması

Görsel 23: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Dışarı Yuvarlak Yansıtılan Mazgal Pencereleri

Görsel 24: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Güneydeki Mescit Mekânı

Görsel 25: Tokat Belediye Binası Bodrum Kat Güneydeki Mescit Mekânının Penceresinin Dışarı Yansıması

Görsel 26: Tokat Belediye Binası Birinci Kattan Ara Kat Mekânına Bakış

Görsel 27: Tokat Belediye Binası Ara Kat Mekânı

Görsel 28: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Orta Sofa Kısmı

Görsel 29: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Doğuda Yer Alan Muhdes Oda

Görsel 30: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Kuzeydeki Tek Birime Dönüştürülen Oda Kısmı

Görsel 31: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Kuzeydeki Oda

Görsel 32: Tokat Belediye Binası Birinci Kat Güneydoğu Köşede Yer Alan Oda

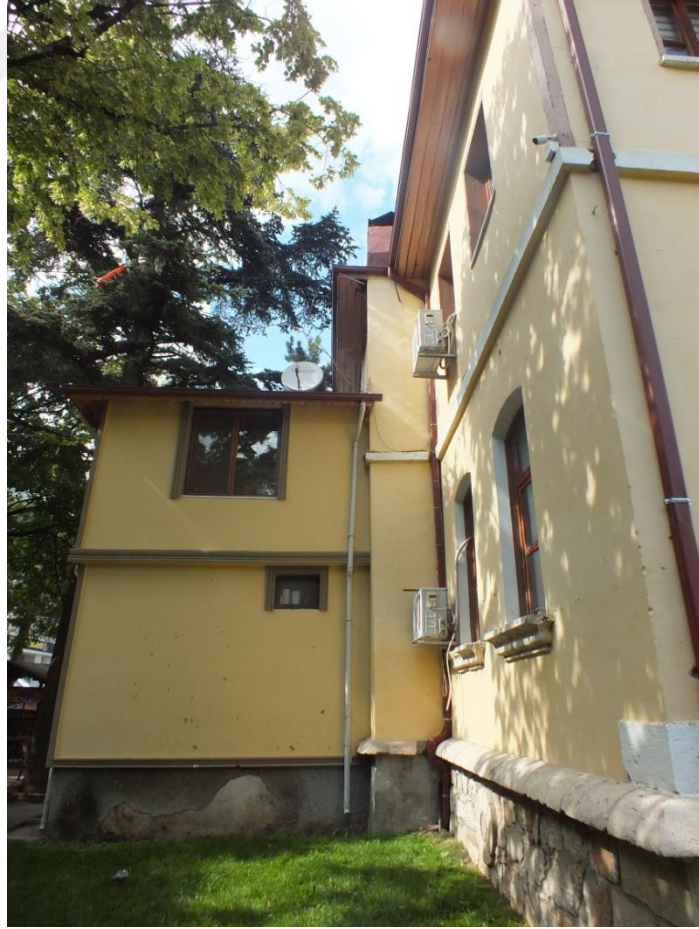
Görsel 33: Tokat Belediye Binası Ara Kat Üzerindeki Pencere

Görsel 34: Tokat Belediye Binası Ön (doğu) Cephe Genel Görünümü

Görsel 35: Tokat Belediye Binası Arka (batı) Cephesi

Görsel 36: Tokat Belediye Binası Arka (batı) Cephesi

Görsel 37: Tokat Belediye Binası Kuzey Cephe Genel Görünümü

Görsel 38: Tokat Belediye Binası Güney Cephe Genel Görünümü

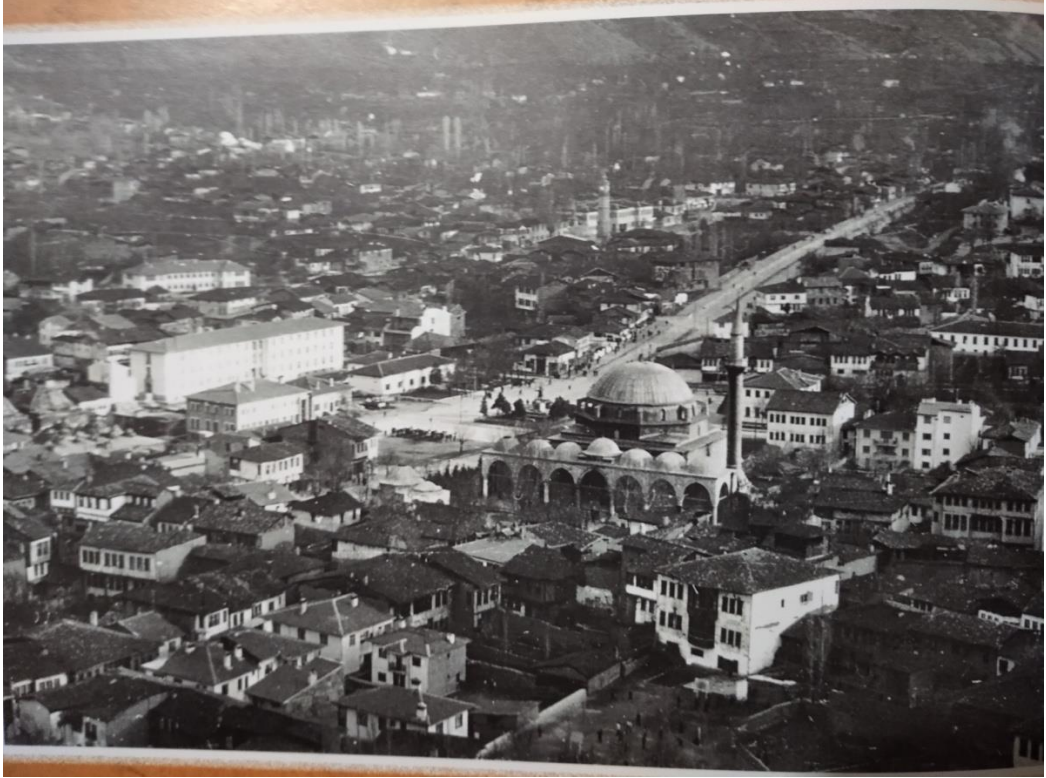
Görsel 39-40: Tokat Belediye Binası Doğu Giriş Üzerinde Yer Alan Süslemeler

Görsel 41: Tokat Belediye Binası Girişi Önünde Yer Alan Bayrak Direği Kaidesi

Görsel 42: Tokat Valilik Binası Ön Cephe Genel Görünümü

Görsel 43: Tokat Valilik Binası 1950'li Yıllar (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 44: Tokat Valilik Binası 1960'lı Yıllar (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 45: Tokat Valilik Binası Görünümü (Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü)

Görsel 46: Tokat Saat Kulesi

Görsel 47: Tokat Saat Kulesi Mermer Kitabesi

Görsel 48: Tokat Saat Kulesi Açılış Töreni (1899) (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 49: Tokat Saat Kulesi 1917 Senesi (Hasan Erdem Arşivi)

Tokat Saat Kulesinin açılışı • 1902

Tokat Saat kulesi 2018

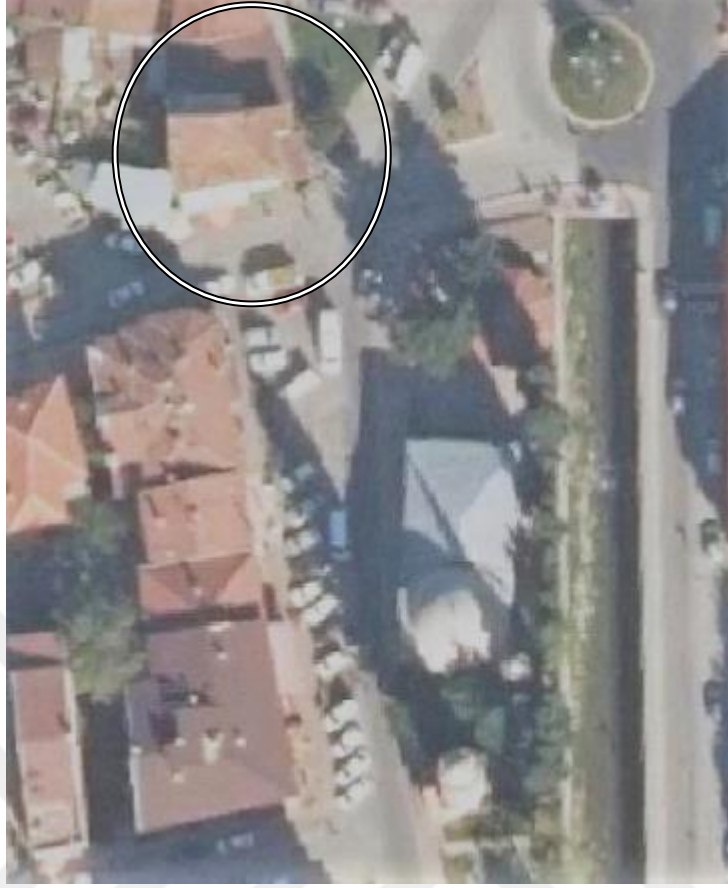
Görsel 50: Tokat Saat Kulesi (1899-2018) (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 51: Tokat Saat Kulesi (Tokat Haber Gazetesi)

Görsel 52: Tokat Saat Kulesi Kaide Kısımında Yer Alan Muvakkithane Bölümü

Görsel 53: Yüksek Kahve Binası Görünümü (Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü)

Görsel 54: Tokat Yüksek Kahve Binası

Görsel 55: Yüksek Kahve Binası Güney Cephede Yer Alan Yarım Daire Formundaki Süslemeli Alınlık Kısmı

Görsel 56: Yüksek Kahve Binası 1911 (Halis Turgut Cinlioğlu Arşivi)

Görsel 57: Tokat Eski Belediye Binası (Halis Turgut Cinlioğlu)

Görsel 58: Atatürk ve Temsil Heyeti Yüksek Kahve Önünde (1919) (Halis Turgut Cinlioğlu)

Görsel 59: Atatürk'ün Tokat'a Beşinci kez gelişi 19 Eylül 1928 Yüksek Kahve Önünde (Halis Turgut Cinlioğlu)

Görsel 60: Yüksek Kahve Binası Önünde Mareşal Fevzi Çakmak Paşa (Halis Turgut Cinlioğlu)

Görsel 61: Yüksek Kahve Binası Önünde Halkla Olan Celal BAYAR ve Adnan MENDERES (Halis Turgut Cinlioğlu)

Görsel 62: Yüksek Kahve Binası'nda Celal BAYAR Halka Hitap Ederken (Halis Turgut Cinlioğlu)

İKİNCİ SINIF OTEL		
ÜCRET TARİFESİ		
	LIRA	KR.
BEYAN	100	150
TEK YATAK	60	100
İKİ	50	80
ÜÇ-DÖRT	50	
BANYO	25	
DUŞ		

Saat 13'00 kadem müdürlüğe haber vermeyenlerden oğünkü ücret alınır Kıymetli eşyalar kaşaya teslim edilmezse mesuliyet kabul edilmez

Aşkın Aydın

Görsel 63: Yüksek Kahve Binası'nın Otel Olarak Kullanıldığını Gösteren Ücret Levhası (Yüksek Kahve Müzesi)

Görsel 64: Yüksek Kahve Binası Restorasyon Öncesi (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 65: Yüksek Kahve Binası 2016-2017 Yılı Restorasyonu Öncesi Zemin Kat

Görsel 66: Yüksek Kahve Binası 2016-2017 Yılı Restorasyonu Öncesi Zemin Kat

Görsel 67: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Bölümü Odaları Restorasyondan Önceki Hali

Görsel 68: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Bölümü Odaları Restorasyondan Önceki Hali

Görsel 69: Yüksek Kahve Binası Orijinal Pencere Düzeni (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 70: Yüksek Kahve Binası Bodrum Kat Çini Atölyesi

Görsel 71: Yüksek Kahve Binası Zemin Kat Girişi

Görsel 72: Yüksek Kahve Binası Zemin Kat Girişi

Görsel 73: Yüksek Kahve Binası Zemin Kat Kırathane Bölümü

Görsel 74-75: Yüksek Kahve Binası Birinci Kata Çıkışı Sağlayan Merdivenler

Görsel 76: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Sofa Kısımında Yer Alan Arşiv Fotoğrafları

Görsel 77-78: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Batıda Yer Alan Odalara Bakış

Görsel 79: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Köşe Sofadan Doğuda Yer Alan Odalara Geçiş

Görsel 80: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Güneyde Yer Alan Odaya Bakış

Görsel 81: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Kuzeyde Yer Alan Odaya Bakış

Görsel 82-83: Yüksek Kahve Binası Birinci Kat Doğu Odası

Görsel 84: Yüksek Kahve Binası Ön Cephe Görünümü

Görsel 85: Yüksek Kahve Binası Güneybatı Cephe Görünümü

Görsel 86: Yüksek Kahve Binası Doğu Cephe Görünümü

Görsel 87: Yüksek Kahve Binası Batı Cephe Görünümü

Görsel 88: Niksar Hükümet Konağı'nın İnşaat Hali (Niksar Belediyesi Arşivi)

Görsel 89: Niksar Hükümet Konağı (Niksar Belediyesi)

Görsel 90: Niksar Hükümet Konağı 1935 Senesi (Niksar Belediyesi Arşivi)

Görsel 91: Niksar Hükümet Konağı 1942 Depreminden Sonraki Hali

Görsel 92: Niksar Hükümet Konağı 2005 Yılında Başlatılan Restorasyonundan Görüntü

Görsel 93: Niksar Hükümet Konağı 2005-2006 Yılları Arasındaki Restorasyon Sonrası (Niksar Belediyesi)

Görsel 94: Niksar Hükümet Konağı Önüne 1980'li Yıllarda Yapılan Teras Kısım (Niksar Belediyesi)

Görsel 95: Niksar Hükümet Konağı Günümüzdeki Hali (Niksar Belediyesi)

Görsel 96: Niksar Hükümet Konağı

Görsel 97: Niksar Hükümet Konağı Doğu Giriş Kapısı (Niksar Belediyesi)

Görsel 98: Niksar Hükümet Konağı Güney Cepheye Bakış (Niksar Belediyesi)

Görsel 99: Niksar Hükümet Konağı Kuzey (arka) Cephe (Niksar Belediyesi)

Görsel 100: Niksar Hükümet Konağı Güneyde Yer Alan Sütunlu Giriş (Niksar Belediyesi)

Görsel 101-102: Niksar Hükümet Konağı Granit Sütunları (Niksar Belediyesi)

Görsel 103: Niksar Hükümet Konağı Güney Cepheye Girişin Üzerinde Yer Alan Üçgen Alınlık Kısmı ve II. Abdülhamit Tuğrası (Niksar Belediyesi)

Görsel 104: Niksar Taş Mektep Binası Ön Cephe

Görsel 105: Niksar Taş Mektep Binası Basık Kemerli Giriş Kapısı

Görsel 106: Niksar Taş Mektep Binası Doğudaki Mekân

Görsel 107: Niksar Taş Mektep Binası Batıdaki Mekândan Doğudaki Mekâna Geçiş Kapısı

Görsel 108: Niksar Taş Mektep Binası Örtü Sistemi

Görsel 109: Niksar Taş Mektep Binası Batı Cephe

Görsel 110: Niksar Taş Mektep Binası Doğu Cephe

Görsel 111: Niksar Taş Mektep Binası Giriş Kısımında Sağda Yer Alan Pencere

Görsel 112: Niksar Taş Mektep Binası Giriş Kısımında Solda Yer Alan Pencere

Görsel 113: Pazar Eski Hükümet Konağı Görüntüsü (Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü)

Görsel 114: Pazar Eski Hükümet Konağı Giriş Kapısı Üzerindeki Mermer Kitabesi

Görsel 115: Pazar Eski Hükümet Konağı

Görsel 116: Pazar Eski Hükümet Konağı Zemin Kat Orta Sofa Bölümü

Görsel 117: Pazar Eski Hükümet Konağı Birinci Kat Orta Sofa Bölümü (Seda Kavukçuoğlu Yüzer)

Görsel 118: Pazar Eski Hükümet Konağı Giriş Kısmı

Görsel 119: Pazar Eski Hükümet Konağı Giriş Kapısı

Görsel 120: Pazar Eski Hükümet Konağı Çıkma Üzerinde Yer Alan Üçgen Alınlık Kısmı

Görsel 121: Pazar Eski Hükümet Konağı Çıkma Üzerinde Yer Alan Üçgen Alınlık

Görsel 122: Pazar Eski Hükümet Konağı Sağ Yan Cephe Görünümü

Görse 123: Pazar Eski Hükümet Konağı Sol Yan Cephe Görünümü

Görse 124: Pazar Eski Hükümet Konağı Arka Cephe Görünümü

Görsel 125: Turhal Hükümet Konağı 1949 Senesi (Turhal Mal Müdürlüğü Arşivi)

Görsel 126: Turhal Hükümet Konağı

Görself 127: Turhal Hükümet Konağı Güney Giriş Cephesi

Görself 128: Turhal Hükümet Konağı Batı Cephesi

Görse 129: Turhal Hükümet Konağı Doğu Cephesi

Görse 130: Turhal Hükümet Konağı Kuzey (arka) Cephesi

Görse 131: Turhal Hükümet Konağı Batısında Yer Alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı Binası

Görsel 132: 22 Kasım sabahı Atatürk ve yanında Ruşen Eşref Üneydın, Şükrü Kaya ve Salih Bozok'la birlikte Turhal Tren İstasyonu Önünde (Fransız Gaumont Pathe Archives)

Görsel 133: Atatürk Turhal Tren İstasyonu'ndan Amasya'ya Geçerken (1930) (Fransız Gaumont Pathe Archives)

Görsel 134: Turhal Tren İstasyon Binası 1930'lu Yıllar (Hasan Erdem Arşivi)

Görsel 135: Turhal Tren İstasyon Binası Sonradan Eklenen Kısmı

Görsel 136: Turhal Tren İstasyon Binası Görünümü (Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü)

Görsel 137: Turhal Tren İstasyon Binası genel görünümü

Görsel 138: Turhal Tren İstasyon Binası Ön Cephe Görünümü

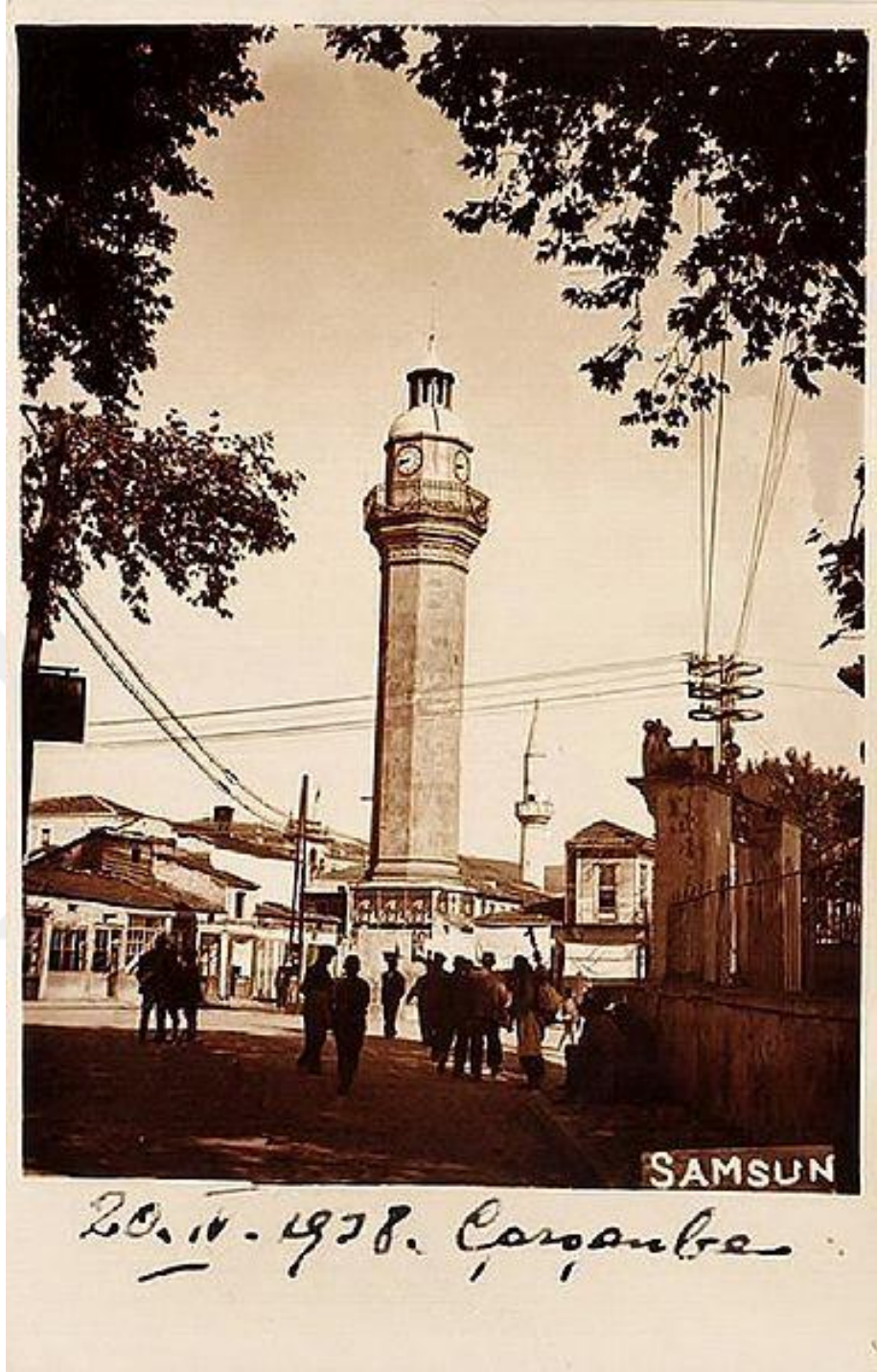
Görsel 139: Turhal Tren İstasyon Binası Arka Cephe Görünümü

Görsel 140: Turhal Tren İstasyon Binası Sağda Yer Alan Bekleme Salonu

Görsel 141: İstanbul'un Beyoğlu ilçesindeki Galata ve Pera Altıncı Daire-i Belediye Binası (Ş. B. Önver'in Altıncı Daire-i Belediye ve Günümüz Belediye Hizmetleriyle Karşılaştırılması Adlı Makalesinden)

Görsel 142: Samsun Saat Kulesi (B. Sarısakal'ın Samsun Saat Kulesi'nin Açılışı Adlı Makaleden)

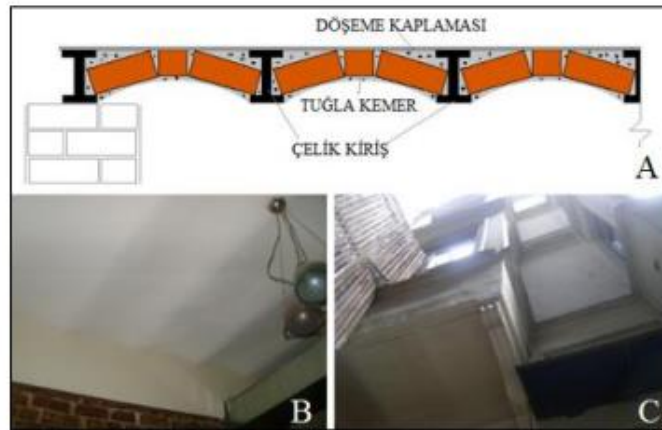
Görsel 143: Niğde Saat Kulesi (Meltem Atilla)

Görsel 144: Şanlıurfa Saat Kulesi (Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Görsel 145: Burdur Saat Kulesi (Burdur İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Yapıdaki volta döşeme sistemi (a) Volta döşeme sisteminin resmedilmesi, (b) Volta döşemesinin iç tavadan görünüşü, (c) Volta döşemesinin dış çıkmadan görünüşü

Görsel 146: İstanbul Beyoğlu Belediye Binası'nda Volta Döşeme Sistemi (F. Aras Tarihi Yığma Binalara Uygulanan Yapısal Restorasyonların Bina Dinamik Özelliklerine Etkileri Adlı Makalesinden)

Görsel 147: Kastamonu Hükümet Konağı Cephe Düzeni (Kastamonu İl Kültür Turizm Müdürlüğü)

Görsel 148: Çorum Mecitözü Hükümet Konağı (Blok Mimarlık)

Görsel 149: Kayseri Saat Kulesi Üçgen Alınlıklı Muvakkithanesi (TDV İslam Ansiklopedisi)

Görsel 150: Sivas Kalmın Tren İstasyon Binası Ön Cephe (H. Ş. Haştemoğlu'nun Demiryolu İstasyon Binalarına Yeni Fonksiyon Önerileri Geliştirilmesi Adlı Doktora Tezinden)

EKLER

Ek-1.

Ek-1 / Harita 1: Tokat İli Haritası (Tokat İli Tanıtım Broşürü)

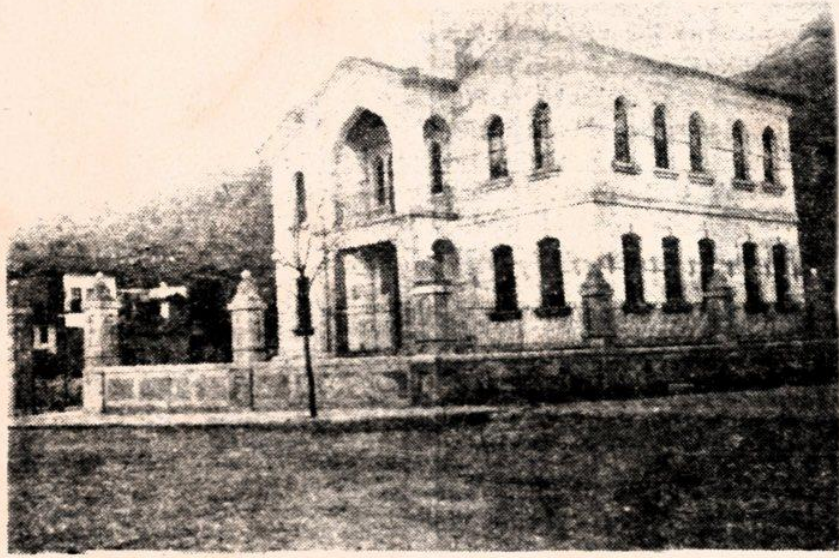
Ek-2.

GAZİ TOKAT'TA.

Tokat, 21 (A. A.) — Reiscümhur Hz. nin Tokat'ı teşrifleri esnasında Belediye dairesi önünde saatlerce kendilerine intizar eden halk tarafından heyecan ve muhabbetle alkışlanmışlardır. Belediyede öğle yemeğini yedikten sonra misafir kalacakları Tokat mebusu Mustafa Beyin evine gitmişlerdir. Cuma tatili olduğundan bugünü istirahatle geçirerek varın halk ile temasta bulunacaklardır.

Gazi Tokat'ta
21 Kasım 1930

Hakimiyeti Milliye gazetesi
23 Kasım 1930, sayfa: 1

Tokat'ın Belediye dairesi.

GAZİ HAZRETLERİNİN TOKAT'TAN HAREKETİ.

Tokat, 22 (H. M.) — Reiscümhur Hz. , bu sabah sekizde Tokat'tan Amasya'ya hareket etmişler ve halk tarafından hararetle teşyi olunmuşlardır.

Tokat Belediye
Dairesi.

Ek-2: Atatürk'ün 21 Kasım 1930 Yılında Tokat'a Gelişini Yazan Hâkimiyeti Milliye Gazetesi

Ek-3.

Mevcut Hükümet Konağı Arsa Bilgileri	Parti/Cilt	Ada/Sahife	Parsel/Sıra No	M ²	Diğer Bilgiler
	52.52.C	11 Ada	2 Parsel	5.437 M ²	Tag Alanı
Mevcut Hükümet Konağı Hakkında Bilgi	İnşa Tarihi	İnşaat Tarzı	Kaç Katlı Olduğu	Kaloriferli Olup Olmadığı	Mevcut Hükümet Konağında Hizmet Veren Birimler ve Bunların Oturduğu Oda Sayısı ile M ² Alanları
	1948	Tag Yığma	2 Katlı	Kaloriferli Kaloriferli ise Yakıt Cinsi	Kaymakamlık 5 Oda 160 M ² Adliye 16 " 678 " Mada 5 " 210 " Kuruluş Müd. 2 " 96 " İlçe Tarafı 2 " 174 " S.Savunma 1 " 13 "
Genel Bütçeye Dahil Olup	Var mı?	Bina-sayılı	Oda Sayısı	M ² Olarak Alanı	Mevcut Hükümet Konağı Alanı Blok İlavesi Yada Yeni Hükümet Konağı Yapımı İçin Yeterli Mi?
Konağı Dışında Kiralık Binalar Hizmet Veren Birimler	Evet	Yeni Dairesel Kağıtçı Müd. Tayın Sicil Müd. Milli Eğitim Halk Eğitimi Merkezi, Kütüphane	Ed.	832.m ² 272 " 215 " 400 " 200 " 400 "	Tokat Bayındırlık v. İskan Müd. 01.12.1992 tarih ve 2337.İos.7-11 Sayılı Yazarları ile Blok İlavesi ve kat ilavesi yeterli görülmemiştir.

Kayıtlara Uygundur.15.10.2001
Şehir GE.MÜDÜRÜ
Malmüdürlüğü

Ek-3: Turhal Mal Müdürlüğünden Alınan Bilgi Formu

ÇAPLI TASARRUF VESİKASI

İli	İlçe	Mahalle veya köyü	Sokak veya Meydan	Konuk Sayfa No.
Tokat	Turhal	Cumhuriyet	Yenişehir	89

Pafta No.	Ada No.	Parçel No.	YÜZ ÖLÇÜMÜ		VERGİ NUMARASI		İnat veya Kıymeti
			ha.	m. ²	Eski No.	Genel No.	
5252-C	11	2	5489	00	189	34	189/462

CİNSİ: Bahçeli Kargın Hükümet Binası ve Garajı

Mal sahibinin adı, soyadı ve babasının adı, :
Maliye Naziresi

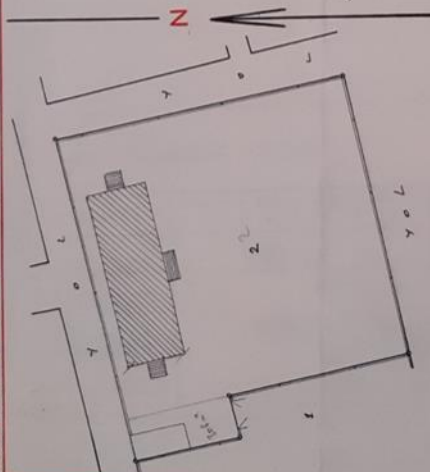
Kâtip: 4/1/1928

Katip: M. N. N. N.

Fen Memuru veya Teknisyen: M. N. N. N.

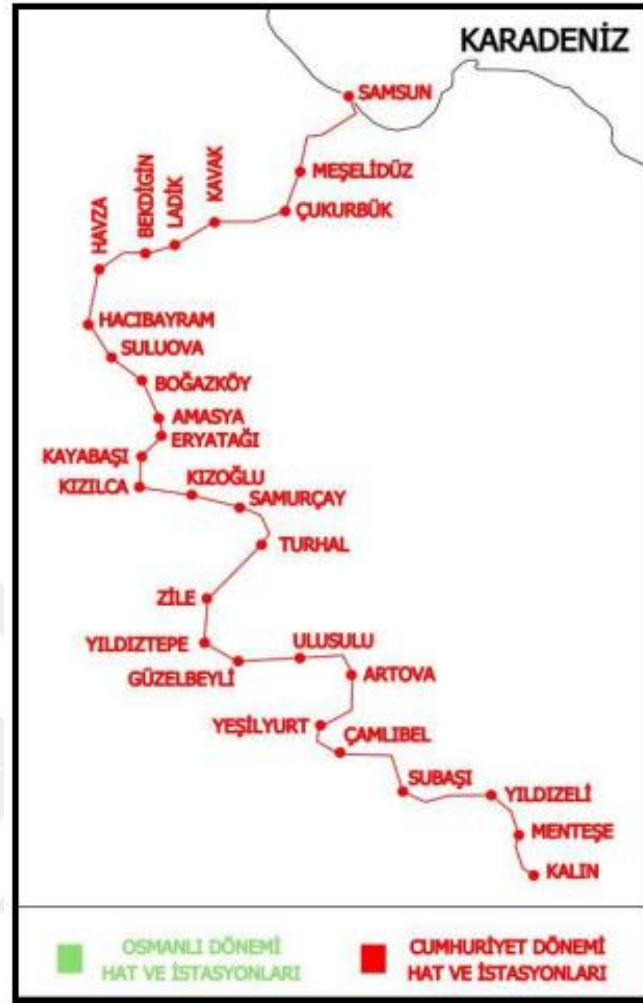
Fen Amiri veya Fen Kontrol Memuru: M. N. N. N.

Kataströ Müdüğü
M. N. N. N.

Ek-4: Turhal Mal Müdürlüğünden Alınan Çaplı Tasarruf Vesikası

Ek-5.

Ek-5/ Harita 2: Samsun-Sivas Tren İstasyon Hatları Güzergâhı Haritası (H. Ş. Haştemoğlu, Demiryolu İstasyon Binalarına Yeni Fonksiyon Önerileri Geliştirilmesi Adlı Yüksek Lisans Tezinden)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Gülten YILMAZ
Doğum Yeri-Tarihi	TOKAT/ 18.11.1994
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Sanat Tarihi (İ.Ö)
Yüksek Lisans	Sanat Tarihi
Bildiği Yabancı Diller (varsa)	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri (varsa)	
İş Deneyimi	
Stajlar	Muğla/ Milas Beçin Kalesi
İletişim	
E-Posta Adresi	sonmezsanat@gmail.com
Tarih	